

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ HUKUKU ANA BİLİM DALI

**KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTAL
DAVASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEYLA AYAN OMUŞ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. TAYFUN ERCAN

GAZİANTEP

EYLÜL 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMİ HUKUKU ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı : Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası

Adı ve Soyadı : Leyla AYAN OMUŞ

Tez Savunma Tarihi :14.09.2023

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Emine KOBAN

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Tayfun ERCAN

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç. Dr. Tayfun ERCAN

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Emre ZORLU

Dr. Öğr. Üyesi Onur CİDDİ

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza :
Adı ve Soyadı : Leyla AYAN OMUŞ
Öğrenci Numarası : 210535111003
Tez Savunma Tarihi : 14.09.2023

ÖZET

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTAL DAVASI

AYAN OMUŞ, Leyla
Yüksek Lisans Tezi
Ekonomi Hukuku Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tayfun ERCAN
Eylül, 2023, 113 sayfa

Kıymetli evrak, Türk Ticaret Kanunu'nun 641 ila 849. Maddeleri arasında düzenlenmiş olup, tezimizin konusunu kıymetli evrak hukuku içerisinde oldukça geniş uygulama alanı bulan zayi olma hali ve iptal davası oluşturmaktadır. Tezimizde, hangi hallerin zayi olma hali kabul edileceği, zayi halinde hamilin başvurabileceği yollar ile iptal sürecinde izlenmesi gereken yollara değinilmiş, tartışmalı hususlarda doktrin görüşü ve yargı kararları ile konu aydınlatılmaya, kanaatimizce en doğru görüş ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmamız beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kıymetli evraka ilişkin genel bilgiler verildikten sonra ikinci bölümde; zayi kavramı, önleyici tedbire ilişkin bilgilendirmeler ile iptal davası ve şartlarından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde, senet çeşitlerine göre iptal usulleri; dördüncü bölümde, iptal kararının neticesi ile senetle ilgili kişilere etkisine değinilmiştir. Son bölümde ise istirdat davasının şartları, niteliği, yargılama aşamaları ve sonuçlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıymetli evrak, zayi kavramı, önleyici tedbir, iptal davası, istirdat davası.

ABSTRACT

LOSS OF VALUABLE DOCUMENTS AND ANNULMENT LAWSUIT

AYAN OMUŞ, Leyla

Master Thesis

Economic Law Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Tayfun ERCAN

September 2023, 113 pages

The negotiable instrument is regulated between Articles 641 and 849 of the Turkish Commercial Code, and the subject of our thesis is the case of loss and annulment, which has a very wide application within the law of negotiable instruments. Which situations will be accepted as loss, the ways that the bearer can apply in case of loss and the ways to be followed in the cancellation process have been mentioned, the issue has been tried to be clarified with the opinion of the doctrine and judicial decisions on controversial issues, and in our opinion, the most correct opinion has been put forward. Our study consists of five main sections. After giving general information about the valuable documents in the first part, in the second part, the concept of loss, information about the preventive measure and the annulment lawsuit and its conditions are mentioned. In the third section, cancellation procedures according to the types of promissory notes, and in the fourth section, the effect on the persons related to the promissory note with the result of the cancellation decision are mentioned. In the last section, the conditions, nature, trial stages and results of the restitution case are mentioned.

Keywords: Negotiable instrument, concept of loss, preventive measure, action for annulment, action for restitution.

ÖNSÖZ

Kıymetli evrakın en önemli özelliklerinden biri, hak ile senet arasında bulunan kuvvetli bağ sebebi ile hakkın senetten ayrı ileri sürülememesidir. Ancak bu bağ senedin kaybolması, çalınması, yırtılması, yok olması gibi durumlarda ortadan kalkmakta ve hakkın senetten ayrı ileri sürülememesi ilkesi mutlak olarak uygulanamamaktadır. Aksinin düşünülmesi, senet hamilinin senedin içeriğindeki hakkı kullanmasına engel teşkil etmektedir. Hakkaniyete aykırı bu durumun önüne geçmek üzere kıymetli evrakın iptali müessesesi düzenlenmiştir. Kıymetli evrakın zayi olması ve iptali konulu bu tezde, kıymetli evrak kavramı, zayi kabul edilebilme şartları, önleyici tedbir, iptal davası şartları ve yargılama süreci, senet türlerine göre iptal usulü, iptal davasının sonuçları ve istirdat davası üzerinde durulmuştur.

Öncelikle çalışmanın değerlendirilmesi ve düzenlenmesi aşamalarında büyük katkı ve emeği olan, bilgi ve birikiminde faydalanmış olduğum kıymetli danışmanım Doç. Dr. Tayfun ERCAN'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez yazım sürecinde beni cesaretlendiren, yalnız olmadığımı hissettiren eşim Metin Ozan Omuş'a, eğitim hayatımın her aşamasında beni destekleyen anne, babama ve dünyaya gözlerini yeni açmış biricik kızımız İnci Bahar Omuş'a teşekkür ederim.

Leyla AYAN OMUŞ

Gaziantep 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	ix

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
C. Araştırmanın Yöntemi.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1.1. Kavramsal Açıdan Kıymetli Evrak ve Kıymetli Evrakın Özellikleri	4
1.1.1. Kıymetli Evrak Bir Senettir	5
1.1.2. Kıymetli Evrak Bir Hak İçermektedir	7
1.1.3. Hak ile Senet Arasındaki Kuvvetli Bağ.....	8
1.1.4. Hakkın Senetten Bağımsız İleri Sürülememesi ve Devredilememesi	9
1.1.5. Kıymetli Evrakta Mücerretlik İlişkisi (Soyutluk İlkesi) Vardır.....	10
1.1.6. Kıymetli Evrak Sıkı Şekil Şartlarına Bağlılık İlkesi.....	11
1.1.7. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı (Numerus Clausus) Sorunu	12
1.2. Kıymetli Evrak İlişkin Teoriler	13
1.2.1. Kreasyon(Yaratma) Teorisi	13
1.2.2. Akit (Sözleşme Teorisi).....	14
1.2.3. Hukuki Görünüşe İtimat Teorisi ile Birleştirilmiş Akit Teorisi	15
1.3. Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması.....	15
1.3.1. Evrakta Yer Alan Hakkın Türüne Göre.....	15
1.3.2. Sebep Ölçütüne Göre.....	16
1.3.3. Hakkın Senetten Önce Var Olup Olmamasına Göre.....	16
1.3.4. Kamu Güveni Kazanıp Kazanmadıklarına Göre.....	17

1.3.5. Asli veya Tali Senet Olup Olmamlarına Göre.....	18
1.3.6. Hak Sahibinin Saptanmasına Göre	18
1.3.6.1. Nama yazılı senetler	18
1.3.6.1.1. Tanım.....	18
1.3.6.1.2. Başlıca nama yazılı senetler	19
1.3.6.1.3. Nama yazılı senetlerin devri.....	19
1.3.6.1.4. Alacaklı sıfatının tespiti.....	20
1.3.6.1.5. Eksik nama yazılı senetler	20
1.3.6.2. Emre yazılı senetler.....	21
1.3.6.2.1. Tanım.....	21
1.3.6.2.2. Emre yazılı düzenlenebilecek senetler	21
1.3.6.2.3. Borçlunun durumu.....	22
1.3.6.2.4. Emre yazılı senetlerin devri.....	22
1.3.6.2.5. Def'iler	23
1.3.6.3. Hamiline yazılı senetler.....	25
1.3.6.3.1. Tanım.....	25
1.3.6.3.2. Hamiline yazılı düzenlenebilecek kıymetli evrak	26
1.3.6.3.3. Borçlunun durumu.....	27
1.3.6.3.4. Devir	27
1.3.6.3.5. Hamile yazılı senetlerde def'iler	27

İKİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

2.1. İptal Kurumuna Duyulan İhtiyaç	29
2.1.1. Genel Anlamı ile Zayi Kavramı	30
2.1.2. Hukuksal Anlamı ile Zayi Kavramı	31
2.2. Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali Hükümlerinin Uygulanma Sırası.....	33
2.3. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları	33
2.3.1. Önleyici Tedbir Alınmasını İsteme Hakkı	33
2.3.1.1. Önleyici tedbirin hukuki mahiyeti	35
2.3.1.2. Önleyici tedbir ile ihtiyati tedbir kararı benzerlik ve farklılıkları.....	35

2.3.1.3. Önleyici tedbir talebinde bulunmakta yetkili kişiler.....	36
2.3.1.4. Önleyici tedbir talebinde teminat	37
2.3.1.5. Önleyici tedbir talebinde görevli ve yetkili mahkeme	39
2.3.1.6. Önleyici tedbir talebinin şekli	39
2.3.1.7. Önleyici tedbir kararı ve sonuçları	41
2.3.1.8. Önleyici tedbir kararının devam süresi	42
2.3.1.9. Önleyici tedbir kararına karşı kanun yolları.....	42
2.3.1.10. Önleyici tedbir kararı karşısında icra takibi	43
2.3.1.11. Senet bedelini tevdi	43
2.3.2. İstirdat Davası.....	44
2.3.3. İptal Davası.....	45
2.3.3.1. Genel olarak iptal davası	45
2.3.3.2. İptal davasında usul.....	46
2.3.3.3. İptal davasının niteliği.....	46
2.3.3.4. İptal davasının şartları	47
2.3.3.4.1. Senedin zayi olması.....	47
2.3.3.4.2. Senette yer alan hakkın varlığını sürdürmesi	48
2.3.3.4.3. İptali talep edenin hak sahibi olması	49
2.3.3.4.4. Senedin zilyetliğinin yeniden kazanımının mümkün olmaması..	50
2.3.3.4.5. Kanunen iptali mümkün olan senetlerden olması	50
2.3.3.5. Kıymetli evrakın iptalinin diğer kurumlardan farkı	52
2.3.3.5.1. Adi senetlerin ziyayı nedeniyle iptalinden farkları	52
2.3.3.5.2. Bedelsizlik nedeniyle iptal davasından farkları.....	53
2.3.3.6. Davanın açılması ile yargılama süreci	54
2.3.3.6.1. Davacı.....	54
2.3.3.6.2. Husumet.....	55
2.3.3.6.3. İptal davalarında görevli mahkeme	56
2.3.3.6.4. Yetkili mahkeme	58
2.3.3.6.5. Yargılama gideri.....	59
2.3.3.6.6. Gider avansı.....	59

2.3.3.6.7. Yargılama usulü	60
2.3.3.6.8. İptal davasında kanıtlama yükü	60
2.3.3.6.9. Senedin ferdileştirilmesi	61
2.3.3.6.10. İptal davasında mahkemenin inceleyeceği hususlar	62
2.3.3.6.11. İlan aşaması	63
2.3.3.6.12. İptal kararı ve vasfı	66
2.3.3.6.13. İptal kararına karşı kanun yolu	68
2.3.3.6.14. İptal davasında tazminat talep hakkı	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SENET TÜRLERİNE GÖRE İPTAL USULÜ

3.1. Hamiline Yazılı Senetlerin İptali	71
3.1.1. Önleyici Tedbir	72
3.1.2. Senedi Ele Geçiren Kişinin Bilinmemesi	73
3.1.3. Senedi Elinde Bulunduranın Bilinmesi	74
3.1.4. Özel Hükümler	75
3.1.4.1. Hamile yazılı münferit kuponların iptal usulü	75
3.1.4.2. Banknotlar ve buna benzer kağıtların iptal prosedürü	75
3.1.4.3. İpotekli borç ve irat senedi	76
3.2. Nama Yazılı Senetlerin İptali	76
3.2.1. Genel Olarak	76
3.2.2. Kanunun Saklı Tuttuğu Haller	77
3.2.3. Borçluya Tanınan Kolaylıklar	78
3.3. Emre Yazılı Senetlerin İptal Usulü	79
3.3.1. Önleyici Önlem Talebi	80
3.3.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi	81
3.3.3. Senedi Ele Geçiren Kişinin Bilinmemesi	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İPTAL KARARININ SONUÇLARI

4.1. Genel Olarak	84
4.1.1. İptal Kararının Olumlu Sonucu	84

4.1.2. İptal Kararının Olumsuz Sonucu	85
4.1.3. İptal Kararının Maddi Hukuk Bakımından Değişikliğe Neden Olmaması ..	86
4.2. İptal Kararının Senetle İlgili Kişiler Arasındaki İlişkilere Etkisi	87
4.2.1. Borçlu ile Karar Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi	87
4.2.1.1. Karar hamilinin hakları	87
4.2.1.2. Borçlunun ileri sürebileceği defiler.....	89
4.2.1.3. Karar hamilinin müracaat borçlularına rücu sorunu	90
4.2.2. Borçlu ile Senedi Zilyet Olan Üçüncü Kişi Arasındaki İlişkiye Etkisi	92
4.2.3. İyiniyetli Zilyet ile İptal Kararı Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi	94
4.3. Senedin İptali Halinde Zarara Kimin Katlanacağı Hususu	95

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSTİRDAT (İADE) DAVASI

5.1. Genel Olarak	97
5.2. İstirdat Davasının Hukuki Mahiyeti.....	98
5.3. İstirdat Davasının Şartları	99
5.3.1. Senedin Hak Sahibinin Elinden Rızası Olmadan Çıkması.....	99
5.3.2. Senedin Kimde Olduğunun Bilinmesi.....	99
5.3.3. Senedi Ele Geçirenin Kötü Niyetli Yahut Ağır Kusurlu Olması	100
5.3.4. Davanın Uygun Süre İçerisinde Açılması	100
5.4. İstirdat Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme	101
5.5. İstirdat Davasında Taraflar.....	102
5.6. İspat Yükü	103
5.7. Davanın Sonuçları.....	103

SONUÇ

KAYNAKLAR	109
------------------------	-----

KISALTMALAR

BAM	:Bölge Adliye Mahkemesi
Batider	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	:Borçlar Kanunu
Bkz	:Bakınız
Dn.	:Dipnot
E.	:Esas
E.T.	:Erişim Tarihi
H.D.	:Hukuk Dairesi
HGK	:Hukuk Genel Kurulu
HMK	:Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBGK	:İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
K.	:Karar
K.T	:Kabul Tarihi
M	:Madde
R.G.	:Resmi Gazete
s.	:Sayfa
T.	:Tarih
TAA	:Türkiye Adalet Akademisi
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TBK	:6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	:Türk Dil Kurumu
TMK	:4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	:6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
Y.	:Yıl

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Hukuk, toplu halde yaşayan insanların birbirleri ve toplum ile ilişkilerini düzenleyen, uyulması kamu gücü teminat altına alınmış, uyulmadığı halde yaptırım uygulanan kurallar olarak tanımlanmaktadır. Hukukun bir dalı olan özel hukuk alanı içerisinde bulunan ticaret hukukunda, ticari ilişkilerin gelişmesi, değişmesi ve kendisine özgü kurallarının bulunması, bu ilişkilerin çabukluk ve güven gerektirmesi hasebiyle, para ve mal yerine yeni ödeme araçlarının çıkması zaruri olmuştur. Bu ihtiyaca binaen oluşturulan kıymetli evrak ticaretin evrenselleşmesine de fayda sağlamıştır.

Özel hukuk alanı içerisinde incelenen kıymetli evrak, 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kitabında, 641 ila 849. maddeler arasında düzenlenmiştir. Üçüncü kitap birinci kısımda genel hükümler, ikinci kısımda nama yazılı senetler, üçüncü kısımda hamile yazılı senetler, dördüncü kısımda kambiyo senetleri, beşinci kısımda kambiyo senetlerine benzeyen senetler ve diğer emre yazılı senetler, altıncı kısımda ise makbuz senedi ve varant düzenlenmiştir. Kıymetli evrakın zayi olması ve iptali davası ise Türk Ticaret Kanunu'nda bir başlık altında düzenlenmemiştir. Bu konudaki hükümler dağınık olarak bulunmaktadır. İptale ilişkin genel hükümler TTK 651 ve 652. maddelerde, nama yazılı senetlerin iptali TTK'nın 657. Maddesinde, hamile yazılı senetlerin iptali TTK 661 ila 669. maddelerde, poliçenin iptaline ilişkin hükümler ise TTK 757 ila 765'inci maddelerde düzenlenmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde poliçe temelli düzenlemeler ağırlıktadır. Bizim ülkemizde ise senet türü olarak en çok bono dolaşımda iken, bonoya ilişkin hükümler

sınırlıdır. Bono düzenlenirken poliçeye ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Bu durumun sebebi ise İsviçre Borçlar Kanunu'nun kaynak olarak alınmasıdır.¹

Ticaret hukukunun kendine özgü kuralları sebebiyle, borçlar hukukundaki yaptırımlar, ticaret hukuk için yetersiz kalmakta, kıymetli senedin zayi olması halinde bu çabukluk ve akıcılığın devam edebilmesi için ödeme yasağı ve senedin iptali talepleri ile karşılaşmaktadır. Çalışmamızın konusunu, kıymetli evrak hukukunda, senedin zayi olması halinde hangi yollara başvurulabileceği ve iptal prosedürünün nasıl işleyeceği, iptal davası süreci oluşturmaktadır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kıymetli evrakın iptali ve zayi olmasında uygulamaya ilişkin çalışmaların az sayıda oluşu ve bu durumun oluşturduğu boşluk araştırmamızın amacını oluşturup, araştırmamızda özellikle tartışmalı olan konu başlıkları mümkün olduğunca ele alınmaya ve bu konudaki doktrin görüşleri ve yargı kararları ışığında açıklanmaya çalışılmıştır. İhtilaflı olan hususlarda gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra kanaatimize göre en doğru görüş ortaya konulmak istenmiştir.

Bu araştırma ile, zayi kavramının neleri kapsadığı, zayi aşamasında hangi yolların izleneceği, zayi olan bir senet hakkında nasıl ödemeden men kararı verilebileceği, hangi şartlarda senedin iptal edilebileceği, senet türlerine göre iptal usullerinin ne şekilde işletileceği, iptal kararının sonuçları ile zayi olan senedin kimin elinde olduğunun bilinmesi halinde istirdatına ilişkin usulün ne olacağına yönelik yol gösterme amaçlanmış, bu konudaki araştırmacılar ile uygulamacıların faydalanması hedeflenmiştir.

C. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma esnasında, kıymetli evrakın zayi olması ve iptali ile ilgili yazılmış, basılmış, yayınlanmış literatür taranmış, mümkün olduğunca eski mevzuat ile yeni mevzuattaki düzenlemelere değinilmiş, konu ile ilgili yargı içtihatları ve doktrindeki görüşlere yer verilmiştir.

¹ Umut Akdeniz, *Kambiyo Senetlerinde Def'iler* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 4.

Çalışmamız beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak kıymetli evraktan bahsedilmekte, kıymetli evrakın özellikleri, kıymetli evraka ilişkin teoriler ile çeşitli ölçütlere göre kıymetli evrak türlerine değinilmiştir. Kıymetli evrakın hak ile senet arasında kuvvetli bağ bulunması özelliği, zayi ve iptal müessesesi açısından özellik arz etmektedir. İkinci bölümde ise; zayi olma halinden bahsedilmiş, senedin zayi olması halinde hamilin talep edebileceği önleyici tedbirlerin neler olduğu, iptal ve istirdat davasından bahsedilmiş, özellikle önleyici tedbir ve iptal davasının şartları, yargılama sürecinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde, senet çeşitlerine göre iptal usulleri, dördüncü bölümde, iptal kararının neticesi ile senetle ilgili kişilere etkisine değinilmiştir. Son bölümde ise istirdat davasının şartları, niteliği, yargılama aşamaları ve sonuçlarına değinilmiştir. Bu çalışma, ihtilaflı konuları doktrin görüşü ve yargı kararları ile aydınlatma amacı taşımakla birlikte, bu alanda karşılaşılan uygulamalarla örneklendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1.1.Kavramsal Açıdan Kıymetli Evrak ve Kıymetli Evrakın Özellikleri

Ticari ilişkiler hız ve güven gerektirdiğinden, bu alana ilişkin düzenlemeler, diğer özel hukuk alanlarına ilişkin düzenlemelerden farklılıklar barındırmaktadır. Ticari hayatın farklılıklardan kaynaklanan ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla kendine özgü senet türleri ortaya çıkmış olup, bu senetlere “kıymetli evrak” adı verilmektedir. Bu senetleri inceleyen hukuk dalı ise “kıymetli evrak hukuku” olarak adlandırılır.²

Kıymetli evrak kavramı, hukukumuza İsviçre hukukundan girmiş olmakla³, ilk olarak Alman hukukunda kullanılmaya başlanmıştır. İsviçre Borçlar Kanunu’nun 224, 333, 430, 444 ve 485. Maddelerinde “Wertpapier=Kıymetli Evrak” terimi geçmektedir.⁴

Kıymetli evrak, TTK’ya göre; kıymetli ve evrak sözcüklerinden oluşur. Kıymetli; değerli, pahalı anlamı taşıırken evrak ise varak sözcüğünün çoğulu olup, işlem gören kağıtlar manasındadır.⁵

Kıymetli evraka ilişkin hükümler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun üçüncü kitabında düzenlenmiştir. TTK’nın 645. maddesindeki düzenlemeye göre kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, senedin muhtevastaki hak, senetten bağımsız olarak ileri sürülemez ve senetten ayrı olarak başkalarına da aktarılamaz.

² Fatih Bilgili - Ertan Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Bursa: Dora Yayınevi, 2018), 1-2.

³ Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak* (Ankara: Seçkin Hukuk, 2016), 28.

⁴ Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), 1.

⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

TTK'da tanımlandığı üzere, hakkın senetsiz olarak ileri sürülebilme imkanı yoktur.⁶ Hak senede bağlıdır ve hakkın başkalarına devri ancak sendin devri ile mümkündür.⁷ Hak senedi takip eder ve senet kimin elinde ise hak o kişiye geçer. Hak ile senet, ayrı bir şekilde başkalarına devredilemez.⁸

Gültekin, kıymetli evrakı “ *Hakkın senede bağlı olduğu ve hakkın devrinin senetsiz olarak mümkün olmadığı, özel hukuk alanına ait olan ve senedin düzenlenmesi, devri ve iptali itibari ile özel şekil şartlarına tabi olan nitelikli borç senetleridir.* ” şeklinde tanımlanmıştır.⁹

Göç Gürbüz, kıymetli evrakı “*Kıymetli evrak, kanunun emrettiği belirli şekil şartlarına bağlı, sürüm yeteneği bulunan ve konusu para, mal, şirket pay senetleri olan öyle senetlerdir ki, bunlarda yerleşen özel hukuk hakkı senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkasına da devredilemez.*” şeklinde tanımlamıştır.¹⁰

Pulaşlı kıymetli evrakı, “*Genel olarak bir alacak ya da diğer hakkı (pay sahipliği hakkı, taşınmaz rehnine dair hak veya konişmentodaki hak gibi) o derece sıkı şekilde içeren bir senettir ki, bu haklar ancak ve ancak senet vasıtasıyla ileri sürülebilir veya devredilebilirler.*” şeklinde tanımlamıştır.¹¹

TTK'da düzenlendiği şeklindeki tanım, kıymetli evrakın tüm unsurlarını içermemektedir. Kıymetli evrak, bilinen en temel şekliyle hak, senet, hak ile senedin iç içe geçmiş olmasından meydana gelir.

Çalışmanın konusu kıymetli evrakın zayi olması ve iptali davası oluşturmakta ise de, zayi edilen ve iptali gereken şeyin özelliklerinin tespiti açısından kıymetli evrakın özellikleri ve sınıflandırılmasını incelemekte fayda görülmüştür.

1.1.1. Kıymetli Evrak Bir Senettir

Kıymetli evrak, adından da anlaşılacağı üzere senettir. Senet, kıymetli evrakın maddi unsurunu oluşturur.

⁶ Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Hukuk,2022), 28.

⁷ Bilgili - Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7.

⁸ Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku* (Ankara: Sevinç Yayınları, 1970), 16; Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, 28.

⁹ Özkan Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu” *Terazi Hukuk Dergisi* 2-10 (2007), 59.

¹⁰ Diğdem Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali* (İstanbul, Beta, 2017), 9.

¹¹ Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Konya: Mimoza Yayınları, 1997), 11.

Borç ve alacak, nitelikleri gözetildiğinde somut halde bulunmamaktadırlar. Bunları elle tutmamız, gözle görmemiz mümkün değildir. Bu durum, yalnızca kıymetli evrak hukukunda değil, Borçlar Hukuku, Eşya Hukuku gibi diğer hukuk alanlarında da böyledir. Bu kavramlar maddi varlık teşkil etmediklerinden, hak ve alacakları temsil etmek amacıyla senet düzenleme yolu tercih edilmektedir.¹²

Senet kavramı ile ilgili çeşitli tanımlar mevcuttur. En genel ve bilinen tanım ise, “*Bir düşüncenin, bir cisim üzerine yazılarak ve aleyhine delil teşkil edecek kişinin imzasını, mührüne veya el yazısı ile yazılmış bir işareti içeren her türlü yazılı belgedir.*” şeklinde tanımlanmıştır.¹³ Senet, kişinin kendi aleyhine delil oluşturmak üzere imzalayıp, karşı tarafa verdiği yazılı cisimdir. Senet, düşünce ya da bilginin maddi varlık kazanmış halidir.¹⁴

Borç senedi kavramı ise Medeni Hukuka ilişkin bir kavramdır. Borç ve senet olmak üzere iki unsur barındırmaktadır. Medeni Hukuka ait senet kavramının kanuni bir tanımı olmamakla birlikte, klasik şekliyle, bir kimsenin iradesini açıklayan, bilgi verme amacı güden yazılı kağıt parçası, cisim, nesnedir.¹⁵ Oysa teknik gelişmeler ile birlikte yeni senet türleri ortaya çıkmış olup, senet kavramından artık yalnızca yazılı kağıt parçası anlaşılmamalıdır.¹⁶ Modern anlamı ile senet, bir irade beyanının ortaya koyan diğer taşıyıcılar olan mikrofilm, disket, çip, manyetik bant, vb. araçları da kapsamaktadır.¹⁷

TTK’nın 646 hükmünde geçen senet tabiri, borç senetleri için kullanılmıştır. Kıymetli evraktaki borç senedi, diğer senet türlerinden nitelikli (mevsuf) borç senedi olması yönü ile ayrılmaktadır.¹⁸ Ancak bu durum kıymetli evrakın, borç senedi olduğu gerçeğini değiştirmez.

“Borç senedi” bir borç ikrarı içerir. Borçlu, borcunun olduğunu bildiren senedi, karşı tarafa vermekle borcunu ikrar etmektedir.

¹² Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 11.

¹³ Özkan Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali* (Ankara: Seçkin Hukuk, 2020), 31; Mahmut Coşkun, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019), 27.

¹⁴ Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Beta, 2013), 1.

¹⁵ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 12.

¹⁶ Bilgili - Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8; Reha Poray - Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019), 27.

¹⁷ Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1; Pınar Bahar Doğan, “Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kıymetli Evrak Olarak Değerlendirilmesi Sorunu”, *Terazi Hukuk Dergisi* 3/27 (2008), 38.

¹⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 12; Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 27.

Kıymetli evrakın, nitelikli bir borç senedi olması, özel usullere göre devredilmesi ve senetle hakkın iç içe geçmiş olması özelliğinden kaynaklanmaktadır.¹⁹ Kıymetli evrak, sıkı şekil şartlarının bulunması ve def'ilerin senet türüne göre herkese karşı ileri sürülememesi durumu yönünden adi borç senetlerinden ayrılmaktadır.²⁰ Adi senetlerin konusu kıymetli evraktan daha geniştir. Kıymetli evrakın konusu para, mal ya da şirket hisselerinden oluşur. Adi senette her iki tarafa borç yüklenebilirken, kıymetli evrakta borç bir tarafa yüklenir. Adi senet ile kıymetli evrakın iptal usulleri birbirinden farklıdır.

Kıymetli evraktaki hakkın talep edilebilmesinin yolu, hakkın senetle birlikte talep edilebilmesidir. Senedi elinde bulundurmeyen kişinin hakkı talep edebilmesi ancak mahkemeye başvurarak senedin iptalini istemesi ile mümkündür.

1.1.2. Kıymetli Evrak Bir Hak İçermektedir

Kıymetli evrak bir hak barındırmaktadır. Hak, evrakın soyut unsurudur.²¹ Senedin içerdiği hakkın bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Kıymetli evrakın içerdiği hak özel hukuk alanına ilişkin bir hak olmalıdır.²² Vatandaşlığı gösteren bir hak kıymetli evrak sayılamaz. Yine kimlik kartları, vergi evrakları, yetkili makamlarca verilen icazet içeren bir belge de kıymetli evrak olarak nitelendirilemez. Senet metninde, kamu hukukuna dahil olan bir haktan bahsediliyorsa, senet kıymetli evrak sayılmaz.

Kıymetli evrakın içerdiği hak, parayla ölçülebilen bir değer ihtiva etmeli, ekonomik değer taşımalıdır. Her türlü alacak hakkı kıymetli evrakın konusu olabilir.²³ Senedin içeriğindeki hak alacak hakkı, ortaklık hakkı, ya da eşya hukukundan kaynaklı bir hak olabilir. Ancak değer ihtiva etmeyen ya da değeri kişiden kişiye değişen haklar kıymetli evraka konu olmaz.²⁴

¹⁹ Umur Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali* (İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 4.

²⁰ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 34-35.

²¹ Cengiz Kutlu, *Kambiyo Senetlerinin Devri* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 14.

²² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 13.

²³ Zühtü Aytaç, "Gelir Ortaklığı Senetlerinin Hukukî Statüsü", *Batider* 13/3-4 (1986), 209.

²⁴ Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3.

Hakkın, devri mümkün olan bir hak olması gerekir.²⁵ Diğer bir deyişle hakkın tedavül yeteneği olmalıdır. Ticari hayattaki ihtiyaca binaen oluşturulan kıymetli evrak, devletler arasında dahi kullanılacak düzeydedir. Devri olmayan bir hak kıymetli evrakın dolaşım özelliğini engelleyeceğinden, kıymetli evraka konu olması mümkün değildir. Zira imzaların bağımsızlığı, bir imzanın geçersizliğinin diğer imzaların geçerliliğini etkilememesi, dolaşım sürekliliğini sağlamaya hizmet etmektedir.

1.1.3. Hak ile Senet Arasındaki Kuvvetli Bağ

Kıymetli evrak da diğer borç senetlerinde olduğu gibi bir hak barındırmaktadır. Ancak kıymetli evrakın içerdiği hak, senet ile iç içe geçmiş olması (mündemiç olması) sebebiyle adi borç senetlerinden ayrılmaktadır.²⁶ Hak ile senet iç içe geçmiştir. Hak senetten ayrı ileri sürülemez ve senetten ayrı devredilemez. Hak ile senedin iç içe geçmiş olması sebebiyle oluşan kuvvetli bağ, her kıymetli evrak türünde aynı oranda değildir.²⁷ Hak ya senetten önce vardır ya da senetle birlikte doğmuştur. Ancak kural olarak bir defa birleştikten sonra hak ile senet ayrılmaz.

Hak ile senet arasındaki sıkı bağıllığın istisnası senedin zayi olması halinde karşımıza çıkar. Senedin zayi olması durumunda, senet ile hak arasındaki bağ hangi ölçüde kuvvetli olursa olsun ortadan kalkmakta, senet ile hak ayrılmaktadır. Hak sahibi hakkını ileri sürememekte ya da devredememekte, mahkemeye başvurarak senedin iptalini isteyebilme hakkına sahip olmaktadır. Mahkemece iptal kararı verirse, iptal talebinde bulunan hamile ya yeni senet verilir ya da senetsiz olarak borcunu ödeyerek borçtan kurtulma imkanı tanınır.

Hakkın senette yer alması o senedin kıymetli evrak olduğunu belgelemez. Adi senetler de bir hak barındırmaktadır. Adi senet, yalnızca hakkın ispatı için bir araç iken; kıymetli evrakta senet yalnızca bir ispat aracı değildir. Senet adeta hakkın unsuru, ayrılmaz parçasıdır.²⁸ Bu durum şu şekilde açıklanabilir. Varsayalım ki alacaklı olduğunuz bir senet tanzim ettiniz ve borçlu borcu ödemedi. Sizin düzenlediğiniz senet “ispat senedi” niteliği taşımaktadır. Alacak, bu senet ileri sürülmeden de talep edilebilir. Borçlu senedin ibrazını talep ederek borcu ödemekten kaçınamaz. Böyle bir hakkı yoktur. Alacaklının, alacağını senetten bağımsız olarak isteyebilir. Oysa

²⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 37; Cihat Alp Karaahmetoğlu, *Kambiyo Senetlerinde Def'iler* (İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 13.

²⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 13.

²⁷ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 28.

²⁸ Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 26. Baskı, 2022), 13-14.

kıymetli evrakta senetteki hak ile senet iç içe geçmiştir. Borçlu, senedin ibraz edilmemesini gerekçe göstererek borcu ödemekten kaçınabilir.

Senedin ibraz edilmemesi gerekçesi ile borçlunun borcunu ödemekten kaçınması, hak ile senet arasındaki sıkı bağılılığı ifade etmekte, aynı zamanda kıymetli evraka konu hakkın senetsiz ileri sürülemez sonucunu doğurmaktadır.²⁹

1.1.4. Hakkın Senetten Bağımsız İleri Sürülememesi ve Devredilememesi

Kıymetli evrakta, hak senette yer almaktadır. Bu sebeple, hakkın senetsiz ileri sürülmesi söz konusu değildir. Hakkın dermeyan edilebilmesi (ileri sürülebilmesi) ve devredilmesi için senedin zilyetliğinin devredilmesi şarttır. Hakkın, senetten ayrı devredilememesi, “senette mündemiç hakkın senette ayrı ileri sürülememesinin” neticesidir.³⁰

Aslında, kıymetli evrakta hak ile senedin iç içe olmasının bir sonucu olarak, hakkın senetsiz ileri sürülememesi ve devredilememesi durumu karşımıza çıkar. Hakkın devri için senedin ibrazı zorunlu olduğundan, kıymetli evrak ibraz senetleri olarak adlandırılır.³¹ Borçlu senedin kendisine teslim edilmesi durumunda borcu ödemekle yükümlü olur. Ödeme yapması halinde de söz konusu borçtan kurtulur.

TTK 646. madde uyarınca, senet alacaklı tarafından borçluya ibraz edilmemiş ise, borçlu borcu ödemekten kaçınır. Bu durumun tek istisnası sendin zıyaı halinde karşımıza çıkar.³² Senet kendisine ibraz edilmeden, senetteki borcu ödeyen borçlu, senedin ibrazı halinde bu borcu bir kez daha ödemek zorunda kalacaktır. Ancak adi senetlerde kişi senet ibraz edilmeden borcu öder ve karşılığında bir makbuz alırsa, senedin tekrar ibrazı halinde bu borcu tekrar ödemek zorunda kalmayacaktır.

Kıymetli evrakta borçlusunun borcundan kurtulabilmesi için, senette alacaklı görünen kişiye vadesinde ödeme yapmış olmalı ve ödeme yaparken hilesi ve ağır kusuru bulunmamalıdır.

²⁹ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 28; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 14.

³⁰ Abuzer Kendigelen - İsmail Kırcı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2019), 10.

³¹ Erol Ertekin - İzzet Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku* (Ankara: Feryal Matbaacılık, 1992), 6.

³² Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 33.

1.1.5. Kıymetli Evrakta Mücerretlik İlişkisi (Soyutluk İlkesi) Vardır

Ticari senetlerin mücerretliği ile kastedilen, kazandırıcı işlemin geçerliliğinin, kazandırıcı işleme dayanak teşkil eden, asıl borç ilişkisinin geçerliliğinden bağımsızlığıdır.³³ Mücerret kıymetli evrakta da mutlaka temelde bir sebep bulunmaktadır. Ancak bu sebep evrak üzerinde yazmamaktadır.³⁴ Kıymetli evrak doğumuna sebep veren hukuki ilişkiden bağımsız olup birbirlerinden soyutlanmış durumdadırlar. Bunun bir sonucu olarak da dayanak olan asıl borç ilişkisinin geçersiz olması, kazandırıcı işlemin geçerliliğini etkilemeyecektir.

Soyutluk ilkesi gereği, senette yer alan hak ile bu hakkın doğumuna kaynak oluşturan temeldeki borç ilişkisi arasında bir bağılılık bulunmamakta, senet temelde yer alan borç ilişkisinden soyut olarak varlığını sürdürmektedir.³⁵ Diğer bir deyişle, uyuşmazlık çıkması durumunda, alacaklı hakkını yalnızca bu senede dayanarak talep edebilir. Başka bir durumu ispat külfeti yoktur.³⁶ Bu durum da kıymetli evrakın dolaşım özelliğini kolaylaştırmakta ve devri hızlandırmaktadır.

Poray, Tekinalp'e göre soyutluk kavramı, kıymetli evrak vasfındaki senedin temel borç ilişkisine bağımlı olmaması durumudur.³⁷ Varsayalım ki, taraflar arasında bir satım sözleşmesi düzenlenmiş ve satım sözleşmesinden kaynaklanan bedel için alıcı, satıcının ve lehtarın olduğu poliçe düzenlemiş olsun. Düzenlenen poliçe asıl borç ilişkisi olan, satım sözleşmesinden bağımsızdır, soyuttur. Soyutluk durumunun neticesi itibariyle de, asıl borç ilişkisindeki sakatlıklar, kıymetli evrakı etkilemeyeceği gibi, asıl ilişkiden kaynaklanan defiler borçlu tarafından hamile karşı ileri sürülemeyecektir. Borçlu, kıymetli evraktan kaynaklanmayan defileri ileri

³³ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 8; Hulüsi Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar* (İstanbul: Arpaz Matbaacılık, 1984), 16.

³⁴ Dursun Faruk Öztürk, *Mücerret Kıymetli Evrak* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 41.

³⁵ “TTK'nın 776. maddesinde belirtilen şekli koşulların yanında taraflar bononun ihdas nedeni (malen/nakden ya da teminat kaydı ile alındığını), uyuşmazlık durumunda aralarındaki anlaşmaya göre yetkili olacak mahkeme, faiz gibi bononun geçerliliğine etki etmeyecek ihtiyari unsurları belirleyerek senede ekleyebilirler. Sıralanan şekil şartlarından da anlaşıldığı üzere, kambiyo senetleri temel hukukî ilişkiden bağımsız bir nitelik taşır ve soyut bir borç ikrarı içerir. Bu nedenle de bono düzenlenirken temel ilişkinin kaynağına yönelik “bedelin malen-nakden ya da teminat olarak alındığına” ilişkin ibarelerin senede yazılması zorunlu değildir. Taraflar bu ibareleri ticaret hayatındaki olası bir uyuşmazlık durumunda ispat hukukunda karşılaşılabilecekleri zorlukları daha kolay aşmak amacıyla ihtiyari olarak kayıt altına almaktadırlar. Yoksa bu kayıtlar bağımsız borç ikrarı içeren senetlerin niteliğine etki etmez.” **Yargıtay HGK**, 07/12/2021 T., 2018/12-92 E., 2021/1610 K.

³⁶ Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8.

³⁷ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 37.

süremeyecektir. Kişisel def'iler ise kıymetli evrak hukukunun kapsamı dışında olduğundan ibraz edilen senede karşı ileri sürülebilecektir.

Mücerretlik ilkesinin bir diğer anlamı ise, kıymetli evrakta mündemiç olan hakkın tıpsızlığı, diğer bir ifadeyle başka bir kategoriye dahil olmamasıdır.³⁸

Mücerretlik ilkesinden söz edebilmek için, kıymetli evrakın içerdiği bir hakkın söz konusu olması gerekir. Bu ilke kıymetli evraka iyi niyetle sahip olan hamilin elini güçlendirir. Güven artacağından, kıymetli evrakın tedavül yeteneği ve yoğun şekilde kullanılmasını sağlar.³⁹

Mücerretlik ilkesi senedin el değiştirmesi durumunda karşımıza çıkar. Senedi elinde bulunduran hamil, işlemde taraf olarak bulunuyor ise bu işlemde doğan defiler ona karşı ileri sürülebilir.⁴⁰ Yani, temeldeki ilişkinin tarafları arasında bu ilke uygulanmaz. Taraflar arasında bu ilkenin uygulanamamasının da iki istisnası bulunur. Bunlardan ilki senedin verilmesi borcu yenileme kabul ediliyorsa, temel ilişkide defiler, taraflar arasında da ileri sürülemez durum alır. Yine, zamanaşımına uğramış borç için kıymetli evrak veren kişi, zamanaşımına dayanamaz.⁴¹

Kıymetli evrakta kural olarak soyutluk ilkesinin geçerli olmakla, bir kısım senet türleri kıymetli evrak niteliği bulunmasına rağmen soyutluk ilkesi uygulanmamaktadır. Pay senedi, konişmento kısmen, ipotekli borç senedi soyutluk ilkesinin uygulanmadığı kıymetli evrak türleridir. Yine nama yazılı senetler alacağın temlik yolu ile devredilebileceğinden bu senetlerde de mücerretlik ilkesi uygulanmayacaktır.⁴²

1.1.6. Kıymetli Evrak Sıkı Şekil Şartlarına Bağlılık İlkesi

Ticaret hukuku ve borçlar hukukunda şekil özgürlüğü söz konusudur. Buradaki amaç, iş ve işlemlerin zahmetsiz ve akıcı olmasını sağlamaktır.⁴³ Kıymetli evrak hukukunda ise katı şekil koşulları bulunmaktadır. Kıymetli evrak hukukunda bu şartlar sayesinde ticaret hukukunda sağlanan akıcılık ve kolaylığa ulaşılabilmektedir.⁴⁴

³⁸ Hamit Dünder "Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi", *Terazi Hukuk Dergisi* 3/26 (2008), 40.

³⁹ Dünder "Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi",⁴²; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 41.

⁴⁰ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 8.

⁴¹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 41.

⁴² Ahmet Sezer, "Kıymetli Evrakın Özellikleri", *Terazi Hukuk Dergisi* 2/5 (2007), 36-37.

⁴³ Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 1999), 88.

⁴⁴ Akdeniz, *Kambiyo Senetlerinde Def'iler*, 8.

Senetler hukukunda işlem emniyeti ön plana çıkmaktadır. Kıymetli evrakta güvenin ön plana çıkması, tedavül gerektirmesi ve güven ihtiyacına cevap verebilmesi açısından sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuştur.⁴⁵ Bu sebeple diğer hukuk dallarındaki şekilsizlik ya da yumuşak şekil ilkesi kıymetli evrak hukukunda söz konusu değildir.

Türk Ticaret Kanunu'nda bahsedilen şart sıhhat şartıdır. Bu şartlardan birinin veya birkaçının bulunmaması hakkın kaybı neticesini doğurur.⁴⁶ Sıkı şekil şartlarına bağlılık, senette ne yazıyorsa, senet neyi içeriyorsa ona göre işlem yapılmasını gerektirir. Kıymetli evrak, oluşturulması gereken resmi şekil şartlarına göre oluşturulur.⁴⁷ Taraflar kendi iradeleri ile şekil serbestisi ilkesi gereği kıymetli evrak oluşturamazlar.

Bu ilke kıymetli evrakın devredilmesi, düzenlenmesi, kaybolması ve iptalinde karşımıza çıkan bir ilkedir.⁴⁸ Varsayalım ki, bono düzenlenmek istendi. Senet içeriğinde “bono” veya “emre yazılı senet” ibaresi geçmiyorsa düzenlenen evrak bono sayılmayacaktır. Bu sebeple kıymetli evrakta bahsettiğimiz şekil aksi bir düzenleme olmadıkça “geçerlilik” şartıdır.

Her kıymetli evrak türünün kendine özgü şekil şartları vardır. Bu şartlar özel hükümlerde düzenlenmiştir.

1.1.7. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı (Numerus Clausus) Sorunu

Kıymetli evrak türleri kanunda sayılanlarla sınırlı olup, kişiler bu türler arasından seçim yaparak senet tanzim edebilirler. Kıymetli evrak düzenleyenlerin kanunla sayılmış bu türlerin dışında senet düzenleyemeyeceği kabul edilmektedir. Kıymetli evrak sınırlı sayıda olması, sıkı şekil şartlarına tabi olmasının neticesidir.

Son yıllarda teknolojiye yaşanan gelişmeler ve ticari hayatın gereksinimleri nedeniyle yeni kıymetli evrak türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durumda hem doktrinde hem yargı uygulamalarında kıymetli evrakın sınırlı sayıda olması gerektiği düşüncesini yıkmıştır.⁴⁹ Zira TTK 831 “İmza edenin, yer, zaman ve tutar

⁴⁵ Mehmet Bahtiyar, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi”, *Batider* 20/1 (1999), 41-53.

⁴⁶ Sezer, “Kıymetli Evrakın Özellikleri”, 37.

⁴⁷ Zeynep Kandemir, *Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyari Unsurlar* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 25; Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 45.

⁴⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 46.

⁴⁹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 41.

bakımlarından belirli nakdî ödemelerde bulunmayı ve belirli miktarda misli şeyler teslim etmeyi borçlandığı senetler, açıkça emre yazılı oldukları takdirde ciro ile devredilebilirler.” düzenlemesi de bu görüşün herhangi bir dayanağı kalmadığını desteklemektedir.

1.2.Kıymetli Evraka İlişkin Teoriler

Kıymetli evrakta, hakkın hangi anda doğduğu hususu tartışmalı olmakla birlikte bu tartışmalar gün geçtikçe önemini kaybetmektedir. Çünkü çoğu görüş, pratik olarak aynı noktaya varmaktadır. Bu konuda çok sayıda görüş olsa da, bugün için önemini koruyan görüşlere değinilecektir.

1.2.1. Kreasyon(Yaratma) Teorisi

“Kreasyon” kelime anlamı olarak yaratmak, meydana getirmek demektir. Bu teoriyi açıklayanlar daha çok kambyo senetlerini dikkate alarak görüşlerini açıklarlar.

Bu görüşe göre, kambyo senedi tek taraflı irade beyanı ile oluşturulur. Senedin düzenlenip imzalanması ile kıymetli evraktan kaynaklı borç doğmaktadır.⁵⁰ Bu teoriye göre senet, kabule ihtiyaç duymadan, tek taraflı bir şekilde düzenlenen hukuki işlemdir. Tek taraflı düzenlendiğinden senedin kabul edilmesine ihtiyaç yoktur.

Düzenleyenin imzası ile yaratılmış olan senet, üçüncü kişinin eline geçmesi ile hüküm ifade edebilecek yani talep edilebilecek duruma gelmektedir. Üçüncü kişinin eline ne şekilde geçtiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Senet, çalınma kaybolma gibi şekillerde, düzenleyenin rızası olmasa dahi elinden çıkmış olsa düzenleyen imzası ile bağlı olup üçüncü kişi senetten kaynaklanan hakkı talep edebilecektir. Dikkat edilmesi gereken husus, senetteki hak, senedin elden çıkması ile değil, imza atılıp düzenlenmek suretiyle meydana gelir.⁵¹ Bir kısım yazarlara göre, TTK’nın 659. Madde 3. Fıkrasında düzenlenen, senedin borçlunun rızası olmadan tedavüle çıkarıldığı yönünde defî ileri sürülemeyeceği hükmü bu teoriye uygun düzenlenmiştir.⁵²

⁵⁰ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 68; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 24; Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 78.

⁵¹ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 68; Dursun Faruk Öztürk, *Mücerret Kıymetli Evrak* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 10.

⁵² Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 78; Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 68.

Bu teori, senedin tedavül yeteneğinin daha hızlı olması yönüyle olumlu olarak görünse de çeşitli yönlerden eleştirilir. İlk eleştiri, hamiline yazılı senetlerde hakkın doğduğu anda, hakkın sahibinin belirli olmamasıdır. Senedin düzenlenmesi ile doğan hak, tedavüle çıkmasıyla kullanılmaya başlanır. Keşide edenin, kendisinden alacaklı olması mümkün olmadığından, senedin keşide edenin elinde bulunduğu haliyle hak donmuş vaziyettedir. Keşide edenin yükümlülük üstlenebilmesi için senedin devri gerekmektedir. Bu yönüyle sözleşme teorisine yaklaşması yönüyle eleştirilir. İkinci eleştiri ise senedin rıza hilafına elden çıktığını bilen üçüncü kişilerin, bu kötü niyetlerine rağmen senedi ve senedin barındırdığı hakkı kazanmalarına izin verilmesidir.⁵³

1.2.2. Akit (Sözleşme Teorisi)

Bu teoriye göre hakkın doğabilmesi için bir sözleşmeye ihtiyaç vardır. Kreasyon teorisinde senedin düzenlenip imzalanması ile hak doğmuş sayılırken, sözleşme teorisinde senet düzenlenip imzalandıktan sonra düzenleyen tarafından başka bir kişiye verilmesi gerekmektedir. Senedin başkasına verilmesi sözleşme niteliğindedir. Bu sözleşme, düzenleyen ile senedin ilk hamili arasında meydana gelmektedir.⁵⁴ Sözleşme teorisinin adından da anlaşılacağı üzere, tek taraflı bir işlem değildir. Senedi tanzim eden tarafından bir borç söz konusu iken, ilk hamil açısından ise alacak hakkı bu sözleşmenin düzenlenmesi ile ortaya çıkar. Yani alacak hakkı bu sözleşmeye dayanmaktadır.

Senedin teslimine ilişkin bu sözleşme isimsiz sözleşmedir. Bu sözleşmenin hiç yapılmadığı ya da sakat olarak yapıldığı hallerde, düzenleyen TTK 659, 687, 825'inci madde hükümleri gereği, bu hususu def'i olarak ileri sürebilir.⁵⁵

Bu teoriye göre, senedin rızası dışında elinden çıkması durumunda düzenleyen, bu durumu def'i olarak ileri sürebilecektir. Senedi iyi niyetle kazanan üçüncü kişi korunmadığından, senede olan güven azalacak ve senedin tedavül yeteneği olumsuz etkilenecektir. Bu yönüyle teori, alışveriş güvenliği için tehlikeli görüldüğünden eleştiri almaktadır.⁵⁶

⁵³ Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 79; Öztürk, *Mücerret Kıymetli Evrak*, 12.

⁵⁴ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 25

⁵⁵ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 25.

⁵⁶ Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 82.

1.2.3. Hukuki Görünüşe İtimat Teorisi ile Birleştirilmiş Akit Teorisi

Kıymetli evrakın oluşturulmasının amacı olan senedin güvenle dolaşabilmesinin sağlanmasıdır. Sözleşme teorisinin salt uygulanması, senede olan güveni azaltacak, senedin tedavül yeteneğini etkileyecektir. Senedin güvenle dolaşabilmesi için, senedi devralanlar, senedin ödeneceği yönünde inanca sahip olmalıdırlar.

Bu teori, akit teorisini temel almış, görünüşe itimat ilkesini ilave etmiştir. Kıymetli evraka itimat edilerek hakkın kazanılabilmesi için, öncelikle düzenleyen tarafından anlaşma gereği lehtara teslim edilmesi gerekir. Senedin keşidecisi, senet üstüne imza atmak yoluyla, aksi olsa dahi kıymetli evraktaki hakkın hukuka uygun olarak doğduğu şeklinde bir görünüş yaratır. Senette mevcut hak hukuka uygun doğmasa dahi, üçüncü kişilerin bu görünüşe güvenleri korunur.⁵⁷

Senedin tedavül yeteneğinin sağlanması açısından senedi devralanların, kendinden önceki sakatlıklardan dolayı kendilerine karşı def'i yöneltmemesi gerekir. En azından kendilerine karşı yöneltilecek def'iler sınırlandırılmalıdır. Bu beklentinin sebebi senedin görünüşüne güven ilkesidir.⁵⁸ Düzenlenmiş olan senet, düzenleyenin rızası hilafına elinden çıkmış olsa dahi, senedi iyi niyetle iktisap eden üçüncü kişiler bu durumu bilmeyecek olup, bu hususun bu kişilere karşı ileri sürülememesinin sebebi, senedin görünüşüne güvenmeleridir.⁵⁹

Yine TTK md 659/3'te değinilen, senedin borçlunun rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yönünde def'i ileri sürülemeyeceği hükmü bu kurama uygun tatbik edilmiştir.

1.3.Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

1.3.1. Evrakta Yer Alan Hakkın Türüne Göre

Bir alacağı veya para edimini temsil eden senetler, alacak senetleri olarak isimlendirilmekte olup, kıymetli evraklar içinde en rastladığımız senet türüdür.⁶⁰ Poliçe ve çekin, havale içeriyor olması alacak senedi olmasına engel değildir. Bono,

⁵⁷ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 27.

⁵⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 70.

⁵⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26.

⁶⁰ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 10; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 32; Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 13.

poliçe, çek, özel şirketler tarafından çıkarılan tahviller, faiz kuponları ile münferit kuponlar en çok karşılaşılan alacak senetleridir.

Aynı hak türünden bir hakkı içeren senetler ise emtia senetleri diğer bir şekliyle eşyayı temsil eden senetler olarak adlandırılmaktadır. Bu senet türü aynı hak içermez ancak devirleri eşya hukuku ilkelerine göre olur.⁶¹ Bu tür bir senedin devredilmesi, emtianın teslimi şeklinde gerçekleşir.⁶² İpotekli borç senedi, makbuz senedi, konişmento, irat senedi, varant, taşıma senedi en çok karşılaşılan türleridir.

Bir ortaklıktan ya da sermaye payından doğan hakkı temsil eden senetler ise hisse senetleridir. Kooperatiflerin çıkardığı senetler, kollektif şirket, adi komandit şirket paydaşlarının çıkardığı paylar kıymetli evrak sayılmazken, anonim şirketler tarafından çıkarılan intifa senetleri kıymetli evrak niteliğindedir.⁶³ Limited şirkette, pay senedi nama yazılı olarak çıkarılmış ise kıymetli evrak vasfı vardır.

1.3.2. Sebep Ölçütüne Göre

Kıymetli evrakta senette yer alan hak ile bu hakkı oluşturan temel borç ilişkisi arasında bir ilişki bulunmuyorsa mücerret kıymetli evrak söz konusudur. Temel borç ilişkisi olmadan senet düzenlenmesi mümkün değildir ve borç ilişkisinin kaynağı herhangi bir sözleşme olabilir.⁶⁴ Bu senetlerde bir borç ilişkisine dayanır ancak hak ile bu temel ilişki arasında bağ yoktur. Bunun bir sonucu olarak da temel ilişkideki sakatlık, kıymetli evrakı etkilemez. Herhangi bir uyuşmazlık halinde, hamil asıl borç ilişkisinin varlığını ispat yükü altında değildir. Kambiyo senetleri mücerret kıymetli evraktır.

Senette yer alan hak ile temeldeki borç ilişkisi arasında ilişkinin devam ettiği hallerde illi kıymetli evrak söz konusudur. Taşıma senedi, makbuz senedi, varant, hisse senedi, konişmento, sigorta poliçesi bu tür senetlerin en yaygın olanlarıdır.

1.3.3. Hakkın Senetten Önce Var Olup Olmamasına Göre

Senedin içerdiği hak, senetten önce mevcut değil ise, senet ihdasi (kurucu) kıymetli evraktır. Ticari senetler kurucu kıymetli evrak niteliğindedir.⁶⁵ Bir diğer

⁶¹ Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 720.

⁶² Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 52.

⁶³ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 33.

⁶⁴ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 11.

⁶⁵ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 12.

ifadeyle hakkın doğması açısından, senet düzenlemek zorunlu unsur niteliğinde ise kurucu kıymetli evraktan bahsedebiliriz.

Senedin içerdiği hak senedin doğumundan önce senette mevcut ise ihbari kıymetli evraktan bahsedilir. Burada tanzim edilen senet, yalnızca mevcut hakkı bildirmektedir.⁶⁶ İpotekli borç senetleri, irat senetleri ihbari (açıklayıcı) kıymetli evrak niteliğindedir.

1.3.4. Kamu Güveni Kazanıp Kazanmadıklarına Göre

Kambiyo senetlerinde sıkı şekil şartları geçerlidir. Bunun bir neticesi olarak da hak senet içeriğine ve şekline göre belirlenir. Kamu itimatına mazhar olan senet, senedi devreden kişinin yetkili hamil olduğu, senette ne yazıyor ise onun kazanıldığı durumdur. Bunun bir neticesi olarak da senedi devralanın iyi niyetli olması şartı ile, devredenin yetkisiz olmasından sorumlu değildir. Yine devredenin hakkı olanlar değil senette yazan haklar kazanılır.

Hamiline ve emre yazılı senetler, kamu itimatına mazhar senetlerdir. Nama yazılı senetler ise kamu güvenine sahip değildir. Nama yazılı senetler, alacağın temlik hükümlerine göre devredilir. Bu sebeple borçlu kendinden önceki hamillere ileri sürebileceği defileri devralana karşı da ileri sürebilir. Bu sebeple senet dolaşım kabiliyetini büyük ölçüde kaybedeceğinden kamu güvenine sahip değildirler. Kamu güvenine sahip senetlerde ise yalnızca senette yazanlardan sorumlu olduğundan bu defiler devralana ileri sürülemez. Öztan kamu itimatını, kişisel defilerin ileri sürülememesi ile bağdaştırmaktadır.⁶⁷

Kamu güvenine dayalı senet; senedin devralan kişinin, yalnızca senedin metnine göre hak elde ettiği, yalnız metne ve emre yazılı senetlerde ise metin ile birlikte düzgün bir ciro zincirine ve devredenin bu konudaki tasarruf yetkisine güvendiği, güvencenin senetten kaynaklandığı kıymetli evraktır.⁶⁸

Kişisel defilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilme imkanının olduğu senet, kamu güvenine dayanmayan senettir. Nama yazılı senetler, bu senet türüne örnek verilebilir.

⁶⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 34; Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 15; Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 25.

⁶⁷ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 177.

⁶⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 54.

1.3.5. Asli veya Tali Senet Olup Olmamlarına G6re

Kıymetli evrak asıl alacağı oluşturuyor ise asli senettir. Tali senet ise asli senedin fer'isi niteliğindedir. Alacak veya ortaklık hakkını g6sterirler.

1.3.6. Hak Sahibinin Saptanmasına G6re

Hak sahibinin saptanmasına g6re senetler, nama yazılı, emre yazılı ve hamiline yazılı senetler olmak 6zere 6e yarılr.

1.3.6.1. Nama yazılı senetler

1.3.6.1.1. Tanım

Nama yazılı senetler TTK'nın 654. Maddesinde tanımlanmıştır.⁶⁹ Bu d6zenlemeye g6re, bir senedin nama yazılı senet olarak adlandırılabilmesi i6in “senedin belirli bir şahıs namına” d6zenlenmiş olması ve “emre kaydını i6ermemesi” ve “kanunen emre yazılı senetlerden olmaması” gerekmektedir.⁷⁰ Senet bir şahsın namına yazılmış olup, emre kaydı i6ermeyecek ve kanunen emre yazılı senetlerden ise de nama yazılı olarak d6zenlendiğinin ya da emre olmadığının a6ık6a belirtilmesi gerekecektir.⁷¹

Senedin nama yazılı evraktan sayılabilmesi i6in ilk şart; belirli bir kişi adına yazılması şartıdır. Alacaklı ya da lehtar olarak nitelendirilen ve senetten faydalananak şahsın adı senette yazmalı ve senedin alacaklı g6sterilen şahsın emrine kaydı taşımamasıdır.⁷²

Senedin nama yazılı sayılabilmesi i6in diğerk koşul ise, kanunen emre yazılı senetlerden olmamasıdır. Bir kısım senetler, aksi bir kayıt taşımadıkları s6rece kanunen emre yazılı senet sayılmıştır. 6rnek olarak makbuz senedi ve varant sayılabilir.⁷³ Bu senetler belirli bir şahıs namına d6zenlense ve emre kaydı ihtiva etmese dahi kanunen emre yazılı sayılacağından bu senetlerin “emre yazılı olmadıkları” şeklinde kayıt konulması halinde nama yazılı olarak d6zenlenmesi m6mk6nd6r. Bu kayda menfi emre kaydı denilmektedir.

⁶⁹ TTK 654. Md. Bknz. “Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını i6ermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır.”

⁷⁰ Hayri Domani6, *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: Fak6lteler Matbaası, 1975), 23; Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 31-32.

⁷¹ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 78.

⁷² Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 31.

⁷³ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 15.

Nama yazılı senetler ile hamiline yazılı senetler arasında şöyle bir fark bulunmaktadır. Hamiline yazılı senetler de isim ihtiva eder ancak özellikle belirli olmayan bir kimse lehine düzenlenmesi ya da “hamiline” ibaresi veya benzeri ibarenin senette bulunması gerekir.⁷⁴

1.3.6.1.2. Başlıca nama yazılı senetler

Nitelikli teşhis senetleri, konişmento, nama yazılı kıymetli evraktır. Emre yazılı senetlerde ise “emre yazılı değildir” yahut “ nama yazılıdır” ibaresi eklenmek suretiyle nama yazılı hale getirilebilirler. “Nama yazılı hisse senetleri” ancak menfi emre kaydı taşımaları halinde nama yazılı kıymetli evrak sayılırlar. İpotekli borç senetleri ile irat senetleri ise nama yazılı veya hamiline yazılı olarak düzenlenebilmektedir.

1.3.6.1.3. Nama yazılı senetlerin devri

Nama yazılı senetlerin devri hususunda tüm kıymetli evrakın devrindeki genel kural olan zilyetliğin devrinin gerçekleşmesi gerekmektedir.

TTK’nın Genel şekil başlıklı 647. Maddesi⁷⁵ “ (1) Mülkiyet veya sınırlı bir aynı hak kurulması amacıyla kıymetli evrakın devri için her hâlde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır.

(2) Bundan başka emre yazılı senetlerde ciroya, nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanına da gerek vardır. Bu beyan kıymetli evrakın veya ayrı bir kâğıdın üzerine yazılabilir. ” hükmünde düzenlendiği üzere nama yazılı senetlerde zilyetliğinin devrinin yanında ayrıca bir de devir beyanına ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece zilyetliğin devredilmiş olması, devralana hak sahipliği bahşetmez.

Nama yazılı kıymetli evraktaki devir beyanının, senedin üzerine veya ayrı bir kağıt üzerine yazılması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ancak bu beyan ayrı bir belge üzerinde yazılı ise senetle birlikte bu belgenin de teslimi gerekir.

Nama yazılı senetler alacağın temlik hükümlerine tabidir. Belirtilen sebeplerle senedin hak sahibi olmayan bir kimseden iyi niyetle iktisabı mümkün değildir. Borçlu

⁷⁴ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 15; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 40.

⁷⁵Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası:6102, K.T.:13/01/2011, R.G. Yayın Tarihi:14/02/2011 (Bkz.<https://www.mevzuat.gov.tr>)

bu senetlerde devralana karşı şahsi def'ileri ileri sürebilme imkanı bulacağından tedavül kabiliyeti az olan senetlerdir.⁷⁶

1.3.6.1.4. Alacaklı sıfatının tespiti

TTK'nın 655. Maddesi ilk fıkrasında ifade edildiği üzere borçlu senedin hamili olup da senette ismi yazılı bulunan veya adı yazılı kişinin halefi olduğunu ispat eden şahsa senet bedelini ödemekle yükümlüdür. Borçlu o kişi gerçek hak sahibi olmasa dahi yapacağı ödeme ile borcundan kurtulacaktır. Maddenin ikinci fıkrasında, bu kişilerden biri olduğunu ispat etmeyen üçüncü kişiye ödemede bulunan borçlu, ileride senedin gerçek sahibi olduğunu iddia ve ispat eden şahsa karşı ödeme yapmak zorunda kalacaktır.

Senedin ödenmesi talebinde bulunan şahıs, alacaklı sıfatı olduğunu bildirmez, ispat etmez ve senedi de ibraz etmez ise, buna rağmen ödemede bulunan borçlu, ileride hak sahibi olduğunu ispat eden üçüncü şahsa karşı yeniden ödeme yapmak zorunda kalacaktır.⁷⁷

1.3.6.1.5. Eksik nama yazılı senetler

Eksik nama yazılı senetler TTK'nın 656. Maddesinde düzenlenmiştir. Aynı Kanunun 655. Maddesinde borçlunun hangi hal ve şartlarda ödeme yapması gerektiğine değinilmiştir. Eksik nama yazılı senetler, ödeme hususunda borçlunun durumunu hafifletmektedir. TTK'nın 656. maddesinden anlaşıldığı şekliyle borçlu, senedi kendisine ibraz eden şahsa, alacaklı sıfatının ispatı şartı aranmadan borcunu ödeyip borcundan kurtulabilir. Borçlunun ödemeyi iyi niyetli yapmış olmalıdır.

Eksik nama yazılı senetlerde borçlu, senedi her ibraz edene, iyi niyetli olmak şartı ile ödemede bulunarak borcundan kurtulur. Alacaklı sıfatının ispat edilmesine gerek bulunmamaktadır.⁷⁸ Ancak borçlu, hamiline ödemede bulunmak zorunda değildir. Borçlu isterse, nama yazılı senet esaslarına göre ödemede bulunabilir.

⁷⁶ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 17; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 41.

⁷⁷ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 42.

⁷⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 82; Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 21.

1.3.6.2. Emre yazılı senetler

1.3.6.2.1. Tanım

Emre yazılı senetler TTK'nın 824. Maddesinde “*Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir.*” Şeklinde tanımlanmıştır.

Poray-Tekinalp'e göre emre yazılı senet, düzgün ciro zinciri barındıran bir senet ile hakkın talep edildiği, borçlunun da bu düzgün ciro zincirini barındıran senedin ibrazı ile hile ve ağır kusuru bulunmadan borcu ödeyerek, borçtan kurtulduğu senetlerdir.⁷⁹

1.3.6.2.2. Emre yazılı düzenlenebilecek senetler

TTK 824'ün madde metninde bir senedin emre yazılı sayılabilmesi için ya “*kanunen emre yazılı sayılması*” ya da “*emre*” kaydının bulunması gerektiği belirtilmiştir. “Emre” kaydı konularak düzenlenen senetler iradi emre yazılı senetlerdir.

Kanunen emre yazılı senetler, emre kaydı konulmasa bile emre yazılı kıymetli evrak niteliğindedirler. Bunlar öncelikle kambiyo senetlerinde karşımıza çıkar. Bono, poliçe, çek, makbuz senedi, varant kanunen emre yazılı senetlerdir. Bu senetler “emre yazılı değildir” ya da “ciro edilemez” şeklinde “menfi emre kaydı” konulmak suretiyle emre yazılı olmaktan çıkarılabilir.⁸⁰ Kanunen emre yazılı olan bu senetler üzerine emre kaydı konulmasına gerek yoktur.

İradi emre yazılı senet ise senet metninde açıkça emre kaydının bulunduğu durumlarda karşımıza çıkar. Senet kanunen emre yazılı senet değildir. Senede “emre” kaydı konulmak suretiyle senet emre yazılı hale getirilir.⁸¹

Kanunen emre yazılı sayılmayan bir kıymetli evrakın, emre yazılı düzenlenebilmesi kanunen mümkün olmalıdır. İrat senedi, ipotekli borç senedi ve hisse senedine emre kaydı konulsa dahi bu senet türleri emre yazılı hale gelmeyecektir.⁸² İradi emre yazılı senetler, emre yazılı havale, banka bonoları, konişmento ve emre yazılı ödeme vaadidir.

⁷⁹ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 93.

⁸⁰ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 43.

⁸¹ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 20.

⁸² Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 31.

1.3.6.2.3. Borçlunun durumu

Bu hususta TTK'nın 824'üncü ve 825'inci maddelerinde yeterli düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple kıymetli evraka ilişkin genel hükümler ve poliçe hükümlerinden yola çıkarak değerlendirme yapılmaktadır.

Emre yazılı kıymetli evrakta borçlu, ancak senedin vadesinde ibraz edilmesi halinde, senet şeklinden hak sahibi olduğu anlaşılan kişiye ödeme yapmalıdır. Bu kişi, emrine senet düzenlenen kişi veya düzenli ciro zincirinden senet alacağını almaya yetkili olduğu anlaşılan kişidir. Bu ödemeyi yaparken borçlunun ağır kusuru bulunmamalı ve hileli hareket etmemelidir.⁸³ Zira şeklen hak sahibi görünüp gerçekte hak sahibi olmayan kişiye, hile yahut ağır kusurla ödeme yapan borçlu borcundan kurtulamayacaktır.

1.3.6.2.4. Emre yazılı senetlerin devri

TTK 647, 648 ve 831. maddelerinde emre yazılı senetlerin devir usulü düzenlenmiştir. Emre yazılı senetlerin devrinde de diğer kıymetli evrak türlerinde olduğu gibi senedin zilyetliğinin devri zorunludur. Ayrıca zilyetliğin devrinin yanında ciroya gerek bulunmaktadır.

Ciro, senedin arkasına yahut arka yüz dolu ise arka yüze yapıştırılmış bir ek kağıda yazılan, yazılı bir beyandan ibarettir. Ayrı kağıda yazılması mümkün değildir. Bu yazılı beyan alonj olarak nitelendirilir.⁸⁴ Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında cironun senet veya senede bağlı kağıt üzerine yapılması gerektiği kabul edilmiştir.⁸⁵

Emre yazılı senette lehtar ve lehtarın göstereceği şahsa yapılması gereken edim ciro yolu ile yapılmaktadır. Ciro yeni alacaklıyı tespit eder. Ciro yapılışındaki amaca göre temlik, tahsil ve rehin cirosu olarak sınıflandırılır.

Ciro esas devir usulü olmakla birlikte, emre yazılı senetler alacağın temlikli hükümleri, miras, cebri icra yollarıyla da devredilebilmektedir. Ayrıca cironun

⁸³ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 43.

⁸⁴ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 97.

⁸⁵ “6762 sayılı TTK'nın 730/4 maddesi yollamasıyla 595. maddesi (6102 sayılı TTK'nın 818/1-d maddesi yollamasıyla 683. maddesi) gereğince cironun, çek veya çeke bağlı olan alonj denilen bir kağıt üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması gerekmektedir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 04.02.2021 T., 2020/5300 E., 2021/868 K.

yapılabileceği bir zaman aralığı bulunmaktadır. TTK'nın 690'ıncı maddesine göre vadenin geçmesinden sonra yapılan ciro, alacağın temliki hükümlerini doğurur.⁸⁶

1.3.6.2.5. Def'iler

Def'i borçlunun borcunu yerine getirmekten çekinme hakkı verir. Def'ide, borçlu borcunu kabul etmekte ancak kanunun kendisine sağladığı bir sebebe dayanarak bu borcu yerine getirmekten kaçınmaktadır.

Emre yazılı senetlerde def'iler TTK 825. maddesinde “ (1) *Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def'ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen haiz bulunduğu def'ileri ileri sürebilir.*

(2) *Borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi düzenleyen kişi arasında doğrudan doğruya varolan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde caizdir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Borçlu emre yazılı senette, senet metninden anlaşılan defileri, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler ile alacaklıya karşı şahsen haiz olduğu defileri ileri sürebilir.⁸⁷ Bu defilerden bir kısmı borçlu tarafından, senet hamili olan herkese karşı dermeyeran edilebilen mutlak defi niteliğinde iken bir kısmı yalnızca belli bir senet alacaklısına yahut yalnızca belli bir borçlu tarafından ileri sürülebilen nisbi defi niteliğindedir.

Emre yazılı senetler kamu güvenine sahiptir. Bu sebeple borçlu, senet metninden anlaşılan defiyi alacaklıya karşı ileri sürebilir. Alacaklı, senedi mevcut şekliyle almıştır. Kendisine dermeyeran edilen defiyi bilebilecek durumda olduğundan korunmasını gerektiren bir sebep bulunmamaktadır.

Senetteki zorunlu şekil eksiklikleri, ciro halkasındaki kopukluk, vadenin gelmemiş olması, zamanaşımının dolması, senet üzerindeki çizikler ve yazılar ile borcun muaccel olmadığı, senedin kıymetli evrak vasfının bulunmadığı, senedi

⁸⁶ “TTK. m. 690 (6762 sayılı TTK. m. 602) uyarınca vadenin geçmesinden sonra yapılan ciro, vadeden önce yapılan bir cironun hükümlerini doğurur. Ancak ödenmeme protestosundan veya bu protestonun düzenlenmesi için öngörülmüş sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, sadece alacağın temliki hükümlerine tabidir.” **Yargıtay 19. H.D.**, 13.12.2018 T., 2017/2531 E., 2018/6575 K.

⁸⁷ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 22

sunanın hak sahibi olmadığına ilişkin defiler senet metninden anlaşılan defiler kapsamında değerlendirilmektedir.⁸⁸

Senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin defi, senedin tamamen geçersizliği sonucunu doğurmaz. Sadece taahhüt altına giren şahsın taahhüdünün geçersiz hale gelir. Asıl borç ilişkisinden kaynaklanan defilerle karıştırılmamalıdır. Senet metninden anlaşılmadıklarından kural olarak nispi etkilidirler ancak mutlak etkili oldukları da olur.

Taahhüdün geçersizliğine ilişkin defilere; imza sahibinin ehliyetsizliği, imzanın sahte olması, temsil yetkisinin bulunmaması, imzanın şahsın fiziki varlığını etkileyecek şekilde zorla, cebirle atırılmış olması durumlarında borçlu bu durumları, herkese karşı ileri sürebilecektir. Zira borçlu bu dört durumda bilerek ve isteyerek hareket etmemiştir. Emre yazılı senetlerin de kamu güvenine mazhar olmaları sebebiyle borçlunun menfaatini koruma önem arz etmektedir. Taahhüdün geçersizliğine ilişkin diğer defilere; muvazaalı işlemler, senedin kumar, evlenme tellallığı, bahis, borsa oyunu sebebiyle verilmesi, ahlaka aykırı bir gayenin gerçekleşmesi için verilmesi, gabin halleri ile senedin devrine ilişkin anlaşmanın hata, hile tehdit ile yapılması gibi haller örnek verilebilir. Bu defiler iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.⁸⁹

Şahsi defiler ise, borçlu ile belirli alacaklı arasındaki hukuki muameleden doğan defilerdir, Yalnızca doğrudan ilişkileri olan kimseler arasında dermeyan edilebilir.

Bu ilişki asıl borç ilişkisinden kaynaklı olabilir. Ya da tarafların hatır anlaşması gibi kendi aralarında yaptıkları anlaşmadan kaynaklanabilir. Yine ibra sözleşmesi, hakkın kötüye kullanılması bu duruma örnek verilebilir.⁹⁰

Şahsi defilerin yalnızca doğrudan ilişkileri bulunan şahıslar arasında ileri sürüleceğine ilişkin kuralın istisnaları vardır. Senedin medeni hukuk esasları kapsamında halefiyet yolu ile kazanılmış olması halinde durum bu şekildedir. Yine TTK md. 825/1 hükmünde belirtildiği üzere arada doğrudan ilişki bulunmuyorsa dahi,

⁸⁸ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 44.

⁸⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 47

⁹⁰ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 47.

borçlu, alacaklıya şahsen sahip olduğu defileri ileri sürebilir. Örneğin, hamilin borçluya borcu varsa, borçlunun bu miktarı düşerek ödeme yapması takas defidir .

TTK md. 825/2 hükmü de, şahsi defilerin doğrudan ilişki bulunan kişiler arasında ileri sürülebileceğine ilişkin kuralın istisnasıdır. Hamil senedi kazanırken, bilerek borçlu zararına davranmış ise, borçlu şahsi defileri ileri sürebilir. Yargıtay kararında da değinildiği üzere borçlu ile keşideci veya önceki hamillerden biri arasında doğrudan doğruya mevcut olan ilişkiye dayanan def'ileri borçlu müracaatta bulunan hamile karşı ileri süremez, ancak hamilin senedi iktisap ederken bile bile ve borçlunun zararına hareket etmesi halinde ileri sürebilir.⁹¹

1.3.6.3. Hamiline yazılı senetler

1.3.6.3.1. Tanım

Hamiline yazılı senette, senet hamili yalnızca senedi ibraz ederek borcun ödenmesini isteyebilir, borçlu da senedi ibraz ederek hak sahibi olduğunu belirtmiş olan hamile borcunu ödeyerek borçtan kurtulabilir.⁹² Hamiline yazılı senetler, TTK md. 658'de *“Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır”* şeklinde tanımlanmıştır.

Hamiline yazılı senet iki şekilde düzenlenebilir. İlkinde, lehine senet düzenlenen şahsın adı yazılarak ya da yazılmaksızın “hamile” veya “hamiline” ibaresine yer verilir. İkincisinde ise “hamile” yahut “hamiline” ibaresine yer verilmeksizin “ elinde bulundurana ödeyiniz”, “ibraz edene ödeyiniz” gibi ibareler yer alır.⁹³

Hamiline yazılı senette, senedin zilyedi olarak bulunmak hak sahipliğinin teşhisi açısından yeterlidir.⁹⁴

⁹¹ “ Polişeden dolayı kendisine müracaat olunan kimse, keşideci veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanan def'ileri müracaatta bulunan hamile karşı ileri süremez; meğer ki hamil poliçeyi iktisap ederken savunmaya esas olan durumu bile bile ve borçlunun zararına hareket etmiş ise, borçlu bu savunmayı alacaklıya karşı ileri sürebilir. Bu maddede öngörülen borçlunun zararına bile bile hareket ve kötü niyetin ise yasa koyucu herhangi bir yazılı ispat şeklinden söz etmediğinden, şahit dahil her türlü delille ispat edilebileceğinin kabulü gerekir.”
Yargıtay HGK, 07/10/2021 T., 2017/(15)6-2142 E., 2021/1181 K.

⁹² Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 112.

⁹³ Kendigelen -Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 33.

⁹⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 63.

Bu senet türü çift taraflı ibraz ve teşhis kaydı içerir. İfa için senedin ibrazının şart olması ve yalnızca ibraz karşılığında ödemede bulunulması çift taraflı ibraz kaydı olarak tanımlanmaktadır. Borçlu hamilin senedin maliki olduğunu sorgulayamaz. Hamil senedi elinde bulundurmakla hak sahipliği kazanmaktadır. Senedi elinde bulunduran kişinin hak sahibi olması da çift taraflı teşhis kaydıdır. Borçlu hilesi ve ağır kusuru olmadıkça, bu kişiye ödemede bulunarak borcundan kurtulur. Bu senet türünde hak tamamen senede bağlıdır. Senet kimin elinde ise hak sahibi o kişidir. Bu duruma yargı kararlarında⁹⁵ senedin hamili olmanın hak sahipliğinin tespiti açısından yeterli olduğu şeklinde belirtilmektedir. Hamile yazılı senetle yalnızca senedin teslimi karşılığında ödenebileceğinden, bu senetlerin tedavül kabiliyeti çok fazladır.

Hamiline yazılı kıymetli evrakta hak ile senet birbiri ile iç içedir. Bu sebeple, bu senetler kamu güvenliğine haizdirler.⁹⁶ Bu sıkı bağıllığın neticesi olarak ancak iptal hükümlerinin uygulanması halinde borçlu ibraz edilen senedi ödemede bulunamaz. Aksi halde ağır kusurlu sayılıp tekrar yapmak durumunda kalabilir.⁹⁷

TTK'nın 658'inci maddesindeki tanımda da açıkça belirtildiği üzere, hamile yazılı senetler kıymetli evrak olup “hamiline” kaydı barındırmaktadır. Hamile kaydı hakkında belli bir şekil belirtilmemiştir. “Hamile” veya “hamiline” ibaresi içeren senet hamiline yazılı kıymetli evraktır.⁹⁸ Ancak senet metninde hamiline ibaresi bulunmasa dahi senedin metni veya şeklinden hamiline olduğu anlaşılabiliyorsa, düzenlenen senedi hamiline yazılı olarak kabul etmek gerekecektir.

Hamilin rızası olmadan, hamile yazılı senet elinde çıkmış ise bu senedi iyi niyetli iktisap eden kimse aleyhine istihkak davası (MK 989, 990, 991, 992) açılmaz.

1.3.6.3.2. Hamiline yazılı düzenlenebilecek kıymetli evrak

TTK'da bu konuda bir sınırlama öngörülmemiştir. Poliçe ve bono hamiline yazılı düzenlenemez. Çek hamiline düzenlenebilir. Makbuz senedi, varant, hamiline yazılı düzenlenemez. Pay senetlerinin bedellerinin tamamen ödenmesi ve bu konuda ortaklık esas sözleşmesinde açık hüküm bulunması halinde hamiline yazılı

⁹⁵ “Buna karşılık, senede hamil olma durumunun hak sahipliği sıfatını tespit yönünden yeterli olduğu senetler ise, “hamile yazılı kıymetli evraktır”. Hamile yazılı kıymetli evrakta, “senedin hamili olma”, alacaklılık sıfatının tespitinde yeterli olmaktadır.” **Yargıtay HGK** 05/03/2014 T., 2013/12-2180 E., 2014/237 K.

⁹⁶ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 113.

⁹⁷ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 24.

⁹⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 112.

düzenlenebilir. İpotekli borç senedi, irat senedi, rehinle tahvilat, konişmento hamiline yazılı düzenlenebilir.⁹⁹

1.3.6.3.3. Borçlunun durumu

Borçlu mahkemece verilmiş ödemeden men kararı bulunmadıkça, senedi ibraz eden hamile ağır kusuru ve hilesi bulunmadan yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur. Senede zilyet olmak hak sahipliğinin tespiti açısından yeterli görülmektedir. Borçlunun, zilyedin hak sahibi olup olmadığını araştırma yükümlülüğü yoktur.

1.3.6.3.4. Devir

Hamile yazılı senetler, zilyetliğin teslimi ile devrolunur.¹⁰⁰ Bu senetlerde ayrıca bir temlik beyanı veya ciroya gerek bulunmamaktadır. Devir için tarafların karşılıklı anlaşması ve senedin zilyetliğinin devri yeterlidir.

Senedi iyi niyetle devralan borçlunun, devredenin yetkili olup olmadığını araştırma yükümlülüğü yoktur. Bu sebeple tedavül kabiliyeti en fazla olan kıymetli evrak türüdür.¹⁰¹ Tedavül kabiliyeti çok fazla da olsa güvenlik bakımından aynı durum söz konusu değildir.

Hamile yazılı senedin, zilyetliğin devri dışında ciro ve temlik beyanı ile devredilmesine bir engel bulunmamaktadır.¹⁰²

1.3.6.3.5. Hamile yazılı senetlerde def'iler

Def'iler hususunda emre yazılı senette geçerli olan esaslar geçerlidir. Borçlu öncelikle senet metninden anlaşılan def'ileri ileri sürebilir. Yine senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler ile hak talep eden kişiye karşı sahip olduğu şahsi defileri dermeyanı mümkündür.¹⁰³ Devredenin hamile karşı sorumluluğu bakımından ise nama yazılı senet hükümlerine tabidir.

Def'ilerle ilgili emre yazılı senetlerden ayrı iki düzenleme bulunmaktadır. İlki TTK'nın 659'uncu maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Borçlu hamile yazılı senette, senedin rızası olmadan tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i dermeyan

⁹⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 49.

¹⁰⁰ "Hamiline yazılı senedin devri, senedin teslimi ile olur (TTK m. 647/1; eTTK m. 559/1). Buna göre hamiline yazılı çeki elinde bulunduran kişi yetkili hamildir ve çek bedelini talep etmeye yetkilidir." **Yargıtay HGK**, 25.01.2022 T., 2019/(19)11-59 E., 2022/46 K.

¹⁰¹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 64-65.

¹⁰² Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 26.

¹⁰³ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 116.

edemez. Ancak senedi kazananın iyi niyetli olması gerekmektedir. Diğer düzenleme ise TTK 660'ıncı maddededir. Borçlu hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı ana paranın ödendiği def'inde bulunamaz.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 50.

İKİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

2.1. İptal Kurumuna Duyulan İhtiyaç

Kıymetli evrakta, hak ile senet arasındaki sıkı ilişki sebebiyle hakkın senetten ayrı ileri sürülmesi mümkün değildir. Hakkın talep edilebilmesi için senedin ibraz edilmesi gerekmektedir. Senedin ibraz edilmemesi durumunda borçlu borcunu ödemekten kaçınır, aksi halde senedi ibraz eden diğer bir şahsa da ödeme yapmak durumunda kalacaktır. İşte bu tehlike nedeniyle, kıymetli evrakın zıyı veya zayi olması durumunda, senedi elinde bulundurmayan borçlunun, senetteki hakkı talep edebilmesi için özel bir iptal usulü öngörülmüştür. Bu usul, borçlunun ve senet hamilinin haklarını korumaya hizmet etmektedir. Böylelikle borçlu kabul edilebilir bir ödeme yapma imkanı kazanmakta, alacaklı da alacağına kavuşmaktadır.

Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde¹⁰⁵, alacaklının adi borç senedinin yitirdiğini iddia etmesi halinde, ödeme yapan borçlu senedin kaybolduğuna, ödeme yaptığına ve borcun sona erdiğine ilişkin bir belgenin kendisine verilmesini alacaklıdan talep eder. Yine bu belgenin onaylanması için alacaklıyı zorlayabilir. Ancak kıymetli evrakın dolaşım özelliği ve büyük çoğunlukla kamu güvenliği kazanmış senetler olmaları nedeniyle özel bir iptal usulü öngörülmüştür. Zira, BK 105'inci maddesi de kıymetli evraka ilişkin hükümleri saklı tutmuştur.¹⁰⁶

TTK iptale ilişkin hükümleri öncelikle genel olarak düzenlemiştir. TTK 651-653'üncü maddelerinde genel esaslara değinilmiştir. Ayrıca nama, emre ve hamiline

¹⁰⁵ BK, Senedin Geri Verilememesi başlıklı Madde 105-“ Alacaklı, borç senedini kaybettiğini iddia ederse, borçlunun istemi üzerine, borcu ödeme sırasında, kendisine borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış bir belge vermek zorundadır. Kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler saklıdır.”

¹⁰⁶ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 122.

yazılı senetler için ayrı usuller öngörmüştür. TTK 668/2'inci madde ve 669'uncu madde de bir kısım senet türlerinin iptaline ilişkin hükümleri saklı tutmuş, 668/1'inci madde de ise iptal edilemeyecek senetleri düzenlemiştir.¹⁰⁷

2.1.1. Genel Anlamı ile Zayi Kavramı

“Zayi” Arapça kökenli bir kelimedir. TDK¹⁰⁸’ya göre “Kaybolma, yitme, kayıp, yok olmuş, elden çıkmış, mahvolmuş” anlamlarına gelmektedir.

“Kıymetli evrakın ziyai” kavramı kanunda açık olarak tanımlanmamakla birlikte TTK’da zayi olma ile ilgili birçok hüküm bulunmaktadır. TTK 488’inci maddesinde “*Bir pay senedi veya ilmühaber, tedavülü mümkün olmayacak derecede yıpranmış veya bozulmuşsa ya da içeriği veya ayırt edici özellik ve nitelikleri tereddüde yer bırakmayacak tarzda anlaşılamiyorsa...*” şeklinde ifade edilmiş, TTK 757 vd. maddelerinden senedin iradesi dışında elinden çıkması şeklinde karşılık bulmuştur.¹⁰⁹

TTK 651. maddesinde senedin zayi olması halinde iptaline karar verileceği belirtilmiş, madde gerekçesi¹¹⁰ incelendiğinde, zayi kelimesinin tüm anlamlarını içeren bir kelime karşılığı olmadığından, bu kelime yerine Öztürkçe bir kelime kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Kıymetli evrakın zayi olması; senedin çalınması, kaybolması, yanması, gasp edilmesi, yırtılması gibi nedenlerle, senet hamilinin rızası hilafına elinden çıkması yahut senedin hamilin elinde bulunmasına karşın bozulma, yıpranma benzeri sebeplerle kullanılmayacak halde bulunmasıdır.¹¹¹ Zıya, hak sahibinin senet

¹⁰⁷ Sami Karahan vd., *Kıymetli Evrak Hukuku* (Konya: Mimoza Yayınevi, 2014), 120; Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 121-122.

¹⁰⁸ <https://sozluk.gov.tr>

¹⁰⁹ Özkan Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde ve Önleyici Tedbir Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorunu”, *TAA Dergisi*, 0/15 (2013), 382.

¹¹⁰ “Madde aynen 6762 sayılı Kanunun 563 üncü maddesinden alınmış olup, doğrudan kaynak İsv. BK m. 563’dür. Maddede (ve Tasarının diğer maddelerinde yer alan) “zayi” ve “ziya” kelimeleri yerine Öztürkçe bir kelime konulmamıştır. Bunun sebebi, her iki kelimenin tüm anlamlarını içerecek uygun bir karşılığının bulunamamasıdır. “Zayi” ve “ziya” kelimelerine sözlükler esas itibarıyla “yitmiş, mahvolmuş” anlamlarını vermektedir. Yargıtay ise yiten (kaybolan), yırtılan, okunamayacak kadar tahrip olan, elden herhangi bir şekilde çıkan (meselâ, kuyuya düşen, çıkarılamayan, rüzgarda uçan) senetleri “zayi” olmuş senet olarak kabul ediyor. Bu kelime yerine “yiten” kelimesinin kullanılması halinde, kavramın dar yorumlanabileceğinden, “yiten, elden çıkan, harap olan” şeklinde birden çok kelimenin bir arada kullanılmasının da kanun diline uymayabileceğinden endişe edilmiştir. “Zayi” bir kelime değil, anlambilim yönünden anlam yüklü bir kavram olarak değerlendirilmiştir. Medenî Kanunda da bu tür kelimelerin aynen korundukları saptanmıştır.”

¹¹¹ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*, 30; Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 33; Hüseyin Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: On İki Levha, 2013), 113; Özkan Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013), 62; Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak*

üzerindeki zilyetliğinin kaybı yahut kıymetli evrakın yok olması¹¹² şeklinde ifade edilir. Gültekin zayi olma halini, senedin “kullanılmayacak vaziyete gelmesi” olarak tanımlamaktadır.¹¹³ Karakaya ise senedin deprem, sel gibi doğal bir afet ya da çalınma, gasp gibi beşeri bir olay sonucu zilyetliğinin kaybedilmesi yahut yanma, yırtılma, karalanma gibi nedenlerle senedin kullanılamayacak hali gelmesi şeklinde tanımlamıştır.¹¹⁴

2.1.2. Hukuksal Anlamı ile Zayi Kavramı

Bu kısımda karşımıza senedin mutlak ve nispi anlamda zayi olması halleri çıkar.

Senedin mutlak anlamda zayi olması durumunda, senedin ibraz edilememesi hali herkes için geçerlidir. Senedin artık başkalarınınca iktisabı imkansızdır. Senedin yırtılması, yanması, kağıt kıyma makinasında öğütülmesi, esas içeriği tespit edilemeyecek derecede karalanması, yıkanması halleri mutlak imkansızlığa örnek verilebilir.¹¹⁵ Senedin ibraz edilememe durumu herkes için geçerli olduğundan objektif imkansızlık söz konusudur. Hamilin senedi bıraktığı yeri bulamaması, hatırlayamaması halleri ile borçlunun bulunmaması durumunda subjektif imkansızlık söz konusudur. Burada zayi olma halinden bahsedilemez.¹¹⁶ Ancak subjektif imkansızlık ile senedin nispi imkansızlığı aynı şey değildir.

Nispi anlamda zayi olmada ise, senedin zayiine sebebiyet veren hamil senedi ibraz edemez ancak başka şahısların senede zilyet olup ibraz etmesi söz konusu olabilir. Senedin çalınması gibi başkalarının zilyet olduğu haller ile, kaybolması gibi zilyetliğin kaybolduğu hallerde nispi ibraz edememe hali söz konusudur.¹¹⁷ Senedin zayi olması halinde senetteki hak sona ermemekte devam etmektedir. Nispi imkansızlık halinde zilyetlikle ilgili hususlar üzerinde durulmaktadır.

Subjektif imkansızlık hali ile nispi imkansızlık arasında fark bulunmaktadır. Subjektif imkansızlık halinde, senedin yerinin hatırlanamaması, borçlunun

Hukuku ve Uygulaması/TTK Şerhi (İstanbul: Temel Yayınları, 1990), 40; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 54; Hanife Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1990), 9; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 63.

¹¹² Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 59.

¹¹³ Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, 61.

¹¹⁴ Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 18-19.

¹¹⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 9; Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 59.

¹¹⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 56.

¹¹⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 9.

bulunamaması gibi TTK 651'inci madde bağlamında zayı olarak nitelendirilemeyecek durumlar mevcut iken, nispi imkansızlıkta senedin kaybolma çalınma benzeri sebeplerden ötürü ibraz edilememesi mevcuttur ve bu durum zayı olma olarak kabul edilir.

Bir kısım durumlarda hamilin zilyetliği devam etmesine rağmen senedin zarar görmesi, karalanması gibi hallerde iptal hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı hususu tartışmalıdır. Bu şekilde hasar görmüş bir senet kendisine ibraz edilen borçlu senet bedelini ödemekten imtina edebilir.

Bir görüş senet hasar görmüş ise hakkın talep edilebilmesi için iptal hükümlerinin istenebileceğini savunmaktadır.¹¹⁸

Bir diğer görüş ise, senet hasar görmüş ancak esaslı unsurlar tereddüte mahal bırakmayacak şekilde anlaşılıyor ve senet diğer senetlerden ayırt edilebiliyorsa zayı olma ve iptal hükümlerinin uygulanamayacağını, bu halde senet hamilinin, senedi düzenleyenden masraflarını peşin ödeme kaydıyla yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceğini savunmaktadır.¹¹⁹ Gerçekten de hamil bu durumda düzenleyene başvurup yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceğinden bizim görüşümüze göre de senet hasara rağmen diğer senetlerden ayırt edilebiliyorsa iptal hükümlerinin uygulanmaması gerektiği; senedin muhtevası anlaşılamiyor ancak talep edenin yetkili hamil olduğu anlaşılabilirse iptal hükümlerinin uygulanması gerektiği yönündedir.

Yargıtay, tahrifata uğrayan ve okunamayacak halde bulunan senette, mahkemeye sunulan bilgilerden talep edenin hamil olduğu anlaşılıyorsa zayı belgesi verilmesi gerektiğini kabul etmiştir.¹²⁰ Kararın devamında, talepte bulunanın

¹¹⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 123; Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, 352; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Zayı ve İptali*, 12.

¹¹⁹ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, 57-58; Funda Şahin, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptal Davası* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 78; Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması*, 49.

¹²⁰ “Dava, çek türündeki kıymetli evrak hakkında zayı belgesi verilmesi istemine ilişkin olup, mahkemece, çek türündeki senetlerin, talepte bulunanın elinde iken, rızası dışında ziyaa uğradığı yönünde inandırıcı delil bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Zayı belgesi verilmesini isteyebilmek için gerekli olan şartlardan birisi de senette mündemiç olan hakkın varlığını sürdürmesidir. Somut olayda talep eden tarafından, talebe konu senetlerin kıyafetle birlikte çamaşır makinasında yıkanması nedeni ile tahrifata uğradığı ve okunmaz hale geldiği iddia edilmiş ise de, anılan senetlerin esas içeriği hakkında bilgi sunulmuş olup, buna göre talep edenin hamil olduğu anlaşılmaktadır. Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşımayacak olan bu türden çekişmesiz yargı işlerinde; talep edenin, mahkemenin olumlu bir kanaat edinmesine yetecek düzeyde delil sunulmasını yeterli saymak gereklidir. Aksinin kabulü ile, talep edenin daha fazlasını ispata zorlanması, zayı belgesi verilmesine yönelik TTK hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hale getirecektir.

mahkemenin kanaat edinmesini sağlayacak delil sunmasını yeterli görmüş, aksinin düşünülmesinin zayi hükümlerinin uygulanmasını imkansız hale getireceği belirtilmiştir.

2.2. Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali Hükümlerinin Uygulanma Sırası

Ziyai ve iptal hükümleri uygulanırken öncelikle, zayi olmuş senetle ilgili özel hükümler var ise bunlar uygulanır.¹²¹ Varsayalım ki, poliçenin zayi oldu. Poliçenin zayiine ilişkin özel hükümlere bakılacak, bulunması halinde bu hükümler öncelikli uygulanacaktır.

Ziyai uğrayan senetle ilgili özel düzenleme bulunmamakta ise o senedin dahil olduğu gruba ilişkin hükümler, burada da hüküm bulunmaması halinde TTK 651 ila 653. Madde hükümleri uygulanacaktır.¹²²

TTK'nın 831. Maddesinde bir kısım senetlerin iptalini, poliçenin iptali hükümlerine tabi tutmuştur. Makbuz senedi ve varantın iptaline ilişkin TTK md. 831 ve TTK md. 849 madde hükümleri bulunmakta olup, TTK'nın 849. maddesi, 831. maddeye göre daha özel düzenlemeler içerdiğinden, zayi olma ve iptal halinde 849. madde hükümlerine öncelik tanınmaktadır.¹²³

2.3. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları

2.3.1. Önleyici Tedbir Alınmasını İsteme Hakkı

Borçlu, meşru hamil tarafından senedin kendisine ibraz edilmesi halinde ödeme yapmak ile yükümlüdür.¹²⁴ Rızası bulunmaksızın senedi elinden çıkan kimse, borçlunun ödemedi men edilmesini isteyebilir.¹²⁵ Senedi zayi eden kişinin önleyici tedbir kararı almasının amacı, kaybedilen senedin üçüncü kişilerin eline geçmesi halinde bu kişiler tarafından borçluya ibraz edilmesi ve ifa talebinde bulunulmasının

Bu durum karşısında mahkemece, somut uyuşmazlık yönünden talep edenin beyanı esas alınmak suretiyle, mevcut deliller yeterli sayılarak ve talep edenin işbu davayı açmasında yasal bir engelin bulunmadığı kabul edilerek bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile talebin reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 11. H.D, 02/03/2015 T., 2014/14991 E., 2015/2821 K.

¹²¹ Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması*, 43-44.

¹²² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 59.

¹²³ Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması*, 43-44; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 59.

¹²⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 13.

¹²⁵ Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Bası, 1976),140.

önüne geçilmesini sağlamaktır.¹²⁶ Yasa koyucu iptal davası süresince senedin içerdiği hakkı koruma amacıyla böyle bir yol öngörmüştür.¹²⁷ Bu karar tedbir mahiyetinde olup, ancak talep edilmesi halinde verilebilmektedir. Mahkemece resen bu tür bir karara hükmedilemez.¹²⁸

Senedin mutlak olarak zayi edilmesi durumunun herkes için geçerli olduğu ve mutlak olarak zayi olan senedin başka bir kimse tarafından da iktisap edilemeyeceğini belirtmiştik. Bu halde senedin ibrazı imkansız hale geleceğinden ve borçlunun artık üçüncü kişiye senet bedelini ödeme durumu söz konusu olmayacağından önleyici tedbir alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Senedin nispi zayi hallerinden olan kaybolma ve çalınma hallerinde, hamilin mahkemeden alınmış bir ödeme yasağı kararı yok ise senet artık üçüncü bir kişinin eline geçebileceğinden, bu şahsın senedi borçluya ibraz etmesi ve borçlu tarafından da ödeme yapılması gibi bir tehlike bulunmakta ve alacaklı alacağına kavuşamamaktadır. Hamilin, mahkemeye başvurarak, senette yer alan hakkın borçlu tarafından senedi ibraz edene ödenmemesi hususunda alınan bu karar “ödemeden men” kararı veya “ödemeye yasağı” kararı olarak adlandırılır.¹²⁹ Böyle bir karar alınmaması halinde senedi eline geçiren kişi borçludan hakkını talep edebilir.

Mahkemeden alınan karar bir paranın ödenmemesi şeklinde ise “ödemeye yasağı kararı” olarak adlandırılır. Bu karara emtia senetlerinde “emtianın teslimini men”, pay senetlerinde “ortaklıktan doğan hakların yeni hamile kullandırılmaması” şeklinde adlandırılır.¹³⁰ Bu sebeple ödeme yasağından daha geniş bir kavram olan “önleyici tedbir” kavramı ile ifade edilir. Alınan karar mutlaka senet borçlusuna tebliğ edilmelidir.¹³¹

TTK’nın 662’inci maddesinde hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı kararı düzenlenmiş olup, mahkemece meşru hamilin dilekçe ile başvuru yapması üzerine ödeme yasağı kararı verilir. Mahkeme kararında, senet borçlusunun mahkeme

¹²⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 54-55; Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 63.

¹²⁷ Vural Seven, “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3’e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukukî Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi”, *TBB Dergisi* 20/70 (2007), 286.

¹²⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 140.

¹²⁹ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 60; Özkan Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, *Terazi Hukuk Dergisi* 2/16 (2007), 31; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, 73.

¹³⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, 13; Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 63; Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, 31.

¹³¹ Özkan Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2006), 48.

kararının aksine hareket etmesi halinde iki defa ödeme yapmak zorunda kalabileceği ihtarı bulunur. TTK'nın 757'inci maddesinde ise poliçelerde irade dışı elden çıkma söz konusu ise henüz dava açılmadan önce kişi, mahkemeye başvurup ödeme yasağı kararı verilmesini talep edebilir.¹³²

Hamile yazılı senetlerde ancak iptal davası açılmış ise, ödeme yasağı kararı talep edilebilecekken iptal davasından önce tek başına ödeme yasağı kararı talep edilemez. Ancak iptal davası ile birlikte talep edilmesine yasal bir engel bulunmamaktadır.

2.3.1.1. Önleyici tedbirin hukuki mahiyeti

Borçlu, senedi ibraz eden ve hak sahibi olduğunu belgeleyen kişiye senet bedelini ödemekle yükümlü olup bu konuda senedi zayi etmiş bulunan hamilin borçluyu senet bedelini ödememe konusunda kısıtlama getirmesi mümkün değildir.¹³³ Borçlu ancak TTK 757'inci maddesi gereği mahkemeden verilmiş ödemeden men kararı söz konusu ise ödeme yapmaktan kaçınabilir. Ödeme yapmaktan kaçınma hakkı veren bu karar, önleyici tedbir kararıdır.

Ödeme yasağı kararı, doktrindeki üstün görüşe¹³⁴ ve Yargıtay'a¹³⁵ göre, HMK'nın 389'uncu maddesinde düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir niteliğindedir. Doktrindeki diğer bir görüş¹³⁶ ise özel bir önleyici tedbir kararı olduğu yönündedir. Ne şekilde kabul edilirse edilsin, önleyici nitelikte bir karardır.

2.3.1.2. Önleyici tedbir ile ihtiyati tedbir kararı benzerlik ve farklılıkları

Ödeme yasağı kararı ile HMK 390'ıncı madde de düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir arasında bir takım benzerlik ve farklılıklar vardır.

HMK 390'ıncı madde de düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir kurumunda, dava açılmamış ise esas hakkında görevli ve yetkili mahkeme hangisi ise o mahkemeden talepte bulunuluyorken, dava açıldıktan sonra asıl davanın görüleceği mahkemeden talepte bulunulabilir. TTK'nın 757'inci maddesine göre ödeme yasağı kararı ödeme

¹³² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 61.

¹³³ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 62.

¹³⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 40; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 72; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 71; Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014), 485; Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, 363; Gültekin, "Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları", 36.

¹³⁵ **Yargıtay 11. H.D.**, 27.05.1985 T., 1985/3596 E., 1985/3596 K (Sezer, s.118, dpn.199).

¹³⁶ Ahmet Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptal Davası* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 119.

veya hamilin yerleşim yerindeki mahkemeden istenebilir. Bu mahkeme asliye ticaret mahkemesidir.

HMK 397'inci maddeye göre ihtiyati tedbir kararı dava açılmadan önce alınmış ise, kararın uygulanmasının talep edildiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak zorundadır. Yine dava açtığına ilişkin belgeyi, kararı uygulayan memura ibraz ederek karşılığında bir belge almak ile yükümlüdür. Aksi halde tedbir kararı kendiliğinden kalkmış olur. TTK'nın 758'inci maddesine göre senedin kimin elinde olduğu bilgisi mevcut ise mahkemece, talep edene istirdat davası açmak üzere uygun bir süre verilir. Bu süre içerisinde davanın açılmaması halinde ödeme yasağı kararı kalkar. İki hususta farklılık bulunmaktadır. İhtiyati tedbirde verilen süre içerisinde esas hakkında dava açılmaması durumunda ihtiyati tedbir kendiliğinden kalkar. Önleyici tedbirde ise; mahkemece verilen uygun süre içerisinde esas hakkında dava açılmaz ise, hakim tarafından önleyici tedbir kararı kaldırılır. Yine ihtiyati tedbirde, esas hakkında dava açmak üzere iki haftalık kesin süre verilirken, önleyici tedbirde süre konusunda bir belirlilik yoktur. Uygun süre; kıymetli evrakın niteliği, görevli ve yetkili mahkemeye göre değişmektedir.

İhtiyati tedbir talebinde hasım belirtilirken, ödeme yasağı kararı hasımsız olarak açılır.

Ödeme yasağının konusunu bir miktar para, emtia senedi, ortaklıktan doğan hak oluşturur. İhtiyati tedbirin konusu ise, taşınır taşınmaz mallar ile, alacak, nafaka, çocuk teslimi, boşanma ve ayrılık davaları olabilir.¹³⁷

Aksine bir karar alınmadığı sürece, esas dava yahut iptal davası hakkında karar verilmekle; ihtiyati tedbir ve ödeme yasağı kararı kalkmaktadır.¹³⁸

Her iki dava talep türünde de, talepte bulunandan teminat alınır ve bu karar türlerine yapılan itiraz tedbir kararlarının icrasını durdurmaz.

2.3.1.3. Önleyici tedbir talebinde bulunmakta yetkili kişiler

Kıymetli evrakın zayi olduğu yahut zıyain oluştuğu zamanda, senet üzerinde hak sahibi olan ve senedi ifa talebi amacıyla borçluya ibraz edecek olan kişi önleyici

¹³⁷ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 64.

¹³⁸ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptal Davası*, 123.

tedbir talep etme hak ve yetkisine sahiptir.¹³⁹ Bu kişi senedi devir yolu ile rehin veya tahsil ciroyuyla kazanmış olabilir.¹⁴⁰

Alacaklı yalnızca senede zilyet olduğunu ileri sürerek ödeme yasağı kararı talep edemez.¹⁴¹ Senetteki zilyetliğin meşru vasıtalarla kazanılmış olması gerekir. Senedi çalmış birinin, senedi kaybetmesine müteakip senet üzerinde zilyet olduğu iddiası ile ödeme yasağı talebinde bulunması mümkün değildir.

İntifa hakkı sahibi ile rehin alacaklısı da ödemededen men kararı talep edebilir. Senedin devri konusunda şahsi hakka sahip olmak ödeme yasağı kararı almak için yeterli değildir. Fer'i zilyet ile asli zilyet arasında önleyici tedbir talep edebilme hususunda bir ayırım bulunmamakta olup, her ikisi de önleyici tedbir talep edebilmektedir.¹⁴²

Senede elbirliği ile malik bulunanlar TMK 702/4 maddesi gereği, müşterek mülkiyet halinde malik olanlar ise TMK 699/3 maddesi gereği, birbirinden bağımsız olarak mahkemeden talepte bulunarak ödeme yasağı isteyebilmeleri mümkündür.¹⁴³ Fakat iptal ve istirdat davalarında, davanın iştirak halinde malik olanların hepsi tarafından açılması gerekmektedir.

Ödeme yasağı kararı için, dilekçe sahibinin talep hakkı olup olmadığı, meşru hamil olup olmadığı ile senedin rızası bulunmadan elinden çıkıp çıkmadığı hususlarının araştırılması gerekir. Aynı zamanda dilekçe sahibinin, evrakın zayi olduğu yahut ziyan meydana geldiği anda senet üzerindeki hak sahibi olmalıdır.

2.3.1.4. Önleyici tedbir talebinde teminat

Ödeme yasağı talep edenin teminat yatırıp yatırmayacağı hususunda yasal bir düzenleme bulunmamakla birlikte ödeme yasağı kararının ihtiyati tedbirin özel türünü

¹³⁹ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 769; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 140.

¹⁴⁰ “Dava, tahsil için teslim edilen çeklerin bankada zayi olması sebebiyle kıymetli evrakın iptali istemine ilişkindir. Mahkemece, davacı bankanın vekaleten hareket ettiği, işbu davada hamili temsil yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmişse de, çek hamilinin davacı bankaya tahsil için ibraz ettiği çekin banka yedinde iken kaybolduğu, dolayısıyla vekil hamil konumunda olan davacı bankanın bu davayı açabileceği göz önünde bulundurularak, deliller değerlendirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekir...” **Yargıtay 11 H.D.**, 07/04/2014 T., 2013/17934 E., 2014/6827 K.; Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, 32.

¹⁴¹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 134.

¹⁴² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 140.

¹⁴³ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 66.

teşkil ettiği görüşünden yola çıkarak, teminat konusunda ihtiyati tedbire ilişkin hükümlere atıf yapılmaktadır.

HMK 392'inci maddesinde ihtiyati tedbir talebinde teminat gösterme başlığı düzenlenmiş olmakla maddenin birinci fıkrasında *“İhtiyati tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır. Talep resmi belgeye, başkaca kesin delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek koşuluyla teminat alınmamasına da karar verebilir. Adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez.”* şekliyle ifade edilmiştir.

Talepte bulunan kişi, ileride haksız çıkma ihtimali bulunduğundan oluşacak zararlara karşılık bir miktar teminat göstermelidir. Ancak bir takım şartların varlığı halinde mahkemece teminat alınmamasına karar verilebilir.

Önleyici tedbir kararı alındığında, senedi borçluya sunan üçüncü kişiye ödeme yapılmayacak olup bu sebeple üçüncü kişinin vadesi gelmesine rağmen alacağı tahsil edememesi sebebiyle bir zararı ortaya çıkacaktır. Teminat gösterilmesi bu açıdan önem arz etmektedir. Senet gerçekten zayi olsa dahi, önleyici tedbirde tam ispat aranmadığından senedi iyi niyetle kazanan yeni hamilin borcu ifa edilemeyecek ve zarara uğrayacaktır.¹⁴⁴

Önleyici tedbir kararı ihtiyati tedbirin özel bir türü olarak kabul gördüğünden, TTK'da hüküm bulunmayan hallerde ihtiyati tedbire ilişkin hükümler kıyasen uygulanacaktır. Hakim HMK 392. maddesi gereği teminat yatırılmasına karar verebilir. Teminatın miktar ve şekil HMK 87. maddesi gereği hakimce belirlenmekte olup, taraflar bu konuda sözleşme yapmış ise sözleşmeye itibar edilir.¹⁴⁵ Uygulamada mahkemeler % 15 oranında teminat aramakta olup, bu oran mahkemeye göre %10 yada %5 olarak değişebilmektedir.¹⁴⁶ Dilekçe sahibinin, hak sahibi olduğu yönünde kuvvetli deliller bulunuyor ve mahkemede bu yönde itibar oluşmuş ise veya durum ve şartlar gerektiriyorsa mahkemece teminat aranmamasına karar verilebileceği gibi, adli yardımdan yararlanılması halinde de teminat aranmamaktadır.

¹⁴⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 43.

¹⁴⁵ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 66.

¹⁴⁶ Umur Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 36.

2.3.1.5. Önleyici tedbir talebinde görevli ve yetkili mahkeme

Ödeme yasağı talebinde görevli mahkemenin tespiti hususunda mülga 6762 sayılı TTK'da açık bir hüküm bulunmamakta iken 6102 sayılı TTK 757'inci maddesi gereği önleyici tedbir talebinde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olarak düzenlenmiştir. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde, TTK 5/4 maddesi gereği asliye hukuk mahkemesi, asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla bu talep hakkında görevlidir.

Ödeme yasağı talebi hususunda yetkili mahkeme ise TTK 757 gereği ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki mahkemedir.¹⁴⁷ Hamile yazılı senette, borçlunun yerleşim yeri veya pay senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir.

Ödeme yasağı kararı, çekişmesiz yargı işi olup yetki durumunun mahkeme tarafından resen incelenmesi gerekmektedir.

TTK 757. madde gerekçesinde, kıymetli evrakın hamilin elinde iken zayi olması durumunda ziyaın gerçekleştiği hamilin yerleşim yeri mahkemesinin de yetkili kılınmasının usul ekonomisi ilkesi gereği kazanç sağlayacağı belirtilmiştir.¹⁴⁸

2.3.1.6. Önleyici tedbir talebinin şekli

Önleyici tedbir kararı mutlaka talep üzerine verilir. Mahkemece resen harekete geçilerek önleyici tedbir kararı verilemeyeceği gibi, talebin başvuru tarafından geri

¹⁴⁷ “Dava, zayi nedeni ile iptal kararı verilmesi talebine ilişkin olup, davacı şirket hamili olduğunu iddia ettiği çeki zayi ettiğini bildirerek dava açmıştır. TTK'nın 757/1. maddesi uyarınca, iradesi dışında poliçe elinden çıkan kişi, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden, muhatabın poliçeyi ödemekten men edilmesini isteyebilir. Somut olayda dava dilekçesi ekindeki belgelerde davacı şirketin adresi Afyonkarahisar olarak gösterilmiştir. Bu durumda, gerektiği takdirde davacı şirketin ticaret siciline kayıtlı adresleri celp edilerek dava dilekçesi ekindeki belgelerde görüldüğü gibi Afyonkarahisar Ticaret Siciline kayıtlı olduğu takdirde yargılamaya devam edilmesi gerekirken ödeme yerinin yetkili olduğu gerekçesi ile yetki nedeni ile dava dilekçesinin reddi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 04.11.2013 T., 2013/14386 E., 2013/19509 K.

¹⁴⁸ “Tasarının 757 nci maddesinin birinci fıkrasında, önemli bir ihtiyaca cevap vermek ve dava ekonomisini gerçekleştirmek amacıyla, iradesi dışında poliçe elinden çıkan kişinin ödeme yerindeki asliye ticaret mahkemesinin yanı sıra, hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden de muhatabın poliçeyi ödemekten men edilmesini isteyebilme hakkı getirilmiştir. Çok sayıda hamiline, nama veya emre yazılı kıymetli evrakın aynı hamilin nezdinde iken zayi olması, örneğin çalınması veya üzerine su veya başka bir tahrip edici sıvının dökülmesi halinde her biri için borçlunun yerleşim yeri veya ödeme yerinde farklı davalar açılması ve bütün iptal işlemlerinin orada yapılması son derece zahmetli ve masraflıdır. Özellikle, uygulamadan gelen talepler, bu halde iptal davasının ziyaın nezdinde vuku bulduğu hamilin yerleşim yeri mahkemesinde açılmasına imkan tanınması şeklindedir. Bu halde, tüm ilanlar bir arada yapılabilecek ve dava ekonomisi bakımından büyük bir kazanç sağlanabilecektir. Komisyonumuz bu gerekçelerle fıkra “veya hamilin yerleşim” ibaresini ekleyerek maddeyi kabul etmiştir.” [Gerekçesi - TK. MADDE 757- THS Şerhi \(serh 13718\) \(turkhukuk sitesi.com\)](http://www.turkhukuk sitesi.com)

alınması halinde de önleyici tedbir alınması ile ilgili işlemler sonlandırılır.¹⁴⁹ Önleyici tedbirinin resen verilmemesi, kamu düzenine ilişkin bir talep olmayışı ve alacaklının menfaatine hizmet emesi ile ilgilidir. TTK 757'inci maddesinde de belirtildiği üzere, ödeme yasağı kararı, senet zilyetliğini iradesi hilafına kaybeden kişinin talepte bulunması ile verilir.

TTK 758'inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, mahkemenin iade davası açmak üzere, dilekçe sahibine uygun bir süre vereceği hususu ile dilekçe sahibinin mahkemece verilen sürede dava açmadığı takdirde ödeme yasağının kalkacağı düzenlenmiştir. Madde metninden de anlaşıldığı üzere talebin dilekçe ile yapılması gerekir. Bu talepte hasım gösterilmez. Ödeme yasağı kararı çekişmesiz yargı işidir. Ayrıca tahsil talebinde bulunulması da mümkün değildir.¹⁵⁰

Dilekçe sahibi, senedin rızası dışında elinden çıktığını ve ödeme yasağı talebi bulunduğunu açıkça belirtmelidir. Ayrıca hak sahipliğini gösteren delilleri de sunmalıdır.¹⁵¹ Dilekçenin HMK 119'uncu maddedeki diğer dava şartlarını da taşıyor olması gerekir.

Mahkemece talep hususunda bir karar verilmeden önce, senedin hamilin rızası hilafına elden çıkıp çıkmadığı hususu ile talepte bulunanın senedin hamili olup olmadığı araştırılacaktır. Ancak bu araştırma, ödeme yasağı kararının geçici etkileri bulunması sebebiyle derin olmayacaktır.¹⁵² Ancak mahkemece ödeme yasağı kararının kabulüne karar verilebilmesi için davacının iddiaları kuvvetle muhtemel görülmelidir. Davacı, senedin elinde iken zayi olduğunu ispatlayan belgeleri mahkemeye sunmalıdır. Aynı zamanda senedin bir suretini mahkemeye ibraz etmek ya da senedin esas ve nitelikleri hakkında bilgi vermek ile yükümlüdür. Davacının iddialarının ispatı açısından mutlak bir ispat aranmaz. Davacı, senedin elinde iken zayi olduğunu yaklaşık olarak ispatlamalıdır. Mahkemede inandırıcı kanaatin oluşması yeterli görülmektedir. Aksinin düşünülmesi zayi ve iptal hükümlerini uygulanamaz hale getirecektir.

¹⁴⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 42; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 140.

¹⁵⁰ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, 120.

¹⁵¹ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 71.

¹⁵² Kendigelen - Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 66.

Davacının, senedin elinde iken zayi olduğunun ispatı açısından bulunuyor ise senet fotokopisinin taleple birlikte sunulması gerekir.¹⁵³ Bu durum senedin ferdileştirilmesi olarak adlandırılmaktadır. Senedin fotokopisini bulamıyorsa içeriği, düzenleyeni, düzenleme tarihi, serisi, vadesi, numarası, keşide tarihi, miktarı, rengi, boyutu gibi hususlarda mahkemeyi aydınlatıcı bilgiler vermelidir.

Ödeme yasağı kararı iptal davası ile birlikte istenebileceği gibi dava açılmadan önce de istenebilir.

2.3.1.7. Önleyici tedbir kararı ve sonuçları

Ödeme yasağı kararının muhatabı borçludur. Senet kendisine ibraz edildiğinde ifa ile yükümlü olan borçlu olduğundan, bu yasakla senedi ibraz edene ödeme yapmayacaktır. Borçlu poliçe ve çeklerde muhatap, bonoda düzenleyendir.¹⁵⁴ Ödeme yasağı kararının ilan yükümlülüğü yoktur. Ancak dilekçe sahibi masrafının karşılayarak ilan yaptırabilir. Önleyici tedbir kararı senedin kimin elinde olduğu yani zilyet bilinse dahi talep edilebilir. Kanunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte ödeme yasağı kararı borçluya tebliğ edilmelidir.¹⁵⁵

Ödeme yasağı kararının muhataba tebliği ile birlikte senedin teşhis işlevi ortadan kalkar. Borçlu artık senedi kendisine ibraz eden kişiye ödeme yapmakla yükümlü değildir. Senedi elinde bulunduran kişinin de bu senede dayanarak hak talep etme yetkisi bulunmamaktadır. Borçlu yasağa rağmen üçüncü kişiye ödeme yapar ve ileride iptal kararı alan kişinin gerçek hak sahibi olduğu anlaşılırsa bu kişiye tekrar ödeme yapmak zorunda kalabilir.¹⁵⁶ Borçlu ödeme yasağına rağmen senedi ibraz eden kişiye ödeme yapmış ise ve bu kişide gerçek hak sahibi ise ödeme borçtan kurtarmış olur. Ancak bu durumda iptal kararı alındıktan sonra, ödeme yapılan üçüncü kişi ile gerçek hamilin aynı kişi olduğunun ispatı gerekmektedir.¹⁵⁷

Mahkemenin vereceği ödeme yasağı kararı çekişmesiz yargı işi olduğundan zamanaşımının kesilmesi söz konusu değildir. Yargıtay'da bu görüştedir.¹⁵⁸ Yine bu yargılamada borçlu bulunmadığından zamanaşımının kesilmesi söz konusu değildir.

¹⁵³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 43.

¹⁵⁴ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 72.

¹⁵⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 43.

¹⁵⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 142; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 44.

¹⁵⁷ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 73.

¹⁵⁸ "...TTK'nın 662. maddesinde zamanaşımını kesen sebepler, dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi şeklinde sınırlı olarak

2.3.1.8. Önleyici tedbir kararının devam süresi

Mahkemece hükmedilen ödeme yasağı kararı belirli bir süreye bağlanmamıştır. Bu konuda yasal bir düzenleme de bulunmamaktadır.¹⁵⁹ TTK 758'inci maddesinde mahkemece, senedi eline geçirenin bilinmesi halinde istemde bulunana istirdat davası açmak için süre verileceği düzenlenmiştir. Bu süre içinde istem sahibi istemde bulunmaz ise muhatap hakkındaki ödeme yasağı kararı kaldırılır. Senedi elinde bulunduran üçüncü kişi, senet bedelini borçludan ya da tevdi yerinden talep etme imkanı kazanır.¹⁶⁰

2.3.1.9. Önleyici tedbir kararına karşı kanun yolları

Önleyici tedbir kararına itiraza ilişkin yasal bir düzenleme TTK'da bulunmamaktadır. HMK'da ihtiyati tedbire ilişkin hükümler kıyas yolu ile uygulanmakta olup, istemin kabulü halinde istemde bulunanın itiraz hakkı yoktur. İstem reddi halinde istemde bulunanın, kabulü halinde ise senedi elinde bulunduran veya menfaati ihlal edilen üçüncü kişilerin HMK 391'inci madde gereği bu karara itiraz hakkı vardır. Mahkeme itiraz üzerine inceleme yaparak kabul ya da ret kararı verir.

İtiraz reddedilirse bu karara karşı kanun yolu açık olup, kanun yolunun ne olduğu konusunda Yargıtay daireleri arasında farklı görüşler bulunmaktaydı. Yargıtay İBGK 21/02/2014 tarihli kararı gereği itiraz üzerine verilen kararlara istinaf yolu açılmıştır. İstinaf mahkemesince verilen karar kesin olup temyiz yolu kapalıdır.¹⁶¹

sayılmıştır. Ticarî işlemlerin itimat, itibar ve sürat gibi özellikleri nedeniyle Türk Ticaret Kanunu'nda daha kısa süreli zamanaşımı süreleri belirlenmiş olup, Borçlar Kanunu'ndaki zamanaşımı süreleri burada uygulanmaz. Anılan maddede, dava açılması ile kastedilen, kambiyo senetleri hukukuna ilişkin bir talep dolayısıyla yetkili mahkeme nezdinde, usulüne uygun bir davanın açılmış bulunmasıdır. Örneğin, senet borçlusunun açtığı senet iptal davası zamanaşımını kesmez. Keza ihtiyatî haciz, ihtiyatî tedbir, önceki davada fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması, vs. davaları da zamanaşımını kesici nitelikte değildir. Zîrâ açılmış bulunan davanın, HUMK'nın 237. maddesindeki kesin hükme konu teşkil edecek biçimde nizalı kazaya konu edilmesi gerekir.” Yargıtay 12. HD., 19/06/2012 T., 2012/2464 E., 2012/21280 K.

¹⁵⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 46.

¹⁶⁰ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 73.

¹⁶¹ “Bölge Adliye Mahkemelerinin faaliyete başladığı tarihten önce verilmiş ise bu ihtiyati tedbir kararlarına karşı kanun yolu kapalıdır. 21.02.2014 tarihli ve 2013/1 E., 2014/1 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)'nın 391 ve 394. maddelerinde geçen “kanun yolu” ibaresi ile HMK'nun 391 ve 394. maddelerinde geçen “kanun yolu” ibaresi ile kastedilenin istinaf yolu olduğu, Geçici 3. madde yollamasının sadece 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK)'nun temyize ilişkin hükümlerini kapsadığı ve ihtiyati tedbire ilişkin kararların nihai nitelikte kararlardan olmadığı, ayrıca bu konuda özel bir düzenlemenin de bulunmadığı gözetildiğinde bu tür kararların temyiz yolu kapsamında incelenemeyeceği kanaatine varılmıştır.” Yargıtay HGK, 10/11/2020 T., 2017/12-323 E., 2020/852 K.

2.3.1.10. Önleyici tedbir kararı karşısında icra takibi

Mahkemece verilen ödeme yasağı kararı, borçlunun senedi ibraz eden üçüncü kişiye ödeme yapmaması yönünde verilmiş bir karardır. Bu karar, senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin borçluya icra takibi başlatmasına engel oluşturmamaktadır.¹⁶² Çünkü üçüncü kişi bu davanın tarafı değildir. Yasak üçüncü kişi hakkında değil borçlu hakkında verilmiştir. Borçlu, üçüncü kişinin başlattığı icra takibi karşısında borca itiraz edebilir. Ancak bu itiraz satıştan başka, icra takip işlemlerini durdurmamalıdır. Aynı zamanda borçlu, ödeme yasağı kararı alanın sahip olduğu hakları üçüncü kişiye karşı ileri süremez.

Üçüncü şahsın icra takibi başlatması ile senedi elinde bulunduran kişi ortaya çıkmıştır. Bu durumda borçlu ödeme yasağı veren mahkemeye başvurarak senedi elinde bulunduranı bildirmelidir. Bu bildirim üzerine mahkeme, dilekçe sahibine iade davası açmak üzere süre verir.

2.3.1.11. Senet bedelini tevdi

TTK 757/2'inci maddesi gereği vadenin gelmesine müteakip, mahkeme senet bedelini tevdi etmeye izin verir ve tevdi yeri gösterir.

Tevdi yeri tayininin tarafın talebi üzerine mi yoksa mahkemece resen mi karar verileceği hususunda doktrinde bir görüş birliği yoktur. Bir görüşe göre borçlunun talepte bulunması üzerine tevdi yeri tayin edilir.¹⁶³ Bir kısım yazarlar ise mahkemece resen tevdi yeri tayin edilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır.¹⁶⁴ Tevdi yeri tayini, muhatap lehine getirilmiş bir düzenlemedir. Kullanıp kullanmamak muhatapın

¹⁶² “Dava, bankacılık işleminden kaynaklanan alacak istemine ilişkindir. Mahkemece yukarıda yazılı gerekçeyle davalı banka yönünden de davanın kabulüne karar verilmiştir. Davalı banka, İzmir 5. Asliye Ticaret Mahkemesi’nde derdest olan zayı nedeniyle çek iptali davasından dolayı verilen ödemeden men kararını çek üzerine şerh etmiştir. Hamilin mahkemeden men kararını kaldırtması mümkün olduğu gibi, keşideci hakkında icra takibi yapılabileceği, ayrıca davacının zararını, ödemeden men kararı alan diğer davalıdan isteyebileceği, mahkemece bu davalı hakkında da tazmin kararı verildiği, davalı bankanın eylemi ile davacı keşidecinin zararı arasında illiyet bağı bulunmadığı anlaşılmakla davalı banka hakkındaki davanın reddine karar verilmesi gerekirken, davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, davalı banka vekilinin temyiz itirazlarının kabulüyle, kararın davalı banka yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” **Yargıtay 11.H.D.**, 09.01.2014 T., 2013/9646 E., 2014/378 K.

¹⁶³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Zıy ve İptali*, 45; Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayı Olması Halinde Hamilin Hakları”, 33; Esenkar, *Çekin Zıyı Özellikle Çalınma Hali*, 53; Erol Ertekin - İzzet Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler* (Ankara: Turhan Kitabevi, 3. Bası, 1998), 43.

¹⁶⁴ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptal Davası*, 130-131; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, 79; Poroy - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 128; Gürühan, *Çekin Zayı Olması ve İptali*, 41-42; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 72.

takdirindedir. Bu sebeple mahkemece resen tevdi yeri tayin edilemeyeceği görüşündeyiz.

Mahkemece verilen tevdi yeri tayini kararı, senet borçlusu ve diğer yükümlüleri borçtan kurtarmak için getirilmiş bir imkandır. Bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Tahsil niteliği vasfında karar verilmesi mümkün değildir.¹⁶⁵

2.3.2. İstirdat Davası

Kıymetli evrakı zayi eden hamilin, ödeme yasağına ilişkin kararı mahkemeden aldıktan sonra senedin kimin elinde olduğunu biliyorsa, bu kişiye senedin kendisine verilmesi için yönelttiği dava iade (istirdat) davası olarak adlandırılmaktadır.

İstirdat davası, senedin başkasının eline geçme ihtimalinin bulunduğu çalınma, kaybolma gibi nispi zayi hallerinde açılabilir. Senedin başka şahısların zilyetliğine geçme olasılığı bulunmuyorsa diğer bir deyişle senet mutlak anlamda zayi olmuş, yok olmuş ise istirdat davası açılmasında hukuki fayda bulunmamaktadır.

İade davası TMK 998'inci vd. maddelerinde düzenlenen taşınır davası vasfındadır.¹⁶⁶ Taşınır davası taşınırı çalınan yahut kaybolan ya da iradesi hilafına zilyetliğinden çıkan kişi aleyhine açılır. Bu dava yalnızca iyi niyetli zilyet değil kötü niyetli zilyede karşı da açılabilir. Ancak iade davası, kıymetli evraka güven prensibi gereği sadece kötü niyetli yahut ağır kusurlu kişilere açılır.

TTK'nın 763 ve 758'inci maddeleri iade davasına ilişkin hükümler barındırmaktadır. 758'inci madde de poliçeyi ele geçiren şahsın biliniyor olması halinde, talepte bulunana iade davası açmak üzere süre verileceği, verilen sürede dava açılmaz ise önleyici tedbirin kaldırılacağı hüküm altına alınmıştır. 763'üncü madde ise, senedin mahkemeye ibraz edilmesi durumunda, talep sahibine muhataba iade davasını yöneltmek üzere süre verileceği, belirtilen sürede dava açılmaz ise ödeme yasağının kaldırılacağı belirtilmiştir.

Çalışmamızın beşinci bölümünde iade davası ayrıntılı inceleneceğinden genel hatları ile bahsedilmiş ayrıntıya girilmemiştir.

¹⁶⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 42-43.

¹⁶⁶ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 80; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 61; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 52; İsmail Kayar, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2013), 31-32.

2.3.3. İptal Davası

2.3.3.1. Genel olarak iptal davası

Kıymetli evrakın zayi olması halinde hamil, senedin üçüncü kişi eline geçmesi ve bu kişinin de ifa talep etmesi ihtimalini gözeterek, mahkemeden önleyici tedbir talep edebilir. Müteakiben hamil, senedin kimin elinde olduğunu biliyor ise iade davası açar. Hamil, senedin kimin elinde olduğunu bilmiyor ise ya da senet mutlak anlamda zayi olmuş yani ibraz edilememe hali herkes için geçerli ise iptal davası açar.¹⁶⁷

TTK'nın 651'inci maddesine göre senedin zayi olduğu anda senet üzerinde hak sahibi kim ise o kişi senedin iptalini mahkemeden talep edebilir. Mahkeme iptal kararı verme hususunda serbesttir.

Senet ortadan kaybolmuş ancak borç, borçlunun kabulünde ise mahkemece senedin iptaline karar verilir. Borçlunun borcunu kabul etmemesi durumunda ise, senedi kaybeden hak sahibi, borçlunun borcunu ispatlamak ile yükümlüdür. Talepte bulunan hak sahibi borcu ispatlayamazsa mahkemece iptal davasının reddine karar verilecektir.¹⁶⁸

Borçlunun borcunu kabul etmesi veya hak sahibinin iddiasını ispatlaması durumunda senet mahkemece iptal edilir. TTK 652'inci maddesinde iptal kararı verilmesi halinde, hak sahibine iki imkan tanınmıştır. Hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürebilir ya da mahkemeden yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir. Senetteki alacak muaccel ise hak sahibi hakkını senetsiz ileri sürebilir. Alacak muaccel değil ise, yeni senet düzenlenmesini ister.

Senedin iptaline karar verilmesi durumunda, senedi zayi ettiğini ileri süren kişinin bu iddiası ispatlanmış ve senedin teşhis işlevi ortadan kalmış olur.¹⁶⁹

İptal kararı alan hak sahibi, elinde senet bulunmadığı için yalnızca esas senet borçlusuna başvurabilir.

Verilen iptal kararı, talep edenin senette var olan hakka sahip olduğu yönünde karine oluşur. Bu karar, senedi elinde tutan üçüncü kişinin hak sahibi olmadığı olarak yorumlanamaz. Kararı alan kişi, asıl borçluya karşı hak sahibi olarak kabul edilmektedir. Ancak senedi elinde tutan üçüncü kişi, meşru hamilin kendisi olduğu ile

¹⁶⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 21.

¹⁶⁸ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 92.

¹⁶⁹ Gültekin, "Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları", 34.

senedin haksız şekilde iptal edildiğini ileri sürebilir. İptal kararına karşın senedi elinde bulunduran kişi, bu iptal kararının haksız alındığını ve senedin haksız iptal edildiğini düşünüyorsa, senedi iptal ettiren ve bedeli senet bedeline alan kişiye sebepsiz zenginleşme davası açabilir.¹⁷⁰ Senet bedeli henüz ödenmemişse, hak sahipliğine ilişkin tereddütün giderilmesini isteyebilir. Yeni senet düzenlenmiş ise, senedin iadesine de talep edebilir.¹⁷¹ Bu dava türleri, üçüncü kişinin senet üzerinde meşru hamilin kendisi olduğu yahut haksız iptal kararı verildiği iddiasına dayanılarak açılır.

2.3.3.2. İptal davasında usul

TTK 651'inci maddeye göre senedin zayi olduğu anda hak sahibi bulunan kişi senedin iptali için mahkemeye başvuracaktır. İptal davası açma yetkisi zayi anında senet üzerinde hak sahibi olana tanınmıştır. Senet borçlusunun, borcunu kabul etmesi halinde mahkemece senedin iptaline karar verilecektir. Senet borçlusu, borcu kabul etmezse hak sahibi iptal kararı vermek için mahkemeye hak sahibi olduğunu ispatlama ile yükümlüdür. İspatlayamaz ise iptal kararı verilemez ancak hak sahibi sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurabilir.

2.3.3.3. İptal davasının niteliği

İptal kararı verilebilmesi için mahkemeden talepte bulunulması gerekir. Mahkemece resen iptal kararı verilemez.

İptal kararı çekişmesiz yargı işidir. Karşı taraf yoktur. Mahkemece, husumet resen gözetilir. Dava hasımlı açılmışsa, davanın reddine karar verilir.¹⁷² Davalı lehine de vekalet ücreti takdir edilir.

¹⁷⁰ “Borçlunun, iptal kararı hamiline iyiniyetle ödemede bulunması kendisini borçtan kurtaracağından ödeme yapıldıktan sonra senedi elinde bulunduran ve gerçek hak sahibi olduğunu tespit ettiren kişi, iptal kararı hamiline karşı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurabilir ve ödenen meblağın kendisine verilmesini isteyebilir. Zayi nedeniyle verilen iptal kararından sonra, senedi elinde bulunduranın bu senede dayanabilmesi için iptal kararını iptal ettirmesi gerekir “ **Yargıtay 19. HD**, 18.3.2010 T., 2009/5297 E., 2010/3053 K.

¹⁷¹ Hüseyin Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2014), 53; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 92.

¹⁷² “Dava, TTK'nın 661. maddesi uyarınca zayi nedeniyle hisse senetlerinin iptali istemine ilişkindir. Davacının, muris N.Y.'un davalı şirkete ait hisse senetlerinin bulunduğunu, bu senetlerin kaybolduğunu ileri sürerek zayi nedeniyle iptal kararı verilmesini istemiş olup, TTK'nın 661 vd (6762 sayılı Yasa'nın 573 vd) uyarınca zayi iptal davasının hasımsız olarak açılması gerekir. Öncelikle bu itibarla mahkemece, hasımlı olarak anılan zayı iptal davasının reddine karar vermek gerekirken, anılan husus nazara alınmaksızın hasımlı olarak açılan davanın kabulüne, karar verilmesi doğru olmamıştır.” **Yargıtay 11. H.D**, 13/06/2016 T., 2016/4612 E., 2016/6491 K.

2.3.3.4. İptal davasının şartları

2.3.3.4.1. Senedin zayi olması

İptal kararı verilebilmesi için senedin geniş anlamda zayi olmuş bir diğer ifadeyle yitirilmiş olması gerekir. Zayi edilmiş olma hususu, senet içeriğindeki hakla ilgili değil, senedin kendisine ilişkindir.¹⁷³ Senette nelerin yazılı olduğu ile senedin fotokopisinin ya da kopyasının elde bulundurulmasının hiçbir önemi yoktur.¹⁷⁴ Bunların ibrazı borcun ödenmesi için yeterli değildir.

Senedin nispi ve mutlak anlamda zayi olabilmesi mümkün olmakla birlikte, iptal kararı verilebilmesi için senedin objektif anlamda zayi olmuş olması yani bu zayi olma durumu herkese karşı ileri sürülebilmesi gerekir. Senedin kimin elinde olduğu bilinmiyor yahut senet mutlak anlamda zayi olmuş ise iptal davası açılabilir. Senedin kimin elinde olduğu biliniyorsa iade davası açılabilir.

Senet üzerindeki yazılar tam olarak okunmuyor olsa bile bunun tam olarak bir zayi olma durumu olmadığı açıktır. Yine kişinin tatilde olması nedeniyle senedin elinde olmaması zayi olma hali olmayacağı gibi kişinin gözlerinin kör olması sebebiyle senedi okuyamaması da zayi olarak nitelendirilmemektedir.¹⁷⁵ Senedin mutlak anlamda zayi olması halinde senet üzerinde sadece hak sahibinin değil, kimsenin zilyetliğinin söz konusu olması mümkün değildir. Senedin yanması veya içinde bulunan çantayla birlikte çıkarılmayacak biçimde denize düşmesi hali bu duruma örnektir. Nispi anlamda zayi ise senet hak sahibinin elinden çalınma gibi nedenlerle çıkmış olması halidir.

Bir görüşe göre senedin ehliyetsiz birine veya kısıtlanmamış akıl hastası tarafından üçüncü kişiye verilmesi hali zayi olarak nitelendirilmektedir.¹⁷⁶

Senedin hamilin elinden rızası hilafına çıkması halinde iptal edilebilir. Hamilin elinden çıkma şeklinde değil de resmi makamlara ibrazına müteakip kaybolması halinde iptal davası açılmaz.

¹⁷³ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 65; Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 3.Bası, 45; Ali Bozer - Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A. Ş. Vakfı) Yayınları, 2018), 43-44.

¹⁷⁴ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 128.

¹⁷⁵ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 96; Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016), 983.

¹⁷⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 129.

2.3.3.4.2. Senette yer alan hakkın varlığını sürdürmesi

Türk Ticaret Kanunu'nda bu konuda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kıymetli evrakın iptalinin talep edilebilmesi için senette yer alan hakkın varlığını sürdürmesi gerekmektedir. Senette bulunan hak çeşitli nedenlerle sona ermiş, bu hak hiç doğmamış yahut doğma imkanı da yok ise senedin iptali istenemez.¹⁷⁷ Zira, kıymetli evrakın iptali talep edilirken asıl amaç, senette mündemiç hakkı senetsiz ileri sürebilmektir. Senet böyle bir hak barındırmıyorsa iptali de talep edilemeyecektir.

Senetteki hak ödeme ile sona ermiş olabilir. Senet zayi olduktan sonra, yeni hamil ödeme talebinde bulunmuş ve borçlu ifada bulunmuş ise artık iptale başvurulmasında hukuki yarar yoktur.¹⁷⁸

Senet kaybedilmeden önce bu hak doğmamış ve kaybedildikten sonra ortaya çıkma imkanı kalmamış ise iptalinin talep edilebilmesi ve bu yönde karar verilebilmesi mümkün değildir. Yine senet alacaklıya hiç verilmemişse, üçüncü kişi tarafından iktisabı mümkün değildir. Bu halde de iptali mümkün değildir.¹⁷⁹

Senetteki hakkın zamanaşımına uğraması halinde de iptal kararı verilmesine engel değildir.¹⁸⁰ Zamanaşımına uğramış senet kıymetli evrak niteliği taşımaya devam eder. Senette mündemiç hak sona ermemiştir.¹⁸¹ Zamanaşımı bir defidir. Hakim tarafından resen dikkate alınamaz.

Senede bağlanmış bulunan hak sadece şeklen var ise iptal talep edilebilir. Açık poliçelerin de zayi halinde iptali mümkündür.¹⁸²

¹⁷⁷ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 775; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 26.

¹⁷⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 26.

¹⁷⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 129.

¹⁸⁰ “Dava, zayi nedeniyle çek iptali istemine ilişkin olup, yukarıda yapılan özetten anlaşılacağı üzere mahkemece, iptali istenen çeklerin zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. 6762 sayılı TTK'nın 563. maddesinde senet üzerinde hak sahibi olan kişinin, zayi olması halinde senedin iptalini mahkemeden isteyebileceği düzenlenmiştir. Zayi nedeniyle kıymetli evrakın iptalini isteyebilmek için gerekli olan şartlardan birisi de senette mündemiç olan hakkın varlığını sürdürmesidir. Bununla birlikte senetteki hakkın zamanaşımına uğramış olması iptal kararı verilmesine engel değildir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 11/04/2016 T., 2015/9105 E., 2016/3911 K.; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 27.

¹⁸¹ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 98.

¹⁸² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 130; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 88; Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 775.

Hisse senedi TTK 482/2 hükmü gereği iptal edilmiş olsa dahi ayrıca zayi nedeniyle iptali talep edilebilir.¹⁸³ TTK 482/2 hükmü gereği iptal edilmiş olması, iyi niyetli üçüncü kişilerin hak kazanmasına engel oluşturmamaktadır.

2.3.3.4.3. İptali talep edenin hak sahibi olması

TTK'nın 651/2 maddesinde *“Kıymetli evrakın zayi olduğu ya da ziyay ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir.”* şeklinde ifade edildiği üzere, senedin zayi olduğu yahut ziyay ortaya çıktığı anda, senet üzerinde hak sahibi olan kişi iptal talebinde bulunabilir.

Kıymetli evrak taşınır mal vasfında bulunduğundan, hak sahipliğinden kasıt senede malik olmaktır. Ancak hak sahibinin yalnızca “malik” olarak yorumlanması hakkaniyete uygun düşmeyebilir. Malik olan kişi, hakkını aramaya zorlanamaz. Ayrıca kıymetli evrak rehne konu olmuş olabilir ya da intifa hakkı kurulmuş olabilir. Bunlar gibi sınırlı ayni hak tesis edilen durumlarda da, sınırlı ayni hak sahibinin hak sahipliği söz konusu olacak ve bu kişiler iptal talebinde bulunabileceklerdir.¹⁸⁴

Senede zilyet durumunda bulunan kişi ile borçlunun dava açma ehliyeti yoktur. Yine senedin devri hususunda yalnızca şahsi hak sahibi olan kişinin iptal davası açma ehliyeti yoktur.¹⁸⁵

Senedi tahsil cirosu ile devredilmişse, ciro edilen kişinin hak sahibi sıfatıyla iptal isteme hakkı vardır.¹⁸⁶ Yargıtay'da senedi tahsil cirosu ile devralanın vekil konumunda bulunduğunu ve cırantanın menfaatine hareket etmesi gerektiğine değinmiştir.¹⁸⁷

¹⁸³ “Dava, zayi nedeniyle nama yazılı hisse senedi ve ilmuhaberlerinin iptali istemine ilişkindir. Bu nitelikteki senetlerin, 6102 sayılı TTK'nın 484. vd. maddeleri uyarınca kıymetli evrak mahiyetinde olduğu kuşkusuz olup aynı kanunun 657. maddesinde nama yazılı hisse senetlerinin iptalinin hamiline yazılı senetlerin iptaline ilişkin 661. maddesi hükmü dairesinde iptalinin mümkün olduğu belirtilmiş olmakla, mahkemece yanlış değerlendirilmeye dayalı olarak davanın reddine karar verilmiş olması doğru olmamıştır. “ **Yargıtay 11. H.D.**, 03.12.2014 T., 2014/8747 E., 2014/18895 K.

¹⁸⁴ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 776; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 22.

¹⁸⁵ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 131.

¹⁸⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 22-23.

¹⁸⁷ “Dava, zayi olduğu iddia edilen çeklerin iptaline ilişkindir. Davacı banka, davaya konu ettiği çekleri tahsil cirosu ile almakla vekil hamil olup, hamile ilişkin müracaat hakkını kullanabileceği gibi, ziyay halinde çek iptali için dava açmaya yetkili olduğu ve TTK 757. madde hükmüne göre ödeme ve hamilin yerleşim yerinin Kızıltepe olduğu, bu durumda Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan davada işin esasına girilmek suretiyle karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin mahkemenin yetkisizliğine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 11/04/2018 T., 2016/10352 E., 2018/2584 K.

İştirak halinde mülkiyet söz konusu ise tüm malikler birlikte dava açmak zorundadır. Paylı Mülkiyette ise her bir malik ayrı olarak iptal davası açabilir.¹⁸⁸

Şirket ortaklık senetleri zayi olmuş ise, ortakların dava açması gerekir. Bu durumda, senede tek kişinin zilyet olmasının bir önemi yoktur. Senet üzerindeki hak sahipliği önemlidir.¹⁸⁹

Senedi düzenleyen aynı zamanda elinde bulunduran hamil konumunda ise iptal davası açabilecektir. Düzenleyenin hamil sıfatı bulunmuyorsa iptal davası açabilme imkanı da yoktur.¹⁹⁰

Senet üzerinde hak sahibi olmayan kişilerin iptal davası açması halinde mahkemece esasa girilmeden davanın reddine karar verilecektir.

2.3.3.4.4. Senedin zilyetliğinin yeniden kazanımının mümkün olmaması

Kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptali kararı verilebilmesi için senedin yeniden kazanımının mümkün olmaması gerekir. Senedin kaybı halinin geçici olmaması gerekir.¹⁹¹ Anlatılmak istenen, senedi elinde bulunduran şahsın tespit edilemiyor olmasıdır. Senedi elinde bulunduran şahıs biliniyor ancak bu şahsın yeri tespit edilemiyorsa bu durumda da iptal davası açılması mümkündür.¹⁹²

Senedi elinde bulunduran şahıs biliniyorsa pratik olarak iptal davası açmasının bir faydası yoktur. Bu durumda senedi bulunduran şahsa, istirdat davası açılacaktır.

2.3.3.4.5. Kanunen iptali mümkün olan senetlerden olması

İptale karar verebilmek için senedin kıymetli evrak niteliği taşıması gerekir. TTK'da aksi belirtilmedikçe, kıymetli evrak türlerinin iptali mümkündür. İptal kararı verilmeden önce, ilk olarak senedin kıymetli evrak niteliğinde olup olmadığı tespit edilecektir. Yargı kararlarında boş çek yaprağının, kıymetli evrak vasfı taşımadığından

¹⁸⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 24.

¹⁸⁹ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 100.

¹⁹⁰ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 101.

¹⁹¹ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 777; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 66.

¹⁹² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 131.

iptalinin mümkün olmadığı belirtilmektedir.¹⁹³ Ancak imzalı olarak tedavüle çıkarılan boş çek yaprağı kıymetli evrak vasfı taşımakta ve iptali mümkün olabilmektedir.¹⁹⁴

İkinci aşamada kıymetli evrak vasfı bulunan senedin iptalinin yasaklanıp yasaklanmadığı tespit edilecektir.¹⁹⁵ Kanundaki bu düzenlemeler emredici nitelikteki düzenlemeler olup, tarafların senet üzerine yazacakları beyanlar bu durumu bertaraf edemez.

Poliçenin iptali hükümleri TTK md. 757-765 arasında düzenlenmiş olmakla, kambiyo senetlerinin ve diğer emre yazılı senetlerin iptali poliçenin iptali hükümlerine tabidir. Çekin hamile yazılı olması yahut bono, poliçe, çekin nama yazılı olarak düzenlenmiş olması halinde dahi poliçenin iptali hükümleri uygulanacaktır.

Tasarruf bonoları ile hamile yazılı mevduat cüzdanları ve sertifikalarının iptali mümkündür. İpotekli borç senetleri, iptal senetleri ve faiz kuponları da hamile yazılı kıymetli evrakın iptali hükümlerine tabidir.

TTK md 661 düzenlemesinde, pay ve intifa senedi, tahviller, kupon belgeleri ile esas kupon belgelerinin yenilenmesini sağlayan talonların iptaline ancak hak sahibinin istemi ile karar verilebileceği belirtilmiştir. Bunların iptali TTK md. 661-666 ya göre yapılır.

Milli piyango biletleri, 3670 sayılı kanunun 5772 sayılı kanunla değiştirilen 10. Maddesine göre iptali mümkün değilken, bu maddenin 4.4.2988 tarihli KHK 320/58 ile yürürlükten kaldırıldığından, artık iptali mümkündür.¹⁹⁶

TTK 668 maddesinde “*Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez.*” şeklinde düzenlenmiştir. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrası gereği devlet tahvillerinin

¹⁹³ “Somut uyuşmazlıkta, davacı banka vekili, on yapraklı çek defterinin kargo paketi ile sehven çöpe atıldığını bildirerek, 6102 sayılı TTK nun 82/7 maddesi uyarınca zayi belgesi verilmesini istemiştir. Talep konusu çek yapraklarının zayi olduğu gerekçesiyle zayi belgesi verilmesi talep edilmişse de, 6102 Sayılı TTK'nun 82/7.madde hükmünde öngörülen zayi belgesi verilmesi talebinin, ticari defter ve belgelere ilişkin olduğu, boş çek yapraklarının bu anlamda "belge" sayılamayacağı, dolayısıyla eldeki talebe 82/7.madde hükmünün uygulanamayacağı anlaşılmıştır. Boş çekin (yaprağın) kıymetli evrak niteliğinde olmaması nedeni ile iptal davası açılmayacağı da sabittir.” **İzmir B.AM. 20. H.D.**, 09/06/2022 T., 2022/943 E., 2022/982 K., (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 2014/6238 Esas, 2014/12383 Karar sayılı ilamı aynı doğrultudadır.)

¹⁹⁴ **İstanbul B.AM 13. H.D.**, 15/10/2020 T., 2020/1220 E., 2020/1143 K.

¹⁹⁵ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 103.

¹⁹⁶ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 129.

iptalinde özel hükümler saklı tutulmuştur. Devlet tahvillerinin zayi durumunda TTK 661 hükümleri uygulanacaktır.

Borç senedi vasfı bulunmayan bir evrakın da bu hükümlere dayanılarak iptali mümkün değildir. Limited şirket pay senetleri nama yazılı olarak çıkarılmış ise iptali mümkündür. Kooperatif şirket senetleri, kıymetli evrak niteliği taşımaz. İptali mümkün değildir. Adi borç senetleri de zayi nedeniyle iptal hükümlerine dayanılarak iptal edilemez.¹⁹⁷ Adi senetle kıymetli evrak niteliği taşımazlar. Bu sebeple TBK 105'inci maddesi gereği iptalleri mümkündür. Kooperatifler içinde aynı durum geçerlidir. Kıymetli evrak vasfı bulunmadığından TBK 105'e göre iptali mümkündür.

2.3.3.5. Kıymetli evrakın iptalinin diğer kurumlardan farkı

2.3.3.5.1. Adi senetlerin ziyaı nedeniyle iptalinden farkları

Adi senetlerin iptali TBK 105. madde de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre *“Alacaklı, borç senedini kaybettiğini iddia ederse, borçlunun istemi üzerine, borcu ödeme sırasında, kendisine borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış bir belge vermek zorundadır. Kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler saklıdır”* şeklinde düzenlenmiştir.

Adi senedin iptalinde mahkemeye başvuru zorunluluğu öngörülmemiştir. Alacaklı, borç senedini kaybettiğini iddia ederse, borçlunun istemi ile borcun ödenmesi sırasında, borcun sona erdiğini ve borç senedinin iptalini gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış belge vermek zorundadır. Mahkemeye başvuru zorunluluğunun olmayışının nedeni, adi senetlerde senet ile içeriğindeki hak arasında sıkı bir ilişkinin bulunmayışıdır. Yine TBK 188'inci madde gereği senet hamiline karşı her türlü def'in ileri sürülebilmesi de etkilidir. Kıymetli evrakta ise hak ile senet arasında sıkı bir ilişki bulunduğundan mahkemeye başvurmadan aradaki bu ilişkiye son verilmesi mümkün değildir.

Alacaklının belge düzenlemesi halinde sıkıntı oluşmamaktadır. Asıl sorun alacaklının bu talebi kabul etmemesi halinde oluşmaktadır. Bu durumda borçlu mahkemeye başvurarak adi senedin iptaline karar verilmesini ister. TBK 106. Maddesine göre borçlu, alacaklının temerrüde düşmesi halinde mahkemeye

¹⁹⁷ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 132.

başvurarak tevdi yeri tayin edilmesini talep edebilir. Edimi, tayin edilen bu yere bırakarak borçtan kurtulur. Adi senedin iptali hususunda kanunda özel düzenleme bulunmadığından iptal usulüne hakim karar vermelidir.

Kıymetli evrakta hak ile senet arasındaki sıkı ilişki sebebi ile senedin zayi olması durumunda ancak mahkemece iptaline karar verilebilecektir.

2.3.3.5.2. Bedelsizlik nedeniyle iptal davasından farkları

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmemiş olan bedelsizlik nedeniyle iptal davası ile TTK'da düzenlenmiş olan ziyai nedeniyle iptal davası birbirinden farklıdır.

Bedelsizlik, kambiyo senedinin kuruluşuna sebep olan temel alacağın, bir sebepten ötürü mevcut olmamasıdır.¹⁹⁸ Hukuki sebebin, geçersiz olduğu, gerçekleşmediği ya da sona erdiği senet türlerinde bedelsizlik gündeme gelmektedir.¹⁹⁹ Bu durumlara temel ilişkinin irade fesadı durumunda sakatlanması, malın ayıplı çıkması, malın tamamen yahut kısmen alıcıya teslim edilmemesi ya da temel ilişkinin irade fesadı nedeniyle sakatlandığı haller örnek verilebilir. Borçlular bu gibi iddialarla, lehtar yahut kötü niyetli hamillere bedelsizlik nedeniyle iptal davası açmaktadırlar. Bu dava menfi tespit davası niteliğindedir.²⁰⁰ Borçlunun fakirleşmesi, lehtarın ise haksız olarak zenginleşmesi söz konusu olduğundan BK 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanmaktadır.²⁰¹

Ziyai nedeniyle iptal TTK'da düzenlenmiş olup, bedelsizlik nedeniyle iptal davası menfi tespit hükümleri ile sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanır. Ziyai nedeniyle iptal, çekişmesiz yargı işidir. Bedelsizliğe dayalı iptal davasında çekişmeli dava söz konusudur. Zayi halinde temel ilişki var ancak senet zayi olmuştur.

¹⁹⁸ Nurkut İnan, *Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1969), 16.

¹⁹⁹ “Bir kambiyo taahhüdünün temel alacağı geçersizse ya da sona ermişse, o kambiyo taahhüdü bedelsiz demektir. Bu anlamda senedin bedelsiz sayılmasında esas alınan husus, temel borç ilişkisinin kendisi değil, bu temel borç ilişkisinden doğan temel alacaktır. Bu itibarla bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası ile maddi hukuk bakımından borcun mevcut olup olmadığının tespiti amaçlanmakta; borçlu olmadığını iddia eden borçluya, genel hükümlere göre bu durumu tespit imkânı verilmektedir..” **Yargıtay HGK**, 08.02.2022 T., 2021/(19)11-659 E., 2022/82 K.

²⁰⁰ Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 39.

²⁰¹ “Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davasının yasal dayanağı 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun (BK) 61 vd. (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 77 vd.) maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşmedir. Zira kambiyo senetlerinde geçerli olan mücerretlik (soyutluk) ilkesi gereğince, temel alacağın mevcut olmaması veya geçersiz olması, kambiyo senedinin hükümsüzlüğü sonucunu doğurmamakta; buna karşılık temel ilişkideki sakatlık, kambiyo borçlusuna, borçlu olmadığının tespitiyle birlikte, alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme def'ini dermeyan etme hakkını vermektedir.” **Yargıtay HGK**, 01.03.2022 T., 2019/(19)11-674 E., 2022/233 K.

Bedelsizlikte, senet ortada ancak temel ilişki, sakat, yok yahut geçersizdir. Zayi nedeniyle iptal isteminde, senedi zayi eden hamil tarafından açılır. Bedelsizlik davası borçlu tarafça açılır.²⁰²

2.3.3.6. Davanın açılması ile yargılama süreci

2.3.3.6.1. Davacı

Hak sahibinin tespiti kısmında yaptığımız açıklamalar aslında kıymetli evrakın iptali davasında davacı sıfatını aydınlatmaya yöneliktir.

Zayi halinin gerçekleştiği veya öğrenildiği esnada senet üzerinde hak sahibi kişi veya külli halefleri iptal davası açabilir. İptal davası açabilmek için senedin maliki olmak ya da senet üzerinde sınırlı aynı hakka sahip olmak gereklidir. Sınırlı aynı haktan kasıt; intifa hakkı sahibi ya da rehin hakkı sahibi olmaktır. Yine senedi tahsil cirosu ile devralan ve komisyoncu da iptal davası açabilir²⁰³ Buna karşılık cirantanın, aval şerhini verip, senedi teslim etmiş olan avalistin iptal davası açma hakkı yoktur.²⁰⁴

Düzenleyenin zayi nedeniyle iptal davası açma hakkı yoktur.²⁰⁵ TTK'nın 651'inci maddesinin ikinci fıkrası gereği iptal davası açma hakkı senedi elinde bulunduran hamile tanınmıştır. Senedi düzenleyenin iptal davası açma hakkı bulunmamaktadır. Bu davayı açmakta hukuki menfaati de söz konusu değildir. Bu sebeple düzenleyen tarafından açılan iptal davalarında davanın esasına girilmeden HMK 114/e,h ve 115/2 maddeleri gereği davanın usulden reddine karar verilmelidir. Bu husus hakim tarafından resen göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak düzenleyen senedi elinde bulunduran yetkili hamil vasfında ise iptal davası açabilir.

Sadece senedi zilyet bulunan kişinin iptal davası açma hakkı yoktur. Yine senet üzerinde sadece şahsi hakkı bulunan kişinin de iptal davası açma hakkı bulunmamaktadır.

²⁰² Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 40.

²⁰³ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 130.

²⁰⁴ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 99.

²⁰⁵ “Keşidecinin, keşidecisi olduğu çekin zayi nedeniyle iptalini talep etme hakkı bulunmamaktadır. Bu itibarla mahkemece, keşidecinin çekin iptalini talep edemeyeceği gerekçesiyle anılan çekler hakkındaki davanın reddine karar verilmesi gerekirken, çeklere ilişkin olarak yetkili hamil olan 3. kişi tarafından başvuru yapıldığından bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru değilse de, sonuç itibarıyla doğru olan ret kararının onanması gerekmiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 13/11/2018 T., 2017/1464 E., 2018/7019 K.

Elbirliği mülkiyetinde, tüm maliklerin birlikte dava açması gerekir. Birinin açtığı davaya diğerlerinin katılması mümkün değildir. Paylı mülkiyette ise, ortaklığı oluşturan kişilerin her bere ayrı olarak iptal davası açabilmektedir. ²⁰⁶

Şirket ortaklık senedin zayi olması durumunda ortakların birlikte dava açması gerekir. Senedi tek kişinin zilyet olması durumu değiştirmemektedir.

2.3.3.6.2. Husumet

Kıymetli evrakın, zayi sebebine dayanılarak açılan iptal davaları, çekişmesiz yargı işi olup, hasımsız olarak açılmaktadır. Zira Yargıtay kararları da aynı doğrultudadır. ²⁰⁷ Dava esnasında senedin kimin elinde olduğu tespit edilirse, davacıya bu kişiye karşı istirdat davası açmak üzere süre verilmelidir. İstirdat davasının açılması halinde iptal davası konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığı yönünde hüküm kurulmalıdır. ²⁰⁸

Hasımsız olarak açılan bu davada, senet düzenleyene, senet bedelini iptal kararı alan hamile ödemekle borçtan kurtulma imkanı tanınır. Yine ileride senedi ibraz edecek olan, iptal kararının haksız olduğunu ve gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden ve senedi elinde bulunduran kişiye, iptale ilişkin mahkeme kararının iptalini talep etme yetkisi tanınmış olmakla, gerçek hak sahipliğinin tespiti yoluna gidilmektedir. ²⁰⁹

Zayi nedeniyle iptal davasında, dava hasımlı açılmış ise davanın reddi yoluna gidilir. Zira Yargıtay 11. H.D 2010/13099 Esas, 2012/3817 Karar sayılı ilamında” *TTK'nın 688.maddesi yollaması ile bonolarda da uygulanması gereken aynı Yasa'nın 669 vd. Maddeleri uyarınca bononun kaybedilmesi halinde bono alacaklısının*

²⁰⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 24.

²⁰⁷ “Dava, zayi nedeniyle çek iptali istemine ilişkindir. Çek iptali davaları, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup, yapılan yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdatı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, çek iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığına, açılmaması halinde ise çek iptali davasının reddi yönünde hüküm kurulmalıdır. Hasımsız olarak açılan davalarda, üçüncü kişilerin davaya müdahaleleri halinde davanın çekişmeli duruma gelmesi mümkün ve gerekliyse de, çek iptali davalarında yukarıda açıklanan prosedür gereğince, kararda üçüncü kişilerin hakkı zedeleyen hükümler bulunsa dahi karar onun bakımından kesin hükmü teşkil etmeyeceğinden, hasımsız şekilde açılan davaya üçüncü kişilerin asli ya da fer'i müdahale imkanı yoktur.” **Yargıtay 11. H.D.**, 09/07/2018 T., 2016/13390 E., 2018/5022 K.

²⁰⁸ “Dava, zayi nedeniyle çek/bonoların iptali istemine ilişkin olup, bu davalar, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardandır. Yapılan yargılama sırasında çek/bono hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek/bono hamiline karşı istirdat davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, çek/bono iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığı, istirdat davası açılmaması halinde ise davanın reddi yönünde hüküm kurulmalıdır” **Yargıtay 11. H.D.**, 11/04/2018 T., 2016/9815 E., 2018/2583 K.

²⁰⁹ Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 50.

öncelikle hasımsız olarak zayi iptal davası açmış olması ve alacağı bu belge ile senet borçlusuna başvurması gerekir. Dairemizin yerleşmiş uygulamalarına göre zayi iptal davasının hasımlı olarak açılması da mümkün değildir. (24.12.1979 gün E.5832, 79-5872 K.)) Bu itibarla, mahkemece zayi iptal istemiyle birlikte tahsil istemini de içeren davaya bakılarak yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bu nedenle davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” şeklinde değinilmiştir. Yargıtay 11. H.D’si zayi nedeniyle iptal davasının hasımlı açılması halinde davanın reddine karar verilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir.

Ancak Yargıtay’ın bu kararı davanın en hızlı sürede ve en az masrafla bitirilmesi ilkesine aykırı olup, görüşümüze göre davanın hasımlı açılması halinde, hasım gösterilenin davadan çıkarılarak davaya hasımsız devam edilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi, iptal davasının amacına daha uygundur.

2.3.3.6.3. İptal davalarında görevli mahkeme

Medeni yargı, çekişmeli ve çekişmesiz olmak üzere ikiye ayrılmakla birlikte, HUMK’da çekişmesiz yargıya ilişkin hükümler bulunmamakta, bu da uygulamada karışıklığa sebebiyet vermekte idi.²¹⁰ 6100 sayılı HMK’da çekişmesiz yargı işleri 382 ila 388’inci maddeler arasında ayrı bir başlık altında düzenlenmiştir.

İptal davalarında görevli mahkeme hususunda TTK’da özel bir düzenleme yoluna gidilmemiştir. Bu konuda HMK’nın 3,382,383’üncü maddeleri ile TTK’nın 4,5,757’inci maddeleri gereği görevli mahkemenin tespiti yoluna gitmekteyiz.

HMK 382’inci maddenin ilk fıkrasında çekişmesiz yargı işlerinin hangi ölçütlere göre tespit edileceği düzenlenmiş, aynı maddenin ikinci fıkrasında ise belli başlı çekişmesiz yargı işleri sınıflandırma yapılmak suretiyle sayılmıştır. HMK 382/2-e bendinin 6 numaralı başlığında kıymetli evrakın iptalinin çekişmesiz yargı işi olduğunu belirttikten sonra 383. madde de çekişmesiz yargı işlerinde aksine bir düzenleme olmadıkça sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğuna değinmiştir. Dolayısıyla, çekişmesiz yargıda başka bir mahkemenin görevli olduğunun söylenebilmesi için kanunda bu konuda ayrıca hüküm bulunmalıdır.

TTK’nın 4. maddesinde her iki tarafın ticari işletmesi ile alakalı çekişmesiz yargı işleri ile aynı madde de sayılan çekişmesiz yargı işlerinin, ticari dava ve ticari

²¹⁰ Levent Börü, İlker KOÇYİĞİT “Kıymetli Evrakın İptaline İlişkin Çekişmesiz Yargı İşinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirme”, Batider 2012, C. 28, S. 1, 313.

nitelikte çekişmesiz yargı işi sayıldığını düzenlemiştir. TTK'nın 5. Maddesi 1. fıkrasında *“Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticarî davalar ile ticarî nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.”* şeklinde düzenlenmiştir. Yine TTK 757'inci madde de ödemeden men kararı alınırken asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu düzenlenmiştir.

Tüm bu hükümlerden yola çıktığımızda HMK'da ki düzenlemenin genel bir düzenleme olduğu, aksine hüküm bulunmayan hallerde çekişmesiz yargı işlerinde sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu anlaşılmaktadır. Kıymetli evrakın iptalinin ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işi olduğu tereddütsüzdür. TTK'da bulunan özel düzenleme gereği ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde asliye ticaret mahkemesi görevlidir. Yine TTK 757'inci madde de önleyici tedbir hususunda asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu belirtilmiş olmakla, bu tür işlerde ticaret mahkemesinin görevli olduğu sonucuna varılmaktadır.

6102 sayılı TTK'nın 5. maddesinin 4. fıkrası *“Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevresindeki bir ticarî davada görev kuralına dayanılmamış olması, görevsizlik kararı verilmesini gerektirmez; asliye hukuk mahkemesi, davaya devam eder.”* Hükmü gereği asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde, asliye hukuk mahkemesi kıymetli evrakın iptali davasını ticaret mahkemesi sıfatı ile görecektir ve neticelendirecektir.

6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 2. maddesi ile değişik TTK'nın 5. Maddesinin 1. ve 4. fıkrasındaki özel düzenlemeler getirilmiş olup bu kanunun yürürlüğünden sonra açılan davalarda tereddüt bulunmamaktadır. TTK'daki özel düzenleme gereği asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu hususu aşıkardır. 6335 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce açılan davalarda görevli mahkemenin hangi mahkeme olacağı hususunda sulh hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemeleri arasında uyuşmazlık ortaya çıkmıştır. Asliye ticaret mahkemeleri, HMK'nın yürürlüğe girmesine müteakip çekişmesiz yargı işlerinde sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu, kanundaki düzenlemenin “dava” ları kapsadığı, oysa “kıymetli evrakın iptali”nin bir dava olmayıp “iş” olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermişlerdir. Sulh hukuk mahkemeleri ise, TTK'da bulunan özel düzenleme

gereği asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğundan bahisle görevsizlik kararı vermiştir.²¹¹ Bu mahkemelerin kesinleşen görevsizlik kararları, merci tayini için Yargıtay 17. Hukuk Dairesine gitmekteydi. Görevsizlik kararının temyizinde ise Yargıtay 11. Hukuk Dairesi görevliydi. 11. Hukuk Dairesi²¹² görevli mahkemenin Asliye Ticaret Mahkemesi, 17. Hukuk Dairesi²¹³ ise Sulh Hukuk Mahkemesi olduğu yönünde karar vermişti. Ancak 6335 sayılı kanuni düzenleme sonrası Yargıtay 17. Hukuk Dairesi görevli Mahkemenin Asliye Ticaret Mahkemesi olduğuna yönelik kararlar vermiştir.

Özetle; 6335 sayılı kanun sonrasında açılan kıymetli evrakın ziyai ve iptali davalarında, TTK'nın 4, 5 ve 757. Maddeleri ile HMK'nın 282 ve 283. Maddeleri yorumlandığında asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu anlaşılmıştır. Nitekim Yargıtay 5. Hukuk Dairesi'nin yakın tarihli bir yargı yerinin belirlenmesine ilişkin kararında, TTK 4,5 ve 757. Maddelerine atıf yaparak görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğuna değinmiştir.²¹⁴

2.3.3.6.4. Yetkili mahkeme

Kıymetli evrakın iptali davası çekişmesiz yargı işidir ve dava hasımsız açılır. Davalı bulunmadığından HMK'da düzenlenen genel yetki kuralı gereği davalının yerleşim yerinde dava açılması mümkün değildir.²¹⁵

Kıymetli evrakın iptalinde, karşı taraf bulunmadığından yetki hususunda itiraz edecek birisi de olmayacaktır. Bu sebeple yetki kamu düzenindendir. Mahkemece resen gözetilir.

TTK 757/1'inci madde de senedi elinde iradesi dışında çıkan kişinin, ödeme yeri ya da hamilin yerleşim yeri mahkemesinde ödemededen men kararı alabileceği

²¹¹ Gültekin, "Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde ve Önleyici Tedbir Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorunu", 388-397.

²¹² **Yargıtay 11. H.D.**, 02/12/2011 T., 2011/13181 E., 2011/16340 K.

²¹³ **Yargıtay 17. H.D.**, 21/11/2011 T., 2011/12469 E., 2011/12751 K.

²¹⁴ "Dava tarihinden önce 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 818/I-s. maddesi, poliçenin iptale ilişkin 757 ilâ 763. madde hükümlerinin çek yönünden de uygulanacağı yönünde düzenleme sevk etmiş olup, aynı Kanunun 757/I. maddesi ve 30.06.2012 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren ve 6102 sayılı TTK'nın 4 ve 5. maddelerinde değişiklik öngören 6335 sayılı Kanun gereğince kıymetli evrakın ziyai nedeniyle iptali isteminde görevli mahkemenin Asliye Ticaret Mahkemesi olduğu düzenlenmiştir. Aynı Kanunun 757/1. maddesinde iradesi dışında poliçe elinden çıkan kişinin, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden, muhatabın poliçeyi ödemekten menedilmesini isteyebileceği, 759/1. maddesinde ise poliçeyi eline geçiren kişi bilinmiyorsa, poliçenin iptaline karar verilmesi istenebileceği hususu düzenlenmiştir." **Yargıtay 5. H.D.**, 15/11/2021 T., 2021/10196 E., 2021/13170 K.

²¹⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 62.

düzenlenmiştir. Bu düzenleme gereği ödemedi men kararında yetkili mahkeme, iptal davası açısından da yetkilidir.

Hamile yazılı senetlerin iptalinde, senet borçlusunun yerleşim yeri veya pay senetlerinde hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer yetkilidir.²¹⁶

İpotekli borç senetleri ve iptal senetlerinin iptalinde, gayrimenkulün bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

Mahkeme hem yetkisiz hem görevsiz olduğunu tespit ederse, HMK 114. Madde gereği öncelikle görev konusu değerlendirilecek, görevsizlik kararı üzerine dosyanın yalnızca görevli mahkemeye gönderilmesi yönünde hüküm kuracaktır. Ayrıca yetkisizlik kararı verilmesi mümkün değildir.

2.3.3.6.5. Yargılama gideri

Yargılama giderleri davada aleyhine hüküm kurulan tarafa yüklenir (HMK 326/1). Ayrıca davayı kazanan taraf kendini vekil ile temsil ettirmiş ise davayı kaybeden taraf aleyhine vekalet ücretine hükmedilir.

Kıymetli evrakı iptali davası hasımsız açıldığından maktu karar ve ilam harcı alınır.²¹⁷ Davanın kazanılması halinde karşı taraf bulunmadığından yargılama giderleri davacı üzerine yüklenilir. Davanın kabulüne karar verilmesi halinde dahi davacı lehine vekalet ücreti takdir edilmeyecektir.²¹⁸

2.3.3.6.6. Gider avansı

HMK 120'inci maddesine göre davacı, her yıl Adalet Bakanlığınca çıkarılacak olan tarifiede belirlenen avansı, dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorundadır. Mahkemece avansın yeterli olmadığı dava sırasında anlaşılır ise bu eksikliğin tamamlanması için davacı tarafa iki haftalık kesin süre verilir.

HMK 114'üncü maddesinde dava şartları düzenlenmiş olup maddenin 1. fıkrasının g bendinde gider avansının yatırılmış olması şartı aranmaktadır. Dava açılırken gider avansı yatırılmamış, verilen iki haftalık kesin süreye rağmen eksiklik

²¹⁶ Göç Gürbüz, Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali, s. 108-109.

²¹⁷ Harçlar Kanunu, Kanun Numarası:492, K.T.:02/07/1964, R.G. Yayın Tarihi:17/07/1964 (Bkz.<https://www.mevzuat.gov.tr>); “Dava, zayi nedeniyle senet iptaline ilişkindir. Niteliği itibarıyla davanın taraf teşkiline imkan olmayan davalardan olması nedeniyle karar ve ilam harcı olarak maktu harç alınması gerekirken nispi harca hükmedilmesi doğru olmamış, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 18.04.2011 T., 2009/12378 E., 2011/4575 K.

²¹⁸ Karakaya, Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali, 57-58.

giderilmemiş ise dava şartı yokluğu nedeni ile davanın usulden reddine karar verilecektir.

2.3.3.6.7. Yargılama usulü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda basit yargılama ve yazılı yargılama olmak üzere iki usul düzenlenmiştir. Yargılama usulü davanın açıldığı mahkeme yahut uyuşmazlığın vasfına göre değişmektedir.

Basit yargılama usulü yargılamanın daha kısa sürede ve daha az masrafla sonuçlandırılmasını sağlamak amacıyla getirilmiş bir usuldür.

Kıymetli evrakın iptali davaları niteliği gereği daha kısa sürede çözüme kavuşturulması gereken davalardır. HMK'nın 382. maddesinde bu davanın çekişmesiz yargı işi olarak düzenlendiğini belirtmiştik. Aynı kanunun 385. maddesinde bu tür davalarda niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulünün uygulanacağı düzenlenmiştir. Belirtilen gerekçelerle kıymetli evrakın zayi ve iptali davalarında basit yargılama usulü uygulanır.

2.3.3.6.8. İptal davasında kanıtlama yükü

Davacı, senedin kimin elinde olduğunu bilmiyor ise ya da senedin birinin eline geçmesi imkansız hale gelmiş ise iptal davası açmaktan başka çaresi bulunmamaktadır.²¹⁹ İptal davasında ispat yükü TMK 6'ıncı maddedeki genel kural gereğince iddia eden davacıdadır. Zaten iptal davası çekişmesiz yargı işi olduğundan ve hasım bulunmadığından davacı kendi iddiasını ispatlamalıdır.

Davacı, zayi olan senedin hak sahibi olarak zilyedi bulunduğunu ve senedin zayi olduğunu ispatlamak zorundadır.²²⁰ Zira TTK 661'inci maddenin 3. fıkrasında dilekçe sahibinin, senedin zilyedi olduğunu ve senedi zayi ettiğini mahkemeye ispatlama yükümlülüğü altında olduğu düzenlenmiştir. Senedin ibrazının mümkün olmadığı mahkemece anlaşılsa dahi, zayi olayı ispatlanamamışsa iptal kararı verilmesi mümkün değildir. Yine TTK'nın 759/2 maddesinde istem sahibinin, senet elinde iken zayi olduğunu ispatlayacak inandırıcı delilleri mahkemeye ibraz etmesi gerektiği düzenlenmiştir.

²¹⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 144.

²²⁰ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 780.

Mahkeme, iddiaların doğruluğunu kuvvetle muhtemel bulursa davanın kabulüne karar verir. Davacı, senet elinde iken zayi olduğunu tanıkla da ispatlayabilir.²²¹

Davacının buradaki ispat yükünün sınırı mahkemede olumlu kanaat oluşturacak şekilde olmalıdır. Aksinin düşünülmesi halinde iptal hükümlerinin uygulanabilme olanağını ortadan kaldıracaktır.²²² Zaten iptal davası neticesine göre yapılacak ilanlar sonucu senedi elinden bulunduranın ortaya çıkması halinde bunlara karşı iade davası açılabilir. Bu kişiler iptal kararının haksız olduğunu düşünüyorlarsa, iptal kararının iptalini talep edebileceklerdir. Bu sebeplerle iptal davasında davacıdan daha fazlasını beklemek davanın amacına aykırı olacaktır.

2.3.3.6.9. Senedin ferdileştirilmesi

Davacının bu davada iptalini istediği senedi ferdileştirmesi gerekir. Bundan kasıt senedin belirli hale getirilmesidir. Davacı “3 adet bononun iptalini istiyorum” gibi, içeriği anlaşılamayan soyut taleplerde bulunmamalıdır.

Davacı senedin içeriği hakkında yeter derecede bilgiyi mahkemeye vermelidir. Senedin düzenleyeninin kim olduğu, alacaklının adı, düzenleme yeri, keşide tarihi, ödeme yeri, vadesi, senedin türü, bedeli, yazı şekli, rengi, boyutu, seri halde çıkarılan senedin seri numarası gibi senedin tasvirine yarayacak bilgiler mahkemeye

²²¹ “Mahkemece iddia, savunma, toplanan deliller ve tüm dosya kapsamına göre, Zayi olan çekin istirdadı ile ilgili davada ispat yükünün davacıda olduğu, bu davada davacının senedin rızası hilaflına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötüniyetli ve iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerektiği, davacının bu iddiayla açtığı davada, tanık dahil her türlü delil ibraz ve ikame edilebileceği, bu itibarla isbat külfeti davacıda olmak üzere, davacıdan delillerini bildirmesinin istenildiği ancak davacının çeki elinde bulunduran davalının dava konusu çeki kötüniyetle iktisap ettiği ya da iktisapta ağır kusuru bulunduğunu kanıtlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 09.10.2013 T., 2013/1010 E., 2013/17965 K.

²²² ...Zayi nedeniyle kıymetli evrakın iptalini isteyebilmek için gerekli olan şartlardan birisi de senette mündemîç olan hakkın varlığını sürdürmesidir. Somut olayda davacı tarafından, dava konusu senedin kaybedildiği ileri sürülmüş ve anılan senedin esas içeriği hakkında bilgi sunulmuştur. Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşımayacak olan bu türden davalarda, davacının mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasını yeterli saymak gereklidir. Aksinin kabulü ile davacının daha fazlasını ispata zorlanması, zayi nedeniyle kıymetli evrak iptali hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hâle getirecektir. Kaldı ki, dava sırasında yapılacak olan ilânlar sonucunda, hak sahipleri varsa ortaya çıkabilecek ve kendilerine karşı istirdat davası açılabilir ya da hak sahipleri tarafından hasımlı olarak açılacak bir dava ile çek iptali kararının iptali talep edilebilecektir. Dolayısıyla mahkemeyi tereddüte sevk eden hususlar, esasen anılan davalarda tartışılacaktır. Bu durum karşısında mahkemece, somut uyumsuzluk yönünden davacı vekiline sunulan mevcut delillerin yeterli sayılarak ve davacının işbu davayı açmasında yasal bir engelin bulunmadığı kabul edilerek bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmektedir...” **Yargıtay 11. HD.**, 12/05/2014 T., 2014/1130 E., 2014/8954 K.; Göç Gürbüz, Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali, 110.

sunulmalıdır. Senedin özellikleri tam bir şekilde ortaya konmalıdır.²²³ Senedin niteliğinin tespiti hususunda borçlunun da mahkemeye yardımı önemlidir.

Zira TTK ‘nın 759/2’inci fıkrasında istem sahibinin senet elinde iken zayi olduğunu gösteren delilleri mahkemeye sunmak ve senedin içeriğini tasvir etmek ya da senedin bir suretini ibraz etmek yükümlülüğü bulunduğu düzenlenmiştir.

Senedin içeriği hakkında borçlunun da bilgi verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük TMK’nın 2. Maddesindeki “dürüst davranma” ilkesine dayanmaktadır.

2.3.3.6.10. İptal davasında mahkemenin inceleyeceği hususlar

Mahkeme öncelikle dava dilekçesi önüne geldiğinde, mahkemenin görevli ve yetkili olup olmadığı hususu üzerinde duracaktır. Mahkemenin görevli ve yetkili olduğunu tespit ederse, dava açanın bu davayı açma hakkı olup olmadığı üzerinde duracaktır. Dava açanın ehliyeti olup olması hususuna, daha önce “davacı” başlığı ile “ talep edenin hak sahibi olması” başlığı altında ayrıntılı değinmiştik.

Zayi nedeniyle iptal kararı, kıymetli evrak hakkında verilebileceğinden, iptali talep edilen senedin kıymetli evrak vasfının bulunup bulunmadığı tespit edilecektir.²²⁴ Kıymetli evrak vasfının bulunması durumunda ise senedin iptalinin mümkün olup olmadığı husus üzerinde durulacaktır. Eğer senedin kıymetli evrak niteliği yoksa, TBK 105. madde hükümlerine göre iptali yoluna gidilecektir.

²²³ “Dava, zayi nedeniyle bononun iptali istemine ilişkindir. Mahkemece, “iptali istenen senedin kıymetli evrak olup olmadığı talep dilekçesinde ve Ziraat Bankası Karaman Şubesi’nce bildirilmediğinden tespitinin mümkün olmadığı, senet suretinin de dosyaya ibraz edilmediği, senede ait bilgilerin girildiği banka ekranında ise senet türünün "SENET" olarak belirtildiği, bu haliyle talep dilekçesinin senedin esaslı içeriği hakkında yeterli bilgi vermediği, iptali istenen belgenin kıymetli evrak niteliğinde olup olmadığının tespit edilemediği gerekçesiyle davanın reddine” karar verilmiştir. Oysa, kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptalini talep edebilmek için, hak sahibinin senedin elinde iken kaybolduğunu kuvvetle muhtemel gösteren delillerle, senedin bir suretini veya buna imkan yoksa esas muhteviyatı hakkında gerekli bilgiyi mahkemeye vermesi gerekir. Söz konusu deliller durumun gereğine ve özelliğine göre değişebilir. Bilgiler mahkemeyi, senedin hak iddia eden kişinin elinde iken kaybolduğuna ikna edecek mahiyette olmalıdır. Somut olaya gelindiğinde ise davacı banka vekili, alacaklısı K. Ö tarafından T.C. Ziraat Bankası A.Ş K. Şubesi’ne tahsil için verilen borçlusu M. T., vadesi 17.08.2010, numarası 712825 olan 6,000 TL bedelli senedin bankanın Mut Şubesi’ne tahsile gönderilmek üzere K. PTT Müdürlüğü’ne 04.08.2010 tarihinde KP00130664400 nolu barkod numarası ile teslim edildikten sonra PTT’de kaybolduğunu iddia ederek senedin banka bilgisayarlarında yer alan bilgilerini içerir ekran görüntüsünü, Karaman PTT Müdürlüğü’ne yazılan yazı örneğini, senedi tahsil için veren alacaklı K.Ö’ a hitaben yazılan bilgi yazısını dosyaya ibraz etmiştir. Bu itibarla mahkemece, davacının dava konusu senedin esas muhteviyatı hakkında gerekli bilgiyi içeren belgeleri verdiği kabul edilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 16.05.2013 T., 2012/9930 E., 2013/10081 K.; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 63.

²²⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 64.

Dilekçe sahibi, senet elinde iken senedi zayi ettiğini, hak sahibi olduğunu ispatlamalıdır. Ayrıca bunları ispatlayan deliller ile birlikte senedi elinde olmaması nedeniyle borçluya ibraz edemediğini gösteren delilleri mahkemeye ibraz etmelidir.²²⁵ Senedin yanması, çalınması gibi zayi olduğunun kesin olduğu durumlar vardır. Bazen de bir olaydan senedin zayi olduğu sonucuna varılır. Evin yandığından senedin de yandığının sonucuna varılması gibi.

Senedin ibrazının imkansız olduğu anlaşılrsa dahi, zayi durumu ispatlanamıyorsa senedin iptaline karar verilemez.²²⁶

2.3.3.6.11. İlan aşaması

Mahkemece yapılan araştırmalar neticesinde, hakim davacının iddialarını kuvvetle muhtemel görürse, senedi elinde bulundurana, senedin belirtilen süre içinde mahkemeye ibrazı için ilan yoluyla davette bulunur. Bu ilanda, senetle alakalı bilgiler yanında, ilanda belirtilenin aksine davranması durumunda senedin iptaline karar verileceği ihtar edilir.²²⁷ İlan, hak sahibi olanların ortaya çıkmasını sağlamaya hizmet eder.

Senedin nispi anlamda zayi olması halinde, senedi elinde bulunduran bilinmediğinde iade davası açmanın imkanı yoktur. Kanun koyucu, senedin ortaya çıkmasını sağlamak amacıyla son olarak böyle bir yol öngörmüştür.²²⁸ Ancak ilan, senedin mutlak anlamda zayi olması halinde dahi uygulanmalıdır. Çünkü iptale ilişkin yargılamada senedin zayi olduğunun ispatı konusunda kesin delil değil, kuvvetle muhtemel olduğu yönünde mahkemede intiba uyanması yeterlidir.²²⁹ Yapılan yargılamada verilen hüküm, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir.

İlan yapılmasının amacı senedi elinde bulunduran üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması ve hak sahibi var ise bunun ortaya çıkmasını sağlamaktır.

²²⁵ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 111.

²²⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 64.

²²⁷ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 146.

²²⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 64.

²²⁹ “Zayi nedeniyle iptali davasının hamil tarafından açılması gerektiği hususu tartışmasıdır. Bu kapsamda, davacının çekin hamili olduğunu yaklaşık olarak ispatı ve bu hususunun iddiasını yeterli saymak gerekir. Aksinin kabulü ile davacının daha fazlasına zorlanması zayi nedeniyle çek iptali hükümlerinin uygulanmasını imkansız hale getirecektir. Bu itibarla mahkemece gerekli ilanlar yapılarak oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar vermek gerekirken yazılı şekilde davacının çeki elinde iken zayi ettiğini ispatlayamadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğundan yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru olmamıştır. ” **Yargıtay 11. H.D.**, 25/06/2014 T., 2014/6701 E., 2014/12060 K.

TTK'da ilana ilişkin hükümler emredici nitelikte olup ilanın yapılması zorunludur. Bu sebeple senette yer alan hakkın miktarı önemli değildir. Ancak senedin değeri az ise Türkiye'de yayımlanan birkaç gazetede ilan yapılması halinde, yapılan masraf senet değerini aşabileceğinden iptalin faydası olmayacaktır.²³⁰

İlan yapılırken senedin niteliklerinin ayrıntılı olarak belirtilmesi gerekir.²³¹ Aksi halde ilanın üçüncü kişiler için aydınlatıcı bir özelliği bulunmayacaktır. İlanın içinde yer alan bilgilerin yanlış olması durumunda söz konusu ilan sonuç doğurmayacaktır.²³²

Birden çok senedin zayi olması durumunda tek seferde, tüm senetlerin nitelikleri ayrıntılı olarak belirtilerek ilan yapılır. Her bir senet için ayrı ilan yapılmaz.

Hamile yazılı senetler için ilan TTK 663 maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ilan süresinin ilk ilan gününden başlayarak en az 6 ay olduğunu düzenlemiştir.

Emre yazılı senetlerin ilanı TTK'nın 760'ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Mahkeme poliçeyi elinde bulundurana, belli bir süre içinde mahkemeye getirmeye davet edip, aksi halde poliçenin iptal edileceğini ihtar eder. Poliçenin getirilme süresi TTK'nın 761. Maddesinde düzenlenmiştir.²³³ Bu süre en az 3 ay, en çok bir yıldır. Bu süreler emredici süreler olup artırılması veya azaltılması mümkün değildir.

TTK 35'inci maddesi gereği ilan Türkiye Ticaret Sicil gazetesinde üç kez yapılır. Senedin ibraz edilmemesi halinde iptal edileceği ihtar mutlaka ilanda bulunur.²³⁴ Mahkeme uygun göreceği başka ilan tedbirleri yoluna da gidebilir. (TTK762/2, TTK 664/2) Ancak buna karar verirken, iptal edeceği senedin kıymeti ile ilan masrafları arasındaki dengeyi gözetmek durumundadır.²³⁵ Bu ilan sayısının

²³⁰ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 112.

²³¹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 146.

²³²“ TTK'nın 672. maddesinde, mahkemenin ilan yolu ile poliçeyi (senedi veya çeki) elinde bulundurana poliçeyi belli bir süre içinde getirmesi için davet ve aksi taktirde poliçenin iptaline karar verileceğini ihtar edeceği düzenlenmiştir. Anılan ilanın sonuç doğurabilmesi için içeriğinin doğru olması gerekir. Bu itibarla mahkemece, yanlış bilgi içeren ilanlara göre davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. **Yargıtay 11. H.D.**, 15.11.2013 T., 2013/6569 E., 2013/20616 K.,
²³³ TTK 761- (1) Poliçeyi getirme süresi en az üç ay ve en çok bir yıldır. (2) Vadesi gelmiş poliçelerde zamanaşımı, üç ayın geçmesinden önce gerçekleşirse, mahkeme üç aylık süre ile bağlı değildir. (3) Süre, vadesi gelen poliçeler hakkında birinci ilan gününden, vadesi gelmeyen poliçeler hakkında vadenin gelmesinden itibaren işler.” şeklinde ifade edilmiştir.

²³⁴ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 113.

²³⁵ Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, 363; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 67.

artırılması olabileceği gibi, başka vasıtalarla da ilan şeklinde olabilir. Yalnızca mahalli gazetede ilan yapılması yeterli görülmemektedir.

İlanlar sonucu iki durum oluşabilir. Senet hamili senedi ya mahkemeye getirir ya da ya da senet mahkemeye getirilmez.

Senedi elinde bulunduran hamil, iptali istenen senedi mahkemeye ibraz ederse, mahkemece kendisine iade davası açmak üzere uygun bir süre verilir. (TTK 763, TTK 665)

Doktrinde bir görüşe göre iptal davasının açılmasından sonra, senedi elinde bulunduran ortaya çıkar ve davacı bu kişiye açtığı iade davasını kazanırsa, iptal davası davacısı senedin meşru hamili olacağından iptal davası konusuz kalacak ve dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı yönünde karar verilecektir.²³⁶ Ancak iade davasının reddine karar verilip senedi elinde bulunduranın meşru hamil olduğu sonucuna varılırsa, iptal davası davacısının iptal davası açmakta da aktif husumetinin bulunmadığı sonucu çıkarılıp, bu sebebe dayanılarak davanın usulden reddine karar verilecektir.

Diğer görüşe göre ise, senedi elinde bulunduran hamilce, senet mahkemeye tevdi olunursa, iptal davası davacısına senedi elinde bulunduran hamile karşı ide davası açmak üzere uygun bir mehil verilir. Bu mehil içinde dava açmaz ya da açtığı davayı kaybederse, senet getirene iade edilir.²³⁷

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre; iptal davasının konusu senedin zayi olup olmadığı hususu olup, senedin mahkemeye ya da bankaya ibrazı halinde iptal davasının konusu kalmayacağından davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi gerekmektedir.²³⁸

Yargıtay ise iade davasının verilen sürede açılması halinde çek iptali davası hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiğini görüşündedir.²³⁹

²³⁶ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, 245-246.

²³⁷ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 147.

²³⁸ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 115; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 93.

²³⁹ “Dava, zayi nedeniyle çek iptali istemine ilişkindir. Çek iptali davaları, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup, yapılan yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdadı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, çek iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar

TTK'nın 665/2 ve 763'üncü maddesine göre belirtilen süre içinde iade davası açılmaz ise senet getirene geri verilir ve önleyici tedbir kararı kaldırılır.

Senet mahkemeye getirilir ancak tevdi edilmez ise ne yapılacağı hususunda kanunda bir düzenleme yoktur. Bir kısım yazarlar bu durumda, iptal davası davacısına iade davası açmak üzere süre verilmesine dahi yer olmadığını, doğrudan senedin iptaline karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁴⁰

Diğer bir görüş ise senedi mahkemeye ibraz eden şahsın adres ve kimliği bilindiğinden, bu kişiye iade davası yöneltmek üzere davacıya süre verilmesi ve bu sürecin akıbetinin beklenmesi gerektiğini savunmaktadır.²⁴¹

Kanaatimiz; verilen süre içerisinde senet getirilir ancak tevdi edilmez ise TTK 665 ve 763'üncü maddelerin yorumundan iade davası açılmak için süre verilmesine gerek bulunmadığı yönündedir. Zira her iki madde metninde de senedin mahkemeye tevdi edilmesi ve davanın açılmaması durumunda senedin geri verileceği düzenlenmiştir.

Verilen süre içinde, senet mahkemeye getirilmez ise TTK 764 ve TTK 666/1 gereği mahkemece iptal kararı verileceği düzenlenmiştir. İptal kararı verilmeden önce mahkeme borçluya, senet bedelinin tevdi etmesini ya da teminat karşılığı ödemesini isteyebilir.(TTK 765/1) Burada amaç senedi iyi niyetle kazananları korumaktır.²⁴² Senet iptal edilir yahut bundan doğan haklar ortadan kalkarsa teminat geri alınır. (TTK 765/2)

Yapılan ilanlar neticesinde senedin üçüncü kişinin elinde bulunduğu tespit edilse dahi, senedin iptaline karar verilebilir. Zira, üçüncü kişi, yapılan ilanlara rağmen senedi mahkemeye ibraz etmemekle kötü niyetini göstermektedir.²⁴³

2.3.3.6.12. İptal kararı ve vasfı

İptaline karar verilen senet emre yazılı ise iptale ilişkin kanuni bir düzenleme yoktur. Zaten iptal edilen senedin vadesi geçmiş ve tedavül yeteneği de

verilmesine yer olmadığına, açılmaması halinde ise çek iptali davasının reddi yönünde hüküm kurulmalıdır.” **Yargıtay 11. H.D.**, 14/05/2018 T., 2016/10870 E., 2018/3487 K.

²⁴⁰ Burhanettin Esenkar, *Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali* (Ankara, Adalet Yayınevi, 2007), 87-88.

²⁴¹ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 116.; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 93-94.

²⁴² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 116.

²⁴³ Öztürk Dirikcan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 68-69.

olmayacağından ilan edilmesine hukuki yarar da yoktur. Nama ve hamile yazılı senet ise iptal kararı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilir. Zira TTK'nın 662/2 maddesi gereği, hamile yazılı senetlerin iptali zorunludur. TTK 657/1. Maddesinde ise nama yazılı olanların iptali, hamile yazılı senetlerin iptali hükümlerine göre yapılacağı belirtilmiştir.

TTK 652. maddeye göre hak sahibi iptal kararı üzerine yeni bir senet düzenlenmesini talep edebilir ya da hakkını senetsiz talep edebilir. Yeni bir senet düzenlenmesini talep eden hak sahibi, masrafları kendisi karşılamak zorundadır.

İptal kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez.²⁴⁴ Hakkın varlığını, içeriğini etkilemez. İptal kararıyla, senette mündemiç olan hak ile senet birbirinden ayrılmaktadır. Senedin teşhis işlevi sona ermekte ve senedi zayi eden hamil, şeklen hak sahibi olarak tespit edilmektedir. Böylelikle, davacı hakkını senetsiz olarak ileri sürebilmektedir.²⁴⁵ İptal kararı, kararı alan kişinin hak sahibi olarak kabul edilmesine karine teşkil eder. Doğrudan hak sahipliği sıfatı vermez. Bu sebeple davacı senedi elinde bulundurandan alacağını talep etse dahi, elinde bulunduran borcunu ifa etmeyebilir.

Bu kararla birlikte senedi elinde bulunduran kişinin hakkının sona erdiği düşünülmemelidir. Senet üçüncü kişinin elinde ise, alacaklı sıfatı iptal kararına rağmen devam eder.²⁴⁶

İptal kararı tespit hükmü niteliğinde olduğundan alacak hakkı bahşetmez. İptal kararı alan, yalnızca senet borçlusundan bu karara dayanarak talepte bulunabilir. Senetten kaynaklı borç altına giren diğer kişilere başvuramaz.

İptal kararına karşılık senedi elinde bulunduran iptal kararının haksız olarak alındığını düşünüyorsa, iptal kararı aldırın ve senet bedelini almış olan kişiye sebepsiz

²⁴⁴ “Doktrine ve Yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, kıymetli evrakların bu bağlamda çeklerin iptaline ilişkin davalar, hasımsız olarak açılır ve çekişmesiz yargıya dahil dava türlerindendir. Bu nedenle, iptal kararı aleyhine yasa yollarına başvurulsa dahi maddi anlamda kesin hüküm oluşturmaz ve dolayısıyla da hasımlı olarak açılacak bir iptal davası sonucunda verilecek kararla değiştirilebilir ya da ortadan kaldırılabilir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 15.12.2008 T., 2007/10821 E., 2008/13946 K.

²⁴⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 15; Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, 35.

²⁴⁶ Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, 35.

zenginleşme davası açabilir. ²⁴⁷ Senet bedeli ödenmemiş ise hak sahipliğine ilişkin tereddütün giderilmesi ve yeni senet düzenlenmiş ise senedin iadesi davası açabilir. ²⁴⁸

2.3.3.6.13. İptal kararına karşı kanun yolu

İptal talebinin kabulü kararına karşı kanun yoluna başvurulamaz. İptal davası çekişmesiz yargı işidir. Talep edenin talebi doğrultusunda da karar verildiğinden bu karar kesindir. İptal talebinin reddi kararına karşı talepte bulunan kanun yoluna başvurulabilir. ²⁴⁹

İptal talebinin reddi kararına karşı HMK 341 uyarınca istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir. İstinaf mahkemesince bu konuda verilen kararların çekişmesiz yargı işi olması hasebiyle kesin olduğu HMK 362/1 de düzenlenmiştir.

İptal davası çekişmesiz yargı işi olduğundan, dava devam ederken senedi elinde bulunduran fiili hamil davaya müdahale talebinde bulunamaz. İptal kararına karşı kanun yoluna başvuramaz. Zira Yargıtay’ında bu yönde kararları mevcuttur. ²⁵⁰ İptal davasında verilen hüküm maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyip, ilgili kişinin iptal kararının iptalini mahkemeden talep edebileceği de göz önünde bulundurularak Yargıtay kararının yerinde olduğu düşüncesindeyiz. ²⁵¹

2.3.3.6.14. İptal davasında tazminat talep hakkı

İptal davasında yapılan ilanlar sonrası, senedi elinde bulunduranın senedi ibraz etmesi üzerine davacıya iade davası açmak üzere uygun bir süre verilecektir. Bu süre içinde davanın açılmaması ya da açılıp reddedilmesi halinde iptal davasının reddine karar verilip, senet getiren kişiye iade edilecektir. Borçlu hakkında verilen önleyici tedbir kararı da kaldırılacaktır. Diğer bir deyişle, zayi halinde, önleyici tedbir kararı alan kişinin açmış olduğu iptal ve iade davalarında haksız çıkmış olması durumunda,

²⁴⁷ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 95.

²⁴⁸ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 120.

²⁴⁹ **Yargıtay 11. H.D.**, 07.01.1960 T., 1959/3301 E., 1960/27 K (Karakaya, s.97, dpn. 187).

²⁵⁰ “Dava, 6762 sayılı TTK’nın 730/20. maddesi yollaması ile aynı Kanun’un 669 vd. madde hükümlerine göre, çekin zayi nedeniyle iptali istemine ilişkindir. Bir kararı temyiz yoluna ancak davanın tarafları başvurabilir. Taraflar dışındaki üçüncü kişiler temyiz yoluna başvuramaz. Kararda üçüncü kişilerin hakkını zedeleyen hükümler bulunsun bile onun bakımından kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden bu kişilerce, verilen karar temyiz edilemez. Ancak o kararın iptali için mahkemeye başvurulabilir. Bu başvurma hakkı, asıl kararı temyiz etme yetkisi vermez.” **Yargıtay 11. H.D.**, 15/05/2018 T., 2016/12402 E., 2018/3564 K.

²⁵¹ “Doktrine ve Yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, kıymetli evrakların bu bağlamda çeklerin iptaline ilişkin davalar, hasımsız olarak açılır ve çekişmesiz yargıya dahil dava türlerindedir. Bu nedenle, iptal kararı aleyhine yasa yollarına başvurulsa dahi maddi anlamda kesin hüküm oluşturmaz ve dolayısıyla da hasımlı olarak açılacak bir iptal davası sonucunda verilecek kararla değiştirilebilir ya da ortadan kaldırılabilir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 15.12.2008 T., 2007/10821 E., 2008/13946 K.

üçüncü şahısların önleyici tedbir kararı dolayısıyla zararı söz konusu olabilir. TTK’da haksız önleyici tedbir nedeniyle uğranılan zarara ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda ihtiyati tedbir sebebiyle uğranılan zararın tazminine ilişkin HMK’nın 399. Maddesi hükümleri kıyasen uygulanmaktadır.

Haksız önleyici tedbir nedeniyle açılacak olan dava da kusur şartı aranıp aranmayacağı noktasında doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Kınacıoğlu, başvurana verilen süre içerisinde istirdat davası açılmaması ya da açılan davanın reddine karar verilmesi halinde, önleyici tedbir kararının resen kaldırılacağı ve üçüncü kişinin haksız tedbir kararı dolayısıyla zararının bulunması halinde TBK’nın 49. maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunabileceğini savunmaktadır.²⁵²

Öztürk Dirikkan, kusursuz sorumluluğa dayalı haksız fiil sorumluluğuna gidilmesi gerektiğini savunmaktadır.²⁵³

Kanaatimize göre; haksız önleyici tedbirden dolayı açılacak tazminat davalarında HMK’nın 399. maddesinin kıyasen uygulanacaktır. İlgili madde metninde²⁵⁴ kusur şartının aranmamakla, açılacak olan önleyici tedbirden kaynaklı tazminat davalarında kusursuz sorumluluk ilkesinin kabulünün yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

Haksız önleyici tedbirden kaynaklı tazminat davalarında Öztürk Dirikkan’a göre aşağıdaki şartlar gerekmektedir.²⁵⁵

-Önleyici tedbir kararının borçluya tebliği şarttır zira tebliğ edilmeden kararın uygulanması mümkün olmayacaktır.

-Önleyici tedbirin haksız olması şartı vardır. Talep eden, iptal ya da iade davasını kaybederse önleyici tedbir haksız olarak konulmuş kabul edilir.

-Talep edenin, önleyici tedbir kararı dolayısıyla zarara uğramış olması gerekmektedir. Aksi halde açılacak davada hukuki menfaat yoktur.

²⁵² Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75.

²⁵³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 48.

²⁵⁴ HMK 399/1 “Lehine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılır yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür.”

²⁵⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 48-49.

-Zarar ile verilen karar arasında uygun illiyet bağı bulunması gerekmektedir.

Açılacak dava kusursuz sorumluluk esasına dayanmaktadır. Bu sebeple talep edenin kusuru aranmamaktadır. Zarara uğrayan takdir edilecek tazminatı, talepte bulunanın göstermiş olduğu teminattan alabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SENET TÜRLERİNE GÖRE İPTAL USULÜ

3.1. Hamiline Yazılı Senetlerin İptali

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel şartları taşıyan senetler iptal edilebilmektedir. Bunun yanı sıra, senet türlerinin kendine münhasır iptal prosedürleri bulunmaktadır. Bu şekli şartlar bir yana hangi kıymetli evrak türü olursa olsun yalnızca mahkeme kararı ile iptal edilebilir. Mahkeme dışındaki herhangi bir idari makamın kararı, tarafların kendi aralarında anlaşmaları yahut noterden çekilen ihtarname ile iptal kararı alınması mümkün değildir.

Nama ve emre yazılı senetlerin aksine hamile yazılı senetlerin iptali kanunla sınırlandırılmıştır. TTK md. 661/1 de hamile yazılı senetlerin hangisinin iptal edilebileceği düzenlenmiştir. TTK md. 668’de ise, hamile yazılı kıymetli evrak türlerinden iptali mümkün olmayanlar düzenlenmiştir.

TTK’nın 668. maddesinde banknot ile büyük miktarda çıkarılan, görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Milli piyango biletlerinin, 3670 sayılı kanunun 5772 sayılı kanunla değiştirilen 10. Maddesine göre iptali mümkün değilken, bu maddenin 4.4.2988 tarihli KHK 320/58 ile yürürlükten kaldırıldığından, iptali mümkün hale gelmiştir.

TTK’nın 661. Maddesinde iptali mümkün senetler düzenlenmiştir. Burada düzenlenen senetler örnekleme yoluyla gösterilmiştir. Bunlar dışındaki hamiline yazılı senetler, madde metninde sayılmasa dahi iptali mümkündür. İptali mümkün senetler TTK 661/1 “ *Pay senetleri, tahviller, intifa senetleri, münferit kuponlar hariç olmak üzere, kupon belgeleri, esas kupon belgelerinin yenilenmesine yarayan talonlar gibi*

hamile yazılı senetlerin iptaline hak sahibinin istemi üzerine mahkemece karar verilir.” şeklinde sayılmıştır.

Bono ve poliçe hamiline yazılı düzenlenemez. Çek hamiline yazılı şekilde düzenlense dahi TTK’nın 818/1. fıkrası uyarınca poliçenin iptali usulüne göre iptal edilir.

Hamiline yazılı mevduat cüzdanları ile sertifikalarının iptalini yasaklayan hüküm bulunmadığından TTK 661 vd. hükümlerine göre iptal olunur.²⁵⁶ Tasarruf bonoları nama yazılıdır ancak nama yazılı senetler hamiline yazılı senetlerin iptal usulüne göre iptal olduğundan, hamiline yazılı senetler gibi iptal edilirler.²⁵⁷

TTK md. 502-503’de yer alan intifa senetleri, piyango biletleri, Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkında 32 sayılı kararda belirtilen kar ve zarar ortaklığı belgeleri, katılma intifa senetleri, sermaye Piyasası Kanunu’nun 52 vd. maddelerinde yer alan kıymetli evrak vasfındaki menkul kıymetler yatırım fonu belgelerinin zayi olmaları halinde iptalleri mümkündür.²⁵⁸

Hamile yazılı senetlerin iptal prosedüründe, kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel şartların yanı sıra hamile yazılı senetlerin iptaline münhasır TTK 661-669 madde hükümleri uygulama alanı bulmaktadır.

3.1.1. Önleyici Tedbir

TTK md. 662 gereği, dilekçe sahibinin talebi ile, mahkemece ödeme yasağı kararı verebilir. Mahkeme bu kararında, senet borçlusuna, mahkeme kararının aksine davranması ve ödeme yapması halinde iki defa ödeme yapmak durumunda kalacağını ihtar eder.

Hamiline yazılı senetlerde ödeme yasağı talebinde bulunulurken emre yazılı senetlerden farklı bir durum söz konusudur. Hamiline yazılı senetlerde, ödeme yasağı kararı almadan önce iptal talebi ile mahkemeye başvurmuş olmak gerekmekte ya da en erken iptal talebi ile birlikte ödeme yasağı kararı alınabilmektedir. Emre yazılı senetlerde ise, iptal talebinde bulunmadan önce mahkemeye önleyici tedbir talebi ile başvurmak mümkündür. Fakat bu durumun sakıncaları mevcuttur. Senette mündemiç olan hakkın vadesi gelmiş ise ödeme yasağı kararının derhal verilmesi gerekiyor iken

²⁵⁶ Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, 361.

²⁵⁷ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 75.

²⁵⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 31.

iptal kararında bu denli aceleci davranılmamalıdır.²⁵⁹ Bir diğer ayrım ise hamile yazılı senetlerde, senedi elinde bulunduran hamilin bilinen biri olması halinde iade davası açılabileceğine ilişkin açık bir düzenlemenin bulunmamasıdır.²⁶⁰

Önleyici tedbir talebinde, iptal talebinde bulunabilecek kişiler bulunabilir. Önleyici tedbir talebi daha önce de ifade edildiği üzere, senedin nispi zayi olması hallerinde mahkemeden istenebilir. Senet tamamen yok olmuş bir diğer deyişle mutlak anlamda zayi olmuşsa, senedin borçludan talep edilme imkanı olmayacağından önleyici tedbir talebinde bulunulmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

3.1.2. Senedi Ele Geçiren Kişinin Bilinmemesi

TTK md. 663'e göre mahkeme, dilekçe sahibinin, senedi rızası hilafına elinden çıkardığına ve senedin zilyedi olduğuna dair delilleri yeterli görmesi halinde belli olmayan ve senedi elinde bulunduran hamili, senedi belirli süre içinde mahkemeye ibraz etmeye davet eder. Bu daveti üçüncü kişilere ilan vasıtasıyla duyurur. Ayrıca bu ilanda senedin belirlenen süre içinde ibraz edilmemesi halinde iptaline karar verileceği de ihtar edilir. İlan süresi ilanın ilk gününden başlar ve bu süre en az altı ay olarak belirlenir. TTK'nın 664. maddesinde bu ilanın Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde yapılacağı ve mahkemece gerekli görülürse diğer vasıtalarla da ilan yapılabileceğine değinilmiştir.

Mahkemece dilekçe sahibinin iddiaların yeterli bulunması için, davacının senedi ferdileştirmesi gerekir. Senedin şekli, rengi, boyutu, mahiyeti, unsurları hakkında mahkemeyi inandırıcı bilgiler sunmalıdır. İspat yükü davacıdadır. Davacı zilyet olduğunu, senedin zayi olduğunu ispat ile yükümlüdür.

Mahkemece yapılan ilanlar üzerine, iptali talep edilen senet mahkemeye tevdi edilirse, mahkemece dilekçe sahibine iade davası açmak üzere süre verilir. Bu sürenin sonunda dava açılmamış ise iptal davası reddedilir ve ödeme yasağı kararı kaldırılır(TTK 665) . Hamiline yazılı senetlerde istirdat davası ancak senedi ibraz eden hamilin kötü niyetli olması halinde açılır(TMK 990).²⁶¹

Verilen süre içinde dava açılır, zayi olduğu ileri sürülen senet, ilana rağmen mahkemeye tevdi edilmez ise senedin iptaline karar verilir. Davacının haklı olduğuna

²⁵⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 73; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası,150.

²⁶⁰ Halil İbrahim Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali* (Ankara: Seçkin Hukuk, 2021),140.

²⁶¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 76.

kanaat getirilirse, davacı vadesi gelmiş olan borcun ifasını talep edebileceği gibi vadesi gelmemiş olan borç için yeni senet tanzimini talep edebilir (TTK 666/3). Emre yazılı senetlerden farklı olarak, iptal kararı Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde ve başka vasıtalarla ilan edilir (TTK 666/2). Bunun nedeni, senedin getirilmesi için belirlenen sürenin ilk ilan tarihinden başlaması ve senedin muaccel olmaması sebebiyle üçüncü kişilerle kazanımının mümkün olmasıdır.²⁶² Senedin iptaline ilişkin ilanın masrafları davacıya yüklenilir.

Verilen süre içinde dava açılmaz ya da açılan dava reddedilir ise, senet getirene iade edilir ve önleyici tedbir kararı kaldırılır. Bu ret kararı ile üçüncü kişinin hak sahibi olduğu tespit edilir ve bu karar kesin hüküm teşkil eder. Hamile yazılı senetlerde önleyici tedbir kararının kalkması için mahkemenin ayrıca bir karar vermesi gerekir.²⁶³ Dava genel hükümler çerçevesinde, senet zamanaşımına uğrayıncaya kadar açılabilir.²⁶⁴

Yetkili mahkeme ise HMK'daki genel yetki düzenlemeleri gereği belirlenmektedir.²⁶⁵ Hamiline yazılı senedin iptali talebinde, senet borçlusunun yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Hisse senetlerinde ise anonim şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.²⁶⁶ Yetki kamu düzenindedir bu sebeple yetki sözleşmesi yapılması düşünülemez.

İpotekli borç senedinde ise, mahiyeti gereği taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

Görevli mahkeme hususunda ikinci bölümde iptal davasında görevli mahkemeye ilişkin yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. 6335 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle görevli mahkeme hususundaki tartışmalar son bulmuş ve iptal davasında görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu tereddütsüz olarak anlaşılmıştır.

3.1.3. Senedi Elinde Bulunduranın Bilinmesi

TTK md 758/1 hükmü gereği, senedi elinde bulunduran biliniyorsa, mahkemece dilekçe sahibine, bu kişiye karşı iade davası açmak üzere uygun bir süre

²⁶² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 76.

²⁶³ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 134.

²⁶⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 76.

²⁶⁵ Hüseyin Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 10. Baskı, 2015), 78.

²⁶⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 104.

verilir. Süresi içerisinde dava açılırsa ve senet mahkemeye sunulmaz ise davanın kabulüne karar verilir ve senet iptal edilir. Dava açılmaz yahut reddedilirse, önleyici tedbir kararı kaldırılır ve senet mahkemeye sunan kişiye iade edilir.

3.1.4. Özel Hükümler

Kanun bir kısım hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin düzenlemeleri ayrı tutmuştur.

3.1.4.1. Hamile yazılı münferit kuponların iptal usulü

Hamile yazılı münferit kuponlar, TTK 509 ila 510'uncu maddelerde düzenlenmiş olan, nama yahut hamile olarak tanzim edilebilen, kıymetli evrak vasfına haiz senet türleridir. Bunlar; faiz yahut kar dağıtımında fayda sağladığı için düzenlenmektedirler.

TTK 667. Madde hükmü bu kuponların iptal prosedürünü öngörmektedir. Münferit kuponların iptal prosedüründe hak sahibinin talebine müteakip; mahkemece öncelikle vadenin gelip gelmediği denetlenecektir. Mahkemece bedelin vade gelmemiş ise vadesinde, gelmiş ise hemen deposuna karar verilecektir. Maddenin ikinci fıkrası gereği, üç yıl geçer kimse başvuramaz ve de vadenin geçmesinden sonra üç yıl geçer ise bedel davacıya verilir. Ancak bedelin davacıya verilmesi için mahkemece ayrıca karar verilmesi gerekir.

Kupon üç yıl içinde mahkemeye getirilirse, getirene karşı iade davası açmak üzere davacıya süre verilir. Dava açılır ise davanın sonucuna göre hareket edilir. Dava açılmaz ise kupon getirene iade edilir ve ödeme yasağı kaldırılır.²⁶⁷

Temettü ve faiz kuponlarının iptali usulünde ilanlardan kaçınılmıştır.²⁶⁸

3.1.4.2. Banknotlar ve buna benzer kağıtların iptal prosedürü

TTK 668/1 “*Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez.*” şeklinde düzenlenmiş olmakla, madde de sayılan senetlerin iptaline karar verilemez. Maddenin ikinci fıkrası ise devlet tarafından çıkarılan tahvillere ilişkin hükümlerin ayrı tutulduğu düzenlenmiştir.

²⁶⁷Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 67.

²⁶⁸Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 100.

3.1.4.3. İpotekli borç ve irat senedi

İpotekli borç senedi ve irat senedine ilişkin hükümlerin saklı olduğu, TTK 669 madde hükmünde düzenlemiştir. Saklı tutulan hükümler TMK 925 ve 926 madde hükümleridir.

TMK 925. madde de iptal kararının hamile yazılı kıymetli evrakın iptaline göre verileceği ancak ibraz süresinin 1 yıl olduğu belirtilmiştir. Borçlu da ödemiş olmasına rağmen geri verilmemiş bulunan senetler için aynı düzenlemeler gereği iptal talebinde bulunabilir.

TMK 926. madde “ *İpotekli borç senedi veya irat senedinin alacaklısının kim olduğu on yıldan beri bilinmiyor ve bu süre içinde faiz ödenmesi de istenmemiş bulunuyorsa, rehinli taşınmazın maliki, alacaklının ortaya çıkması için gaipliğe ilişkin hükümlere göre ilân yapılmasını hâkimden isteyebilir.*

Alacaklı ortaya çıkmaz ve yapılan araştırma sonunda büyük bir olasılıkla alacağın artık mevcut olmadığı anlaşılırsa, hâkim tarafından senedin iptaline karar verilir; bu kararla rehin derecesi boşalmış olur.” şeklinde düzenleme bulmuştur.

3.2. Nama Yazılı Senetlerin İptali

3.2.1. Genel Olarak

Nama yazılı senetlerin iptali, TTK md. 657 gereği hamile yazılı senetlerin iptal usulüne göre olur. Ancak iptali konusunda özel düzenleme bulunuyor ise bu hükümler saklı tutulur.

Nama yazılı senetlerde devir, zilyetliğin beyanı ve devir beyanına göre olduğundan borçlunun hak sahibinden başkasına ödeme yapması olanaklı değildir ancak mümkündür. Hak sahibi, devre ilişkin açıklamayı başka kağıda ya da senet üzerine yazar, ancak zilyetliği devretmekten vazgeçer ise, buna rağmen senedin çalınma ve kaybolma gibi durumlarla lehine devir beyanı tanzim edilenin eline geçmesi ve borçlunun da hile yahut ağır kusuru olmadan ödemede bulunması halinde zor da olsa olanaklı hale gelmiş olur.²⁶⁹ Borçlu borçtan kurtulur.

Hamile yazılı senetlerin iptali mümkün olmayanlar ayrıca düzenlenmiştir. Nama yazılı senetlerde bu şekilde bir ayırım yapılmamıştır. Bütün nama yazılı senetler

²⁶⁹ Reha Poray - Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 12. Baskı, 1995), 90.

iptal olunabilir. Ayrıca nama yazılı senetler için ayrı bir iptal usulü öngörülmemiş olup, bu senetler hamile yazılı senetlerin iptal usulüne göre iptal olunur. Hamile yazılı senedin iptalinde anlatılan hususlar, nama yazılı senetler için de geçerlidir. Yani, senedi kaybeden hamilin mahkemeye başvurusu, ödeme yasağı kararı verilmesi, belli olmayan hamilin ilanlar vasıtasıyla davet edilmesi, senedin ibraz edilmesi halinde hak sahibi olduğunu iddia edene iade davası açmak üzere süre tanınması, ibraz edilmezse senedin iptali yoluna gidilmesi gibi süreçler burada da geçerlidir.²⁷⁰ Ancak, nama yazılı senedin iptalini talep eden davacı, senet üzerinde aynı bir hakka sahip olduğunu, senedin kendi yahut halefi olduğu kimse lehine düzenlendiğini de ispat etmelidir.²⁷¹

Nama yazılı senetlerin iptalinde hamile yazılı senetlerde olduğu gibi yetkili mahkeme, borçlunun yerleşim yeridir. Pay senetlerinde ise anonim şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir.

Genel kural, nama yazılı senetlerin iptalinde hamile yazılı senetlerin iptali hükümlerinin uygulanması ise de, bu kuralın istisnaları mevcuttur. Bunlar kanunun saklı tuttuğu hükümler ile borçluya tanınan kolaylıklardır.

3.2.2. Kanunun Saklı Tuttuğu Haller

Her ne kadar genel kural, hamile yazılı senetlerin iptal usulünün nama yazılı senetler için de uygulanması ise de poliçenin iptali TTK 757 ila 765'inci maddeler arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiş olduğundan, poliçe menfi emre kaydı konulmak suretiyle nama yazılı hale getirilse dahi, poliçenin iptaline ilişkin hükümlere göre iptal olunur.²⁷² Yine bononun iptali halinde TTK 778, çekin iptali durumunda TTK 818 hükümleri uygulanır. Diğer bir deyişle nama yazılı bono ve çek, poliçenin iptali hükümlerine göre iptal olunur.

Makbuz senedi ve varantın iptalinde ise yürürlükteki hükümler arasında çelişki bulunmaktadır. TTK'nın 831. madde de nama yazılı makbuz senedi ve varantın poliçenin iptali hükümlerine göre iptal olunacağı düzenlemiştir. TTK md. 849 ise özel

²⁷⁰ Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 144.

²⁷¹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 153

²⁷² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 140-141.

hüküm niteliğinde görüldüğünden baskın görüş makbuz senedi ve varantın iptalinde TTK 849. madde hükümleri uygulanması gerektiği yönündedir.²⁷³

İpotekli borç senedi ve irat senedinin iptali TMK 924-925-926. Maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup, hamiline yazılı senetlerin iptaline atıf yapıldığından, bu senetlerin iptali TTK 661 vd. maddeleri gereğince olmaktadır.

3.2.3. Borçluya Tanınan Kolaylıklar

Nama yazılı senetlerin iptali konusunda kanun koyucu borçluya iki tane kolaylık sağlamıştır. TTK md. 657/2’de düzenlenen bu iki kolaylık; basitleştirilmiş iptal usulü ve özel iptal usulüdür.²⁷⁴

TTK 657/2’nci maddesine göre borçlu senette ilanların sayısının azaltılmasını veya ilan mehillerinin kısaltılmasını öngörebilir. Bu iptalin basitleştirilmiş halidir. İkinci hal ise, alacaklı senedin zayi olduğunu ileri sürerse, ödeme sırasında borçlunun istemi ile, senedin iptal edildiğini ve borcun ödendiğini gösteren, usulen onaylanmış yahut resmen tanzim edilen bir belge verdiği takdirde, senet sunulmadan ve iptal edilmeksizin dahi, muteber olmak üzere ödeme hakkını saklı tutacağı özel iptal usulüdür.

Bu iki usulden hangisinin seçildiğinin senette açıkça yazılması yahut hangisinin seçildiğini gösteren bir atıfta bulunulması gerekir.²⁷⁵ Örneğin bu ibare “senedin zayi olması durumunda TTK 657/2’inci maddesindeki özel iptal usulü uygulanacaktır” şeklinde olabilir.

Basitleştirilmiş iptal usulünde borçlu ilanların sayısını azaltabilir. Örneğin, üç ilan yerine iki ya da bir ilan yapılmasına karar verilebilir. Yine ilanın süresini kısaltabilir. İlan için hamile yazılı senetler için öngörülen altı aylık ilan süresini kısaltabilir. Borçlu ilanların sayısının azaltılması ve ilan süresinin kısaltılması imkanlarının ikisini bir arada kullanabilir.²⁷⁶ Böyle bir kolaylık sağlanmasının nedeni,

²⁷³ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 125; Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 99; Coşkun, *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku*, 43; Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku*, 10. Baskı, 61.

²⁷⁴ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 154-155.

²⁷⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 127; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 83;

²⁷⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 83.

nama yazılı senetlerdeki miktarın küçük olması ve hamile yazılı senetler için uygulanan ilanların burada uygulanmasının fazla masrafa yol açabilmesidir.²⁷⁷

Özel iptal usulünde ise, mahkemeden alınmış bir iptal kararı olmadan alacaklı, senedi zayi ettiğini ileri sürerse, borcun ödenmesi sırasında borçlu, senedin iptali ile borcun ödendiğini gösteren, resmen tanzim edilen yahut usulünce onaylanan bir belgenin verilmesi halinde, senette mündemiç olan hakkın sahibi olan kişiye ödeme yapmakla borcundan kurtulur.²⁷⁸

Nama yazılı senedi rızası hilafına elinden çıkaran hamil, senedin yetkili hamili olduğunu ispatlamalıdır. Ayrıca senedi ferdileştirmelidir.

Kıymetli evrakın özelliklerinden biri de, senedin ibraz edilmemesi halinde borcun borçlu tarafından ödenmemesidir. İşte TTK 657/2. maddesi buna kanunla getirilmiş bir istisnadır. Burada kıymetli evrak, adeta adi yazılı bir senede yaklaşıp. Ancak bu yaklaşıma rağmen, nama yazılı senedin kıymetli evrak vasfı yok olmamaktadır.²⁷⁹

Senet yapılan ilanlar neticesinde mahkemeye sunulur yahut kimin elinde olduğunun tespiti sağlanırsa, davacıya iade davası açmak üzere mehil verilir. Süresi içerisinde dava açılmaz ise ödeme yasağı kalkar. Dava açılır ise ödeme yasağı devam eder.

Süresi içerisinde kıymetli evrak mahkemeye sunulmazsa ve kimin elinde olduğu anlaşılmazsa senet iptal edilir. Vadesi gelmeyen senet için yeni bir senet düzenlenmesi istenir. Senedin vadesi dolmuş ise hamil bu karar ile bedelin tarafına ifasını talep edebilir.

3.3. Emre Yazılı Senetlerin İptal Usulü

TTK'da emre yazılı senetlerin iptaline ayrıca yer verilmemiştir. TTK 757-765'inci maddede düzenlenen poliçenin iptaline dair hükümler emre yazılı senetler için de uygulanacaktır. Poliçenin iptaline dair hükümler, devir şekline bakılmaksızın tüm poliçe, bono ve çekler hakkında da uygulanacaktır.

²⁷⁷ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 126..

²⁷⁸ Merih Kemal Omağ, "Kıymetli Evrak Hukukunda Ziya/İptal", *Fasikül Hukuk Dergisi* 10/100 (2018), 44.

²⁷⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 156.

Makbuz senedi ve varantın iptali ayrıca düzenlendiğinden, bu senetlerin iptalinde devir şekline bakılmaksızın TTK'nın 849. maddesi uygulanır.

3.3.1. Önleyici Önlem Talebi

Rızası bulunmaksızın, emre yazılı kıymetli evrakı elinden çıkan kişi, ödeme yahut hamilin yerleşim yerinde bulunan asliye ticaret mahkemesine başvurarak, muhatabın, senedi ödemededen men edilmesini talep edebilir (TTK 757). İptal kararı verilebilmesi için ödeme yasağı kararı almak zaruri değildir. Hamil, senedi elinde bulunduran kişinin borçluya başvurması riskini göz önünde bulundurarak ödeme yasağı talep edebilir.

Ödemededen yasaklanmasına dair karar talep üzerine verilir. Yetkili mahkeme TTK 757/1 gereği ödeme ya da hamilin yerleşim yerindeki mahkemedir. Görevli mahkeme ise TTK md. 758/1 gereği asliye ticaret mahkemesidir.

Hamile yazılı senette, iptal davası ikame edilmeden önce ödemededen men talep edilemez. Emre yazılı senetlerin iptal prosedüründe ise böyle bir zorunluluk yoktur. İptal davası açılmadan önleyici tedbir talebinde bulunulabileceği gibi, iptal kararı ile birlikte de ödemededen yasaklanması istenebilir.

TTK 757 madde hükmü gereği emre yazılı senedin vadesi gelmiş ise, mahkeme ödemeyi yasaklayan kararda, muhataba senet bedelini tevdi etme hususunda izin verir ve tevdi yeri tayin eder. Tevdi yeri tayinine mahkemece resen mi karar verileceği yoksa borçlunun talebi üzerine mi karar verileceği hususu tartışmalıdır. Öztan'a göre bu hususta borçlunun bir talebi bulunmalıdır. Ödeme yasağı kararının muhatabı borçludur.²⁸⁰

TTK 757/2 hükmüne rağmen borçlu neticelerine katlanmayı göze alarak ödeme yapmayabilir, davanın sonucunu bekleyebilir.²⁸¹ TTK 765/1 maddesindeki düzenleme TTK 757/2 maddesinin emredici olmadığını göstermektedir. Zira 765/1 mahkemece karardan önce borçluya poliçe bedelinin tevdi etme yahut teminat karşılığı ödeme yükümlülüğü verilebileceğinin düzenlemektedir.

Mahkemece verilen ödeme yasağı borçluya tebliğ edildiği andan itibaren, borçlu üçüncü kişilere ödeme yapmaktan kaçınmalıdır. Ancak üçüncü kişi borçluya

²⁸⁰ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 141.

²⁸¹ Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku*, 10. Baskı, 72.

başvurmuş ise borçlu mahkemeden tevdi mahalli tayin edilmesini talep edebilir.²⁸² Zira, aksi halde icra takibine maruz kalabileceği gibi icra masraflarında da sorumlu tutulabilir.

Önleyici tedbirin bir türü olan ödeme yasağı kararı çekişmesiz yargı işidir. Bu sebeple zamanaşımı sürelerinin kesilmesi söz konusu olmaz.

3.3.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi

TTK md. 758 gereği senedi elinde bulunduranın bilinmesi halinde, mahkemece iade davası açmak üzere dilekçe sahibine süre verilecektir.

İade davası, senedin çalınmış yahut kaybedilmiş olması halinde, senedin zilyedi olan şahsın kim olduğunun açıkça tespiti halinde açılabilir. Senedi zilyet olan şahsın kimlik bilgileri tespit edilemiyorsa iade davası açma imkanı yoktur. Bu durumda istirdat davası açılacaktır. Verilen sürede iade davasının açılmaması halinde, ödeme yasağı kararı mahkemece kaldırılacaktır (TTK 758/2). Süresi içerisinde iade davası açılması halinde, ödeme yasağı kararı yargılamanın sonunda iptal kararının borçluya tebliğ edildiği ana kadar devam eder. Yetkili mahkeme TTK md. 757'ye göre değil HMK'daki genel yetki kurallarına göre belirlenir.

İade davası senedi kötü niyetle ve ağır kusur ile iktisap eden kişi aleyhine açılır (TTK 686/2, TTK 778/1, TTK 792, TTK 831). Kötü niyet; senedin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıktığını bilebilecek durumda olmak, ağır kusur ise senet kazanılırken gösterilmesi gereken özenin gösterilmemesi olarak ifade edilmektedir.

Süresin içerisinde açılan davanın reddine karar verilmesi halinde, ödeme yasağı kararı mahkemece kaldırılır. Davanın kabulüne karar verilmesi halinde, senedi elinde bulunduran senedi dilekçe sahibine vermekle yükümlüdür. Davanın reddi ya da kabulü halinde iptal davası açılmasına gerek bulunmamaktadır.

3.3.3. Senedi Ele Geçiren Kişinin Bilinmemesi

TTK md. 759/1'e göre senedi eline geçiren bilinmiyorsa iptal davası açılacaktır. İptal talep eden hamil, senedin elinde iken rızası dışında elinden çıktığını ve senedin zayi olduğunu ispatlamaz. Ayrıca senedin bir suretini mahkemeye sunmalı yahut senet içeriği hakkında bilgi vermeli, senedi ferdileştirmelidir (TTK 759/2). TTK 760. Madde gereği, mahkeme senedin zayi olduğu ile hamilin rızası

²⁸² Bakırcı, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 137.

hilafına elinden çıktığına ilişkin delilleri inandırıcı bulur ise, elinde bulundurana senedi belirlenen süre içerisinde mahkemeye ibraz etmeyi aksi halde iptaline karar verileceğinin ihtaren duyurur.

TTK 761:”(1)Poliçeyi getirme süresi en az üç ay ve en çok bir yıldır. (2) Vadesi gelmiş poliçelerde zamanaşımı, üç ayın geçmesinden önce gerçekleşirse, mahkeme üç aylık süre ile bağlı değildir. (3) Süre, vadesi gelen poliçeler hakkında birinci ilan gününden, vadesi gelmeyen poliçeler hakkında vadenin gelmesinden itibaren işler.”

TTK 762- “(1) Poliçenin getirilmesine ilişkin ilan, 35 inci maddede yazılı gazete ile üç defa yapılır. (2) Özellik gösteren olaylarda, mahkeme, uygun göreceği daha başka ilan önlemlerine de başvurabilir.”

Yapılacak ilan Ticaret sicil gazetesinde olur ve üç defa yapılır. Mahkemece ilanların sayısını artırmak gibi başkaca önlemler de alınabilir. TTK’nın 761. maddesinin 3. fıkrasından poliçelerde vade gelmeden iptal kararı verilemeyeceği sonucuna ulaşılır.

TTK md. 765/1 gereği, mahkeme iptal kararı vermeden önce kabul edene senet bedelini tevdi etme ve teminat karşılığında senet bedelini ödeme yükümlülüğü getirebilir. Amaç senedi iyi niyetle kazanan kişinin uğrayabileceği zararlara teminat oluşturmaktır. Senet iptal edilir yahut senetten doğan haklar ortadan kalkarsa, teminat geri alınır (TTK 765/2).

Senedi elinde bulunduran ilanlar sonucunda mahkemeye başvurur ise, mahkemece davacıya iade davası açmak üzere süre verilecektir. Süresi içerisinde iade davası ikame edilmez ise önleyici tedbir kalkacak ve senet getirene iade edilecektir (TTK 763). Açılacak iade davasında yetkili mahkeme HMK’daki genel yetki kurallarına göre belirlenir.²⁸³Senedi elinde bulunduranın kötü niyetli yahut ağır kusurlu bulunması halinde senedi iade yükümlülüğü vardır.

Senet, mahkemece tayin edilen süre içerisinde mahkemeye sunulmazsa, mahkemece senedin iptaline karar verilir (TTK md. 764/1). Emre yazılı senette iptal kararının ilanına gerek bulunmamaktadır. İptal kararı sonrasında, davacı hakkını senetsiz ileri sürebilir yahut yeni senet tanzimini isteyebilir.²⁸⁴ Bu karar hak

²⁸³ Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7. Baskı, 73.

²⁸⁴ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 12. Baskı, 95.

sahipliğinin tespitine imkan tanır ve zayi edilen senedin teşhis işlevi ortadan kalkmış olur. Verilen iptal kararı maddi anlamda kesin hüküm oluşturmaz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İPTAL KARARININ SONUÇLARI

4.1. Genel Olarak

Zayi edilen senedin iptaline ilişkin karar alan kişi, TTK 652’inci madde hükmü gereği, hakkını senetsiz dermeyeran edebileceği gibi yeni bir senet düzenlenmesini de talep edebilir. Buradan, kanunda açıkça belirtilmemiş dahi olsa iptal kararının olumlu ve olumsuz olmak üzere iki sonucu olduğu görülmektedir.

4.1.1. İptal Kararının Olumlu Sonucu

Zayi edilen senedin iptaline ilişkin kararı alan kişinin, senedin içeriğinde bulunan ve iptal kararı ile birlikte senetten ayrılan hakkın zilyedi olduğuna ve artık bu hakkın sahibi olduğuna ilişkin karine, iptal kararının olumlu sonucudur.²⁸⁵ TTK 652. madde de iptal kararına müteakip hak sahibinin, “hakkı senetsiz ileri sürebilmesine” yahut “yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilmesi”ne ilişkin düzenleme ile iptal kararının olumlu sonucu ifade edilir. Bu karar ile birlikte evrak ile senet arasındaki sıkı bağ, belirtilen oranda çözülür.

İptal kararı maddi hukuk açısından sonuç doğurmaz.²⁸⁶ Yani bu karar, hakkın varlığı yahut muhtevası ile bu hak üzerindeki kullanma yetkisine bir etkide bulunmaz.²⁸⁷ İptal kararı, kararı alan kişinin hak sahibi olduğunu borçluya karşı senetsiz ileri sürebilme imkanı tanır. Bu durum, iptal kararının teşhis işlevinden

²⁸⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 84,

²⁸⁶“Somut olayda da, bononun zayi nedeniyle iptali istemi için açılan davada verilmiş bulunan iptal kararı bir ilam olmayıp tespit niteliğini taşımaktadır. Bu karar, hasımsız olarak tesis edilmiş bulunmaktadır.” **Yargıtay 11. H.D.**, 11/09/2018 T., 2016/14249 E., 2018/5174 K.; Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 786.

²⁸⁷ Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyat Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlarına Rücu Sorunu”, 63.

kaynaklanır.²⁸⁸ İptal kararı alan kişi, senette yer alan hakkı senetsiz olarak talep edebilir. Borçlu da TTK 646'ıncı madde gereği hile ve ağır kusuru bulunmadıkça, yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur.²⁸⁹ Ancak borçlu, iptal kararına rağmen senedi ibraz edenin hak sahibi olmadığını biliyor ise yapacağı ödeme ağır kusura dayandığından borçtan kurtulamaz.

İptal kararını alan kişi, başvuru hakkını yalnızca senet borçlusuna karşı ileri sürebilir.²⁹⁰ Bu karar, senetten kaynaklı çeşitli nedenlerden borç altına girmiş üçüncü kişilere başvuru imkanı vermemektedir.

4.1.2. İptal Kararının Olumsuz Sonucu

İptal kararının verilmesi ile birlikte, senedi elinde bulunduran üçüncü kişi, senedi elinde bulundurmanın verdiği hak sahipliğinden yararlanmayacaktır. Bir diğer deyişle senedin teşhis işlevi ortadan kalkacaktır.²⁹¹ Borçlu, senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin ifa talebini reddedebilecektir çünkü iptal kararı teşhis işlevi ortadan kaldırmıştır.²⁹²

Yapılan açıklamalardan iptal kararı alanın menfaatinin, senedi elinde bulunduranın menfaatinden üstün tutulduğu sonucuna varılabilir. Ancak iptal kararı verilmeden önce, üçüncü kişiye yapılan ilan ve alınan diğer tedbirlerle, hak sahibi olduğunu mahkemeye bildirmesi için gerekli ihtarların yapılmış ve titiz bir inceleme sonucu bu karara varılmıştır.²⁹³

İptal kararı ile senedi elinde bulunduran üçüncü kişi, emre yazılı senetlerde muntazam ciro zinciri, hamile yazılı senetlerde ise sadece hamil olmanın yarattığı hak

²⁸⁸ “İptal kararının olumlu sonucu ise davacının hak sahipliğini borçluya karşı göstermesi yani hak sahibinin teşhisine imkan vermesi olarak karşımıza çıkar. Buna göre, iptal kararı davacının (iptal kararını elde eden kişinin) senette mündemiç bulunan ve iptal ile artık senetten ayrılan hakkın sahibi olduğuna ilişkin bir karine yaratır.” **Yargıtay 19. H.D**, 16/10/2017 T., 2016/11763 E., 2017/6962 K.; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 179;

²⁸⁹ “Borçlu, iptal kararı hamilinin sadece kararı ibraz etmesi ve kararda adı geçen alacaklının kendisi olduğunu ispatlaması üzerine, ağır kusur ve hilesi bulunmaksızın borcunu ifa ederse, borcundan kurtulmaktadır.” **Yargıtay 19. H.D**, 16/10/2017 T., 2016/11763 E., 2017/6962 K.; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 160.

²⁹⁰ Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, 63.

²⁹¹ “İptal kararının verilmesiyle kıymetli evrakın en önemli özelliklerinden biri olan senedin hak sahibini teşhis fonksiyonu ortadan kalkar. Bu, iptal kararının olumsuz sonucudur. İptal kararını alan davacı, borçludan, kendisine senedi ibraz etmeden ödemede bulunmak hakkını kazanmaktadır. Borçlu da hile ve ağır kusuru bulunmadıkça iptal kararını ibraz edene karşı ödemede bulunmakla borcundan kurtulmaktadır.” **Yargıtay 19. H.D**, 13.11.2013 T., 2013/12610 E., 2013/17919 K.; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 84; Kendigelen- Kırca, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 70.

²⁹² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 133.

²⁹³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 85.

sahipliğinden yararlanamayacaktır.²⁹⁴ Senedin hak sahibini teşhisine ilişkin özelliği ortadan kalkmış olur.

4.1.3. İptal Kararının Maddi Hukuk Bakımından Değişikliğe Neden Olmaması

İptal kararının olumlu ve olumsuz etkisinin maddi hukuk bakımından doğurduğu bir sonuç yoktur. Her iki sonuç da hak sahipliğinin teşhisine ilişkindir. Bu karar hakkın var olduğuna, içeriğine ya da hakkın tasarruf yetkisine tesir etmez.²⁹⁵ İptal kararı alan davacının hak sahibi olduğunu göstermez. Yine, senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin hakkı da bu kararla sona ermez. Senet üçüncü kişi elinde ise bu kişinin alacaklı sıfatı iptal kararına rağmen devam eder.²⁹⁶ İptal kararı, davacının senet elinde olmadan bu senetten doğan hakkı talep edebilmesine imkan verir. Hak ile senet arasındaki sıkı bağıllık ancak iptal kararı ile çözülür.²⁹⁷

Netice itibariyle; iptal kararı maddi hukuk açısından bir sonuç doğurmayacaktır. Senetteki borcu muaccel hale getirmez. İptal kararı, şekli bakımından bir takım kolaylıklar sağlar. Kıymetli evrakın teşhis işlevini ortadan kaldırdığından, hak senetten ayrı olarak talep edilebilir hale gelir.

²⁹⁴ Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali”, 180.

²⁹⁵ “İptal kararının her iki etkisi de hak sahipliğinin teşhisi (hak sahipliğinin tespiti) meselesine ilişkindir. Başka bir anlatımla, iptal kararı sadece senedi zayi eden hamilin senette mündemiç hakkı senetsiz olarak borçluya dermeyeran edebilmesini ve borçlunun da iptal kararını alan kişiye ifada bulunmak suretiyle borcundan kurtulabilmesini sağlar. Kararın maddi hukuk yönünden bir etkisi yoktur. Maddi hukuk yönünden mevcut durum aynen kalır. Başka bir deyişle, iptal kararı hakkın mevcudiyetine, muhtevasına ve bu hak üzerinde tasarruf yetkisine tesir etmez.” **Yargıtay 19. H.D.** 17.04.2012 T., 2012/306 E., 2012/6507 K.; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 133; Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, 37.

²⁹⁶ “İlke olarak, çekin iptali davası açıda kazanan kişi için bu çek üzerinde hak sahibi olduğuna dair bir karine oluşup, iptal kararı alan kişinin çekin alacaklısı olduğuna ilişkin kesin hüküm niteliği taşımaz. Bir başka deyişle çekin iptaline ilişkin karar, maddi hukukta herhangi bir değişikliğe neden olmamakta, sadece şekli bakımından bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun doğal sonucu olarak, çekin kaybolması nedeniyle açılan davada verilen iptal kararı hasımsız olarak görülmesi nedeniyle bir ilam olmayıp, tespit niteliği taşımaktadır. Bu itibarla çeki elinde bulundurup, icra takibine konu yapmış olan davacının çekin iptaline ilişkin verilmiş kararın ortadan kaldırılmasını isteme hakkı mevcuttur.” **Yargıtay 11. H.D.** 15.06.2009 T., 2008/3405 E., 2009/7287 K.; “İptal kararını alan kişi, (iptal kararının davacısı) borçludan, kendisine senedi ibraz etmeden ödemede bulunmasını isteyebilmek hakkını kazanmaktadır. İptal kararının etkileri hak sahipliğinin teşhisi meselesine ilişkindir. Kararın “maddi hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur. Bu kararla, senedi elinde bulunduran üçüncü şahsın hakkının sona erdiği, onun yerine artık bundan böyle davacının hak sahibi olduğu sonucuna da varılamaz. İptal kararı, iptal olunan senet yerine kaim olan bir senet mahiyeti taşımamaktadır. İptal kararı sadece, davacının senedi ibraz edememesine rağmen hak sahibiymiş gibi kabul edilme imkanı vermektedir.” **Yargıtay 19.H.D.** 18.3.2010 T., 2009/5297 E., 2010/3053 K.; Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, 63; Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 124; Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, 364; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 58.

²⁹⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 85.

4.2. İptal Kararının Senetle İlgili Kişiler Arasındaki İlişkilere Etkisi

4.2.1. Borçlu ile Karar Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi

Karar hamili ile borçlu arasındaki ilişkiler iptal kararının verilmesi ile başlar. Kararın etkisini göstermesi ile kararın kesinleşmesinden sonradır.²⁹⁸

Alacak muaccel ise, iptal kararının kesinleşmesiyle birlikte karar hamili elinde senet olmaksızın kararı ve kimliğini göstererek borçluya başvurup, borcu ifa talep edebilir. Karar hamilinin başkaca bir şey ispatlamasına gerek yoktur.²⁹⁹ Bu hal, sadece iptal kararı hamili için geçerlidir. Fer'i zilyet sıfatındakilerin ifayı talep hakları bulunmamaktadır. Bu kişiler, bu hakkın kendileri açısından sağladıkları yetkiyi kullanabilirler.³⁰⁰

Borçlu, iptal kararının ve kimliğin kendisine ibrazı neticesinde karar hamiline yapacağı ödeme ile borçtan kurtulur. Borçlunun ödeme yaptığı şahıs gerçek alacaklı olmasa dahi, borçlu bu durumu bilmiyor ise, iptal kararına güvenerek yaptığı ödeme geçerlidir ve borçluyu borcundan kurtarır.³⁰¹ Ancak borçlu, ödemede hileli davranmış ise, ağır kusurlu ise bu ödeme onu borçtan kurtarmaz.

İptal kararı hakkın içeriğinde bir değişiklik yaratmaz, hak içeriğinde bir azalma ya da artma meydana getirmez. İptal edilen senet içeriğinde hangi hakkı, ne miktarda barındırıyorsa borçlu ancak o hakkı talepte bulunabilir.³⁰² Borçlu yapacağı ödemeye müteakip, üçüncü kişilerin olası taleplerine karşı kendini savunma amacıyla iptal kararının bir nüshasının kendisine verilmesini talep edebilir.

4.2.1.1. Karar hamilinin hakları

İptal kararı alan davacının elinde iki imkan vardır. TTK 652'inci maddesinde de değinildiği üzere hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürebilir ya da yeni senet düzenlenmesini isteyebilir.

Hak sahibi iptal kararını alarak ve kimliğini ibraz ederek hakkını senetsiz olarak ileri sürebilir. Borçlu bu talep üzerine, hile ve ağır kusuru bulunmadan yapacağı

²⁹⁸ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 787.

²⁹⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 86.

³⁰⁰ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 180.

³⁰¹ Gürbüz, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, 788.

³⁰² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 134.

ödeme ile borcundan kurtulur.³⁰³ Borçlu, üçüncü kişilerin olası taleplerine cevap verebilmek amacıyla, iptal kararı kendisine daha önce tebliğ edilmemiş ise iptal kararının bir örneğini isteyebilir. Bu şekilde, kendisine senedi ibraz eden üçüncü kişilere karşı savunmada bulunabilir.

İptal kararı çekişmesiz yargı işidir. Kararın haksız olduğunu ve karar hamilinin, gerçek hak sahibi olmadığını düşünen gerçek hamil yahut menfaati bulunanlar “iptal kararının iptalini” talep edebilirler. Bu talep açısından talep edenin hukuki menfaatinin bulunması yeterlidir.

Hakkın senetsiz olarak ileri sürülebilmesi için alacağın muaccel olması gerekir. Senet borçlusu ya da iptal kararının haksız olduğunu ve menfaatinin zedelendiğini düşünen üçüncü kişiler iptal kararının iptalini talep edebilirler.³⁰⁴

Karar hamiline tanınan ikinci imkan ise yeni senet tanzimini istemektir. Karar hamili, masraflarını kendi karşılamak kaydıyla yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir. Yeni senet düzenlenmesine ilişkin bu talep, senet bedelinin ödenmesine ilişkin kabul edilir.³⁰⁵ Yeni senet düzenlenmesinin talep edilebilmesi için alacağın muaccel hale gelmemiş olması gerekir. Alacağın vadesi gelmiş ise olması gereken hakkın senetsiz olarak ileri sürülmesidir. Çünkü muaccel alacakta iptal kararı hamili, senet elindeymiş gibi doğrudan ifa talep edebilir, yeni senet düzenlenmesinde hukuki menfaati yoktur.³⁰⁶ Ancak vadesi gelmemiş alacaklarda iptal kararı hamili mutlak olarak yeni senet düzenlenmesini isteyecektir diyemeyiz. Burada iptal hamilinin takdir hakkı söz konusudur. Karar hamili yeni senet düzenlenmesini istemek yerine senedin

³⁰³ “Davacı, iptal kararının hamili durumundadır. Yerel mahkeme gerekçesinde de açıkça belirtildiği üzere, iptal kararı hamili, zayi edilen senet yerine yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceği gibi senetsiz olarak alacağını talep etme hakkına da sahiptir. (6102 sayılı TTK’nın md.652/1) Alacak muaccel ise iptal kararının verilmesi ile karar hamili başkaca bir işleme gerek kalmaksızın, kimliğini ispatlayarak borçlulardan ifa talebinde bulunabilir. Borçlu, iptal kararı hamilinin sadece kararı ibraz etmesi ve kararda adı geçen alacaklının kendisi olduğunu ispatlaması üzerine, ağır kusur ve hilesi bulunmaksızın borcunu ifa ederse borcundan kurtulur (6102 sayılı TTK’nın md.646/2). Kuşkusuz borçlu, iptal kararı hamilinin gerçek hak sahibi olmadığını savunabilir ve böyle bir savunmanın yerinde olduğunun saptanması durumunda ödeme yapmaktan kaçınabilir.” **Yargıtay 19. H.D.**, 23.05.2016 T., 2016/437 E., 2016/9106 K.

³⁰⁴ “Zayi nedeniyle verilen iptal kararından sonra, senedi elinde bulunduranın bu senede dayanabilmesi için iptal kararını iptal ettirmesi gerekir.” **Yargıtay 19. H.D.**, 18.3.2010 T., 2009/5297 E., 2010/3053K.

³⁰⁵ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 134-135

³⁰⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 88.

vadesinin gelmesini bekleyip, vadesi gelince hakkının senetsiz olarak ifasını talep edebilir.³⁰⁷

İptal kararları ilamsız icra takibine konu olur. Poray ve Tekinalp iptal kararı ile ilamsız icra takibi talep edilemeyeceğini savunmaktadır.³⁰⁸ Yapılan ilamsız icra takibine borçlu tarafından itiraz edilirse, alacaklı genel hükümlere dayalı olarak açacağı alacak davası ile alacağını ispatlamalıdır.

Yeni düzenlenen senet, içerik ve şekil bakımından iptal edilen senet ile aynı olmalıdır.

İptal kararı hamili, rehin alacaklısı veya intifa hakkı sahibi ise, yalnızca yeni senet düzenlenmesini isteyebilir zira bu kişilerin hakkın alacaklısı sıfatı bulunmamaktadır.³⁰⁹

4.2.1.2. Borçlunun ileri sürebileceği defiler

İptal davası çekişmesiz yargı işi olup yargılama sırasında borçlu bulunmamaktadır. Borçlunun bu yargılamada taraf sıfatı bulunmadığından ve yapılan yargılama sonucu verilen karar da davacının alacaklılık sıfatını kesin olarak tespit etmediğinden, borçlu iptal kararı alan kişiye karşı bir kısım defiler ileri sürebilir.

Borçlu, bu kararı alan kişinin alacaklılık sıfatına ilişkin defileri ileri sürebilir. Örneğin hamilin senedi çaldığını, senede hiç sahip olmadığını, başkasına devretmesine rağmen zayi talebinde bulunduğunu iddia edebilir.³¹⁰ Senet metninde değişiklik yaparak kendini alacaklı olarak gösterdiğini, borcun takas edildiğini yahut yenilendiği de alacaklı sıfatına karşı itirazlar arasındadır.³¹¹ Alınan iptal kararı bu defilerin ileri sürülmesine engel değildir. Borçlu bu iddialarının doğruluğunu ispatlar ise iptal kararı hükümsüz kalır ve etkisi kalmaz. Bu durumda karar hamilinin borçluya dava açması gerekir.³¹²

Borçlu, borcun niteliğine ve varlığına ilişkin defilerde ileri sürebilir. Örneğin, senette mündemiç borcun hiçbir zaman var olmadığını, ödeme yasağı ya da iptal kararı

³⁰⁷ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 165; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 184.

³⁰⁸ Poray - Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 126.

³⁰⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 90.

³¹⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 89.

³¹¹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 185.

³¹² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 166.

öncesi borçluya iyi niyetle ödemede bulunduğunu iddia edebilir.³¹³ Yine süre verildiğini yahut ıskat edildiğini ileri sürebilir.

Ödeme yasağı kararı hiç alınmamış ise, borçlu zayi durumunu bilmeyeceğinden, senedi kendisine ibraz eden kişiye ödemede bulunmuş ve ödemede hilesi, ağır kusuru bulunmuyorsa, bu durumu da defî olarak iptal kararı hamiline karşı ileri sürebilir.³¹⁴ Ancak kıymetli evrakta defîlerin ileri sürülmesi hususundaki sınırlara burada da dikkat edilmesi gerekir.

4.2.1.3. Karar hamilinin müracaat borçlularına rücu sorunu

TTK 831/2'inci maddesi gereği, diğer emre yazılı senetlerde, müracaat borçlularına başvuru hakkındaki hükümler uygulanmamaktadır. Doktrinde de, kambiyo senedinin zayi olması halinde, müracaat borçlularına başvuru olanağının mümkün olup olmadığı konusu tartışmalıdır.

TTK 764/2 fıkrası “*Poliçenin iptaline karar verilmiş olmasına rağmen, dilekçe sahibi kabul edene karşı poliçeden doğan istem hakkını ileri sürebilir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Öztan’a göre; iptal kararını alan hamil, yalnızca kabul eden muhataptan ödemeye yönelik istemde bulunabilir. Kabul edilmemiş bir poliçenin zayi olması halinde, iptal kararı alan hamil müracaat borçluları yahut muhataptan talepte bulunamaz. Bu kişilere yalnızca sebepsiz zenginleşme davası açabilir.³¹⁵ Neticeten, iptal kararı alan hamil, kabul eden muhatap yahut bonoyu düzenleyen kişiden ödemeye yönelik talepte bulunabilir.

Gültekin, iptal kararı hamili, poliçeyi düzenleyene, kabul eden muhataba ve bunlar lehine aval veren kişilere başvuru olanağı bulunduğunu, bu kişilerden ödeme talebinde bulunulabileceğini, bunlar dışındaki kişilere başvurmanın mümkün olmadığı savunmaktadır.³¹⁶

³¹³ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 186; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 167.

³¹⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 89.

³¹⁵ Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 58.

³¹⁶ Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, 66.

Gürbüz ise, senedin asıl borçlusu dışındaki ilgililere karşı başvuru olanağı bulunmadığını savunmaktadır.³¹⁷

Karayalçın'a göre; iptal kararı hamili, kabul eden muhatap ile birlikte aval veren kimse, kim yararına aval vermiş ise, onun gibi sorumlu tutulacağından aval veren kişiye karşı da müracaat olanağı bulunmaktadır. Ancak, iptal kararına dayanarak, müracaat borçlularından ödeme talebinde bulunulamaz.³¹⁸

Pulaşlı'ya göre; iptal kararını alan kişi, poliçeyi kabul eden ve ona aval verene karşı müracaat edebilir. Cirantalara başvurma olanağı bulunmamaktadır. Ancak, düzenleyene protesto ettirmiş ise cirantalara başvurabilir. Ancak bu durumda iptal kararı ile birlikte protesto belgelerini de sunmalıdır.³¹⁹

Ertekin Karataş'a göre, yasal düzenlemelerde boşluk bulunmaktadır ve bu boşluğun giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca yasal düzenleme getirilinceye kadar kabul eden muhatap ile birlikte protesto çekilmiş olan müracaat borçlularına da başvuru imkanı bulunmalıdır. Zira müracaat borçlularına başvurabilme hakkını ortadan kaldırmamak gerekir. Müracaat borçlularına başvurulması halinde, borçlunun borçlu olmadığı yönünde savunmada bulunması halinde ise ispat yükü zayi eden hamil üzerindedir. Zayi eden hamil yazılı olarak ispatlamalıdır. Senet elde bulunmadığından yazılı olarak da ispatlama güçlüğü oluşacağından bu boşluğun bir an önce doldurulması gerekmektedir.³²⁰

TTK 764/2 hükmü başvuru olanağını, senedin asıl borçlusuna karşı tanımıştır. Aval veren, kimin yararına aval vermiş ise, onun gibi sorumlu tutulacağından aval verene de başvuru olanağı bulunduğu, diğer senet borçlularına başvurma olanağı olmadığı çoğunlukça kabul edilmektedir.

Yargıtay'ın asıl borçluya başvuru imkanının olduğu, diğer müracaat borçlularına (lehtar, ciranta) karşı talepte bulunulamayacağı görüşündedir.³²¹

³¹⁷ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 170.

³¹⁸ Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, 373.

³¹⁹ Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 95-96.

³²⁰ Ertekin - Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, 3.Bası, 98.

³²¹ "...Zayi olan bonolar nedeniyle zayi belgesine dayalı olarak lehine iptal kararı verilen dilekçe sahibi, bu kararla asıl borçluya (bonoda düzenleyen ve lehine verilen avalistlere) başvurabilir. Diğer müracaat borçlularına (lehtar, ciranta) karşı talepte bulunamaz. " **Yargıtay 11. H.D.**, 31.05.2023 T., 2022/31 E., 2023/3416 K.

Kanaatimize göre; iptal kararı alan kişinin, poliçeyi düzenleyene, kabul eden muhataba başvuru olanağı bulunmaktadır. Bunlar dışındaki ilgililere başvurmanın olanağı yoktur.

Çeklerde ise TTK 652/1 gereğince, iptal kararı alınmasının ardından zayi eden hamil, hakkını muhatap, düzenleyen, ciranta ve aval verenlere talep edebilecek yahut yeni bir çek tanzim edilmesini talep edebilecektir. Ancak çekte iptal kararı verildiği tarihte, protesto süresi geçmiş ise müracaat borçlusuna başvuru uygulamada mümkün olmayabilir.³²² Çekte muhataba ibraz süresi dolmadan çek zayi olmuş ise hamilin müracaat borçlularından talipte bulunabilmesi için, iptal kararı almak istediği çek için ibraz süresi içerisinde tevdi kararı alması gerekir. Bu talep üzerine, bedel tevdi edilirse, çekin iptali üzerine bu bedeli alabilecektir. Süresi içerisinde yapılan başvuruya rağmen, muhatap tevdi yahut ödemeyi reddederse, ibraz ve ödememe olarak kabul edilerek iptal kararı hamilinin müracaat borçlularına başvuru hakkı söz konusu olmalıdır.³²³

Göç Gürbüz'e göre, burada ikili bir ayırım yapılması gerekir. Senedi zayi eden hamilin vadenin geçmesinden evvel, ödeme yasağı talebi ile mahkemeye başvurusuna müteakip mahkemece ödeme yasağı ile birlikte verilen tevdi yeri tayini üzerine senet bedeli tevdi edilirse sorun oluşmamaktadır. Asıl sorun senet bedelinin tevdi edilmemesi durumunda oluşmaktadır. Zira, dilekçe sahibinin senet bedelini temin edememesi sonucu doğmaktadır. TTK 764/2 düzenlemesi muhataba başvuru olanağını düzenlemekle hüküm dar yorumlanmamalıdır. Amaç başvuru borçluların sınırlandırılması değildir. Borçlu tarafından senet bedelinin tevdi edilmemesi halinde bunun ödememe protestosu olarak kabul edilmelidir. Hamile poliçelerde kabul eden muhatap yahut bonolarda düzenleyen ve onlara aval veren dışındaki diğer senet borçlularına karşı da başvuru hakkı olduğu kabul edilmelidir.³²⁴

4.2.2. Borçlu ile Senedi Zilyet Olan Üçüncü Kişi Arasındaki İlişkiye Etkisi

Borçlu ile senedi elinde bulunduran üçüncü şahıs arasındaki ilişki senedin nispi anlamda zayi olması halinde önem kazanmaktadır. İptal kararı verildikten sonra,

³²² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 172.

³²³ Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 117.

³²⁴ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 173.

üçüncü kişi ister hak sahibi olsun, ister olmasın elinde bulunan senedin hiçbir teşhis işlevi kalmayacaktır.

Senedin nispi anlamda zayi edilmesi durumunda, üçüncü bir kişinin eline geçme ihtimali bulunmaktadır. Senedin üçüncü kişi eline geçmesi haklı ya da haksız bir nedeni dayanıyor olabilir.³²⁵ Senedin iptal edilmesi ile teşhis işlevi kalmayacağından, borçlunun senedi ibraz eden kişiye ödeme yapmaması halinde bir sorumluluğu doğmamaktadır çünkü borçlu verilmiş bir ödeme yasağı kararı ya da iptal kararına uygun hareket etmektedir.³²⁶ İptal kararının olumlu etkisi sebebiyle, iptal kararını kendine ibraz eden davacıya ödemede bulunan borçlu, bu ödeme ile borcundan kurtulur.³²⁷ Bu durumda üçüncü kişi, karar hamiline karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilir.³²⁸ Borçlu, davacının iptal kararına rağmen hak sahibi olmadığını biliyor ise yapacağı ödeme ile borçtan kurtulamaz zira bu ödeme hileli ve ağır kusurla yapılmış ödeme yerine geçer ve üçüncü kişi borçludan bir kez daha ödemede bulunmasını isteyebileceği gibi haksız fiile dayanarak tazminat davası açabilir.³²⁹

İptal kararı verildikten sonra fakat henüz karar hamili talepte bulunmadan önce, üçüncü kişi borçludan ödeme talebinde bulunursa borçlu üçüncü kişinin talebinin reddederken dikkatli davranmalıdır zira üçüncü kişi gerçek hak sahibi olabilir. Borçlunun bu durumda yapması gereken en doğru davranış, senet bedelini tevdi etmektir.³³⁰ Borçlu bunu yaparak borcundan kurtulur, karar hamili ile zilyet haklı olduklarının tespitini istemek için mahkemeye başvurabilir.

³²⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 94.

³²⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 136.

³²⁷ “Borçlu, iptal kararı hamiline iyiniyetli ödemede bulunduğu takdirde ödemede bulunduğu şahıs gerçek alacaklı olmasa dahi, mevcut iptal kararına güvenerek yaptığı ödeme ile borcundan kurtulur (TTK.m.558/2). Ancak davacının gerçek alacaklı olmadığını bildiği veya bu hususta hileli davrandığı kabul edilebildiği takdirde, yaptığı ödemenin borçluyu borcundan kurtarması mümkün değildir. “**Yargıtay 19. H.D.**, 18/03/2010 T., 2009/5297 E., 2010/3053 K.

³²⁸ “Borçlunun, iptal kararı hamiline iyiniyetle ödemede bulunması kendisini borçtan kurtaracağından ödeme yapıldıktan sonra senedi elinde bulunduran ve gerçek hak sahibi olduğunu tespit ettiren kişi, iptal kararı hamiline karşı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurabilir ve ödenen meblağın kendisine verilmesini isteyebilir.” **Yargıtay 19. H.D.**, 18.3.2010 T., 2009/5297 E., 2010/3053 K.; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 174.

³²⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 94; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 174.

³³⁰ “Gerçek hak sahibi olan veya olmayan bir şahsın elinde bulunan senedin, iptal kararının verilmesinden sonra hiçbir teşhis fonksiyonu kalmamaktadır. Dolayısıyla borçlu, senedi elinde bulunduran şahsa ödemede bulunmadığı takdirde hiçbir sorumluluk doğmaz. Borçlu iptal kararını ibraz eden davacıya ödemede bulunduğu takdirde ödediği miktar oranında borçtan kurtulur. İptal kararı verildikten sonra, fakat daha iptal kararının hamili bir talepte bulunmadan önce senede zilyet olan

Senedin zilyedi olan üçüncü şahıs, hak sahibi değil ve borçlu bu kişiye ödemede bulunmuş ise borçtan kurtulamaz. Üçüncü kişi gerçekten hak sahibi ise, borçlu şahsa yaptığı ödemeye borçtan kurtulur ancak borçlunun, iptal kararı hamiline karşı senedi elinde bulunduran üçüncü şahsın gerçek hak sahibi olduğunu ispat etmesi gerekir. Borçlu tüm bu yükümlülüklerden senet bedelini tevdi ederek kurtulabilir.³³¹

4.2.3. İyiniyetli Zilyet ile İptal Kararı Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi

İptal davası verilmeden önce ve iptal davası devam ederken, henüz kararın verilmediği aşamada senedin iyi niyetle kazanımı mümkündür. Senedi iyi niyetle kazanmış olan kişinin bu kazanımı, iptal davası ile sonlanmaz. İptal kararının sağladığı şekli hak sahipliği yalnızca borçluya karşı anlam barındırır. İyi niyetli kişinin kazanımı korunur. Aksinin yani zayi eden kişinin korunması, kıymetli evraka güven ilkesine ters düşmektedir. Fakat iptal kararı, kıymetli evrakın teşhis işlevini ortadan kaldırdığından, iyi niyetli üçüncü kişinin borçluya başvuru imkanı kalmamıştır.³³²

Aynı zamanda ilanlara rağmen mahkemeye başvurmayan üçüncü kişinin, kendisinin hak sahibi olduğunu kanıtlaması zorlaşabilir. Hatta iyi niyetli zilyedin, ilanlara rağmen ortaya çıkmamakta kusuru bulunuyor ise zayi edenin senedin iptaline ilişkin masraflarını tazmin etmek zorunda kalır.³³³

Senede zilyet olan iyi niyetli üçüncü kişinin korunacağına dair ilke emre ve hamilene yazılı senetler için geçerlidir zira nama yazılı senetlerin niteliği itibarıyla iyi niyetle iktisabı mümkün değildir.³³⁴

İyiniyetli üçüncü kişi, elinde bulunan senedin önceki hamil tarafından zayi edildiğini ve hak sahibi olmayan başka birinden senedi temlik aldığını öğrenirse, senedi zayi eden kişiye tespit davası açabilir. Senet iptal edilmiş ancak borçlu daha ifade bulunmamışsa, iyi niyetle senedi kazanan kişi yeni senet tanzim edilmişse borçlu ve iptal kararı hamiline karşı istihkak; yeni senet tanzim edilmemişse, çekişmenin

üçüncü şahıs senedi ibraz ederek ödeme talebinde bulunursa, borçlu bakımından yapılacak en doğru hareket senet bedelini tevdi etmektir. (BK 91) Bu suretle borçlu, borcundan kurtulur. Öte yandan senedin zilyedi ile iptal davasının davacısı içlerinden hangisinin haklı olduğunun tespiti için mahkemeye başvurulabilir. Senet hamili burada kendi hakkının daha üstün olduğunu tespit ettirebilirse, senet bedelinin kendisine verilmesine hak kazanır.” Yargıtay 19. H.D., 18.3.2010 T., 2009/5297 E., 2010/3053 K.; Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Bası, 136;

³³¹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 137.

³³² Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 176.

³³³ Öztürk Dirikcan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 96.

³³⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 205.

önlenmesi ve ödemenin kendisine yapılmasını talep eder. İfa gerçekleşmiş ise, haksız iktisaptan kaynaklı dava açabilir.³³⁵

Bono ve poliçede, borçlu iptal kararına dayanarak borcunu ifa etmiş ise yapılan ödemede de hile yahut ağır kusuru bulunmuyorsa yaptığı ödeme ile borçtan kurtulur (TTK m. 646/2, TTK m. 710/3). Bu durumu iyi niyetli hamil, iptal kararının iptali yoluna başvurabilir.³³⁶

Senedin iptaline karar verildikten sonra iyi niyetle kazanımının mümkün olup olmayacağı hususu tartışmalıdır. Bir kısım yazarlar, iptal edilen senedin kıymetli evrak vasfı bulunmayacağından iptalinin mümkün olmadığını savunmaktadır.³³⁷ Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, kıymetli evraka güven ilkesi gereği iyi niyet tercih edilmeli ve üçüncü kişinin kazanımı korunmalıdır. İyiniyetli hamil, iptal kararından doğan hakların kendisine teslimi ve ifada bulunulmuş ise iade talebinde bulunabilir ancak iptale ilişkin masrafları tazmin etmelidir.³³⁸

Çekte asıl borçlu bulunmamaktadır. Hamilin, ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz edilmeyen çekten dolayı talep hakkı kalmamaktadır. İbraz süresi geçmeden çekin iptali mümkün olmamakla, iptal kararından sonra iyi niyet korunmamaktadır. Çeki iyi niyetle kazanan zilyedin çek bedelini talep hakkı bulunmamaktadır. Bunun sebebi ibraz süresini kaçıran hamilin başvuru hakkını da kaybetmiş olmasıdır.³³⁹

İptal isteyene çek bedeli ödenmeden önce iyi niyetli zilyet ortaya çıkmış ise çek bedeli iptal isteyene ödenmez. Bu kişinin hak sahibi olduğu henüz belli olmamakla, sorunun çözümü için iade davası açılması gerekmektedir.³⁴⁰

4.3. Senedin İptali Halinde Zarara Kimin Katlanacağı Hususu

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda mahkemece, talep halinde iptal kararı verilebilir. Borçlu iptal kararı üzerine, karar hamiline ya da üçüncü kişiye ödemede bulunabilir ya da senet bedelini bir yere tevdi edebilir.

³³⁵ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 205.

³³⁶ **Yargıtay HGK**, 25/06/1997 T., 1997/11-313 E.-1997/569 K.

³³⁷ Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 91; Karahan vd., *Kıymetli Evrak Hukuku*, 136.

³³⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 96; Özkan Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016), 196; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 178; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, 153.

³³⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 96.

³⁴⁰ Özkan Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013), 188.

Senedin iptal edilmesi üzerine, borçlunun ödeme yapmadığı aşamada, iyi niyetli zilyet, borçlu ile karar hamiline karşı yeni senet düzenlenmiş ise bu senedin iadesini; yeni senet düzenlenmemiş ise ödemenin kendisine yapılmasını isteyebilir. Ödeme yapılmış ise ödemeyi kabul edene haksız iktisap davası açabilir.³⁴¹

Senedin zayi olması, üçüncü kişinin fiilinden kaynaklı ise ve zayi edenin bu durumdan bahisle zararı mevcut ise bu kişiye karşı BK 49 vd. maddelerine göre haksız fiil sebebine dayalı olarak tazminat davası açabilir.³⁴² Bu kişiler arasında sözleşme ilişkisi varsa, hamil sözleşmeye dayalı olarak da tazminat talebinde bulunabilir.

Ödeme yasağı kararına rağmen, üçüncü kişiye ödemede bulunan borçlu, bu ödemede hileli ve ağır kusurlu olduğundan borçtan kurtulmayacak ve iptal kararı hamiline ikinci kez ödeme yapmak durumunda kalacaktır. Ödeme yasağı kararı bulunmadığı halde, kusurlu olarak üçüncü kişiye ödeme yapan borçlu, bu kez karar hamilinin kendisine yönelteceği haksız fiile dayalı tazminat davası ile karşılaşır ve haksız fiil hükümleri gereği sorumlu tutulacaktır.³⁴³

Borçlu, üçüncü kişiye hilesi ve ağır kusuru bulunmadan ödeme yapmış ise bu ödeme ile borçtan kurtulur. Ödeme yasağı kararı bulunmuyor ancak borçluya zayi hali bildirilmiş ise, borçlu da iyi niyetli hamilin ifa talebini reddetmiş ise, iyi niyetli hamil protesto çekip müracaat borçlularına başvurabilir. Zarara zayi eden hamil katlanır.³⁴⁴

Borçlu iptal kararı alınmadan, zayi eden hamile rızası ile ödeme yapmış ise bu ödemeyi geri alamaz. İstisnası ise, borçlunun bu ödemeyi zayi eden hamilin hilesiyle yaptığını ispatlaması halidir.

³⁴¹ Poray- Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 81; Ülgen vd., *Kıymetli Evrak Hukuku*, 10. Baskı, 53; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 59.

³⁴² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 98.

³⁴³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 98.

³⁴⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 98.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSTİRDAT (İADE) DAVASI

5.1. Genel Olarak

Zayi durumunda, ödeme yasağı kararı alan hamil, senedin kimin elinde olduğunu bilmiyorsa iptal davası açacaktır. Senedin kimin elinde olduğu biliniyorsa iade davası açılacaktır (TTK 665/1, 758/1).³⁴⁵ Zira bu yollara başvurulmaz ise, ödeme yasağı kararı, mahkemece kaldırılır (TTK 665/2, TTK 758/2).

Yine senedin zayi edilmesi halinde açılan iptal davasında, yapılan ilanlar neticesinde iptali istenen sene mahkemeye sunulur ise, mahkeme dilekçe sahibine iade davası açmak üzere uygun gördüğü bir süre verecektir. Verilen mehil içinde iade davası açılmaz ise, mahkeme senedi sunan kişiye iade eder ve muhatap hakkındaki ödeme yasağı kararını kaldırır (TTK 763).

İade davası senedin nispi anlamda zayi olması halinde açılır. Bu haller çalınma, kaybolma gibi senedin başkasının eline geçme ihtimali bulunan hallerdir. Senedin başkasının eline geçme ihtimali bulunmayan mutlak anlamda zayi hallerinde iade davası açılmasına hukuki yarar yoktur.

İade davası açılması için “senedi elinde bulunduran şahsın bilinmesi gerektiğinden bahsedilirken anlatılmak istenen bu şahsın kimliğinin bilinmesidir.

³⁴⁵ “Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre; TTK’nin 778/ı maddesi yollamasıyla 757. maddesi uyarınca bononun iptaline karar verilebilmesi için senedin yasal hamil olan zilyedin rızası dışında elinden çıkmış olması ve kimin elinde olduğunun bilinmemesi gerektiği, ancak dava konusu senedin M. B. isimli şahısta olduğunun bilindiği, bu durumda, davacının senedi elinde bulunduran şahsa karşı istirdat davası açması gerekirken, zayi nedeniyle hasımsız senet iptali davası açamayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir... Usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına karar verilmiştir. “ **Yargıtay 11. H.D.**, ., 05/03/2018 T., 2016/8088 E., 2018/1621 K.

Şahıs biliniyor ancak adresi bilinmiyor ise iade davası açılma imkanı bulunmamaktadır.

Senet üzerindeki zilyetliğin geçici kaybedildiği haller ile senet zilyetliğinin rıza ile kaybedildiği hallerde iade davası açılmaz.³⁴⁶

İstirdat davası ile, hak sahibi olan önceki hamil, zayi olan senedin iptali yoluna başvurmadan, senede tekrar hamil olacaktır.³⁴⁷

5.2. İstirdat Davasının Hukuki Mahiyeti

İstirdat davası iki farklı şekilde açılır. İlki ödeme yasağı kararından sonra açılan istirdat davasıdır ki, burada ödeme yasağı kararı alan hamile mahkeme iade devası açmak üzere belirli bir süre verir (TTK 752). İkincisi ise ilanlar neticesinde, zayi edilen senet mahkemeye sunulursa, mahkeme dilekçe sahibine, iade davası açmak üzere belirli bir süre verir (TTK 763).

İstirdat davası hukuki mahiyeti itibarıyla TMK 989. madde de düzenlenen taşınır davası hükmündedir. Ancak iade davasının taşınır davasından bir takım farkları mevcuttur.

Taşınır davası, taşınırı kaybolan, çalınan yahut iradesi dışında elinden çıkan kişi tarafından açılır. Bu dava yalnızca kötü niyetli zilyede değil, iyi niyetli zilyede karşı da açılabilir. Taşınırı elinde bulunduran kişinin iyi niyetli olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Zilyet, taşınırı elinde bulunduran herkese karşı, taşınırın rıza hilafına elinden çıktığı tarihten 5 yıl içinde bu davayı açabilir. Bu süre hak düşürücü niteliktedir. İstirdat davası ise, kıymetli evraka güven ilkesi gereği yalnızca kötü niyetli olan yahut senedi kazanırken ağır kusuru bulunan kişilere açılır.(TTK 686/2, TTK 778/1, TTK 792, TTK 831)³⁴⁸

³⁴⁶ Adnan Yaman, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 99.

³⁴⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 52.

³⁴⁸ “İstirdat davası olarak nitelenen bu dava özü itibarıyla menkullerin iadesini sağlamak için açılan menkul davası niteliğindedir. Medeni hukukta bu dava gasp, çalınma veya zayi hâllerinde sadece kötü niyetli değil, iyi niyetli hamile karşı da açılmakta ise de, kambiyo senetleri yönünden bir sınırlama getirilmiş ve aynı haklardaki genel prensipten ayrılmak suretiyle, söz konusu davanın yalnızca kötü niyetli veya senedi iktisabında ağır kusuru bulunan kimselere karşı açılabilmesi esas benimsenmiştir. Bu tür davalarda, davacının senedin rızası hilafına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerekir. Bu kapsamda yukarıda anılan kanunî düzenleme, emre yazılı çeklerle ilgili olarak, hamile yazılı senetlere ilişkin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 990. maddesine paralel bir koruma sağlamakta olup bahse konu maddeye göre, “Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamile yazılı

5.3. İstirdat Davasının Şartları

5.3.1. Senedin Hak Sahibinin Elinden Rızası Olmadan Çıkması

Senedin, hak sahibi elinden rızası hilafına çıkması gerekmektedir. Bu kaybolma, unutulma, çalınma gibi haller olabilir. Senet üzerindeki zilyetlik, hak sahibinin iradesi ile son bulmuşsa, bu dava açılmaz.³⁴⁹

Hak sahibinin elinden çıkan senedin, nispi zayi olması, üçüncü kişilerin eline geçebilecek durumda olması gerekir. Mutlak anlamda zayi olmuşsa, üçüncü kişilerin eline geçemeyeceğinden iadesi de istenemez.³⁵⁰

Senet üzerindeki zilyetliğin geçici olarak kaybedildiği haller ile kesintiye uğradığı haller senedin zayi olması olarak değerlendirilemeyeceğinden bu hallerde iade davası açılmayacaktır.³⁵¹ Yine fiili hakimiyetin iradi olarak devredildiği yahut terkedildiği durumlarda iade davası açılmaz.³⁵²

5.3.2. Senedin Kimde Olduğunun Bilinmesi

TTK 758 uyarınca zayi olan senet kimin elinde biliniyorsa iade davası açmak üzere dilekçe sahibine süre verir. Zayi olan senedin, kimin elinde olduğu bilinmiyorsa, iade davası açılmayacaktır.

Senedi elinde bulunduran kişi, en baştan itibaren bilinebileceği gibi, iptal davasında ilanlardan sonra senedi mahkemeye tevdi ettiği anda da öğrenilmiş olabilir. Bu durumda davacıya, iade davası açmak üzere süre verilir (TTK 665, TTK 763). Verilen mehil içinde iade davası açılması durumunda, iptal davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilir. Verilen müddet içinde iade davası açılmaz ise iptal davasının reddine karar verilir.³⁵³ Senet ibraz edene iade geri verilir ve muhatap hakkında ödeme yasağı kararı kaldırılır.

senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz."Ancak hamilin çeki kötü niyetle iktisap ettiği veya iktisabında ağır kusuru bulunduğu takdirde iade davası açılabilir." **Yargıtay HGK**, 06.04.2021 T., 2017/159 E., 2021/417 K.; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 52.; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 143; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 184; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 131-132; 129; Ahmet Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptal Davası*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 213.

³⁴⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 53

³⁵⁰ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 189.

³⁵¹ Esenkar, *Çekin Ziyat Özellikle Çalınma Hali*, 58.

³⁵² Yaman, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, 99.

³⁵³ "Ancak çek iptali davaları, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup, yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasının açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdadı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, çek iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığına, açılmaması halinde ise çek

Senedin kimde olduğunun bilinmesinden kasıt, kimliğinin bilinmesidir. Önceki hamil, senedi çalanı görmüş ama bu kişinin kimlik bilgilerini bilmiyor ise iade davası açamaz. Bazen kimliğin bilinmesi de yeterli değildir. Senedi elinde bulunduranın adı biliniyor, ancak adresine ulaşamıyor yahut bu kişiye hukuken başvurulamıyorsa kimliğini bilmenin bir önemi yoktur. Bu durumda da istirdat davası açılmaz. Bu hallerde şartlar var ise senedin iptali yoluna gidilecektir.³⁵⁴

5.3.3. Senedi Ele Geçirenin Kötü Niyetli Yahut Ağır Kusurlu Olması

İstirdat davası, senedi kötü niyetle yahut ağır kusurlu olarak ele geçiren kişi aleyhine açılabilir (TTK 686/2, TTK 778/1, TTK 792, TTK 831). Senedi elinde tutanın ağır kusuru ve kötü niyetinin bulunması halinde davanın kabulüne karar verilebilir.³⁵⁵

Yargı kararlarında; kötü niyet; senedin önceki hamilin elinden, rızası bulunmadan çıktığını bilebilecek durumda olmak iken, ağır kusur ise senet kazanılırken olması gereken özenin gösterilmemesi olarak belirtilmiştir.³⁵⁶

Senedi iyi niyetle ele geçiren kişiye iade davası açılmaması, kıymetli evrakta işlem güvenliğinin bir gereğidir.

5.3.4. Davanın Uygun Süre İçerisinde Açılması

TTK 758. maddesinde senedi elinde bulunduran kişinin bilinmesi halinde, mahkemece dilekçe sahibine iade davası açmak üzere uygun süre verileceği düzenlenmiştir. Yine TTK 763. maddesinde ilanlar üzere, senet mahkemeye tevdi edilir ise, dilekçe sahibine tevdi eden kişiye iade davası açmak üzere uygun süre

iptali davasının reddi yönünde hüküm kurulmalıdır.” Yargıtay 11. H.D, 17/06/2019 T., 2018/2811 E., 2019/4422 K.

³⁵⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 53.

³⁵⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 53; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 143.

³⁵⁶ “6102 sayılı TTK’nın 792. maddesinde belirtilen kötü niyetten maksat, senedin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıktığını bilmek veya bilebilecek durumda bulunmaktır. Ağır kusur ise, senedin iktisabında olağan özenin gösterilmemesini ifade eder. Yine, 6102 sayılı TTK’nın 792. maddesindeki “Çek, herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa...” ibaresi, çekin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıkmış olmasını, yani çalınmasını, tehdit ya da hile ile alınmasını, kaybedilmesini veya rıza ile fakat devri sakatlayan hukuki olgularla elden çıkmasını ifade etmektedir. Ancak çeki çalan veya hile ile hamilinden alan ya da bulan kişinin senedi ciro ile devretmesi hâlinde, bunu bilmeyen ve bilebilecek durumda da olmayan, başka bir deyişle kötü niyetli ve ağır kusurlu bulunmayan yeni hamil korunur. Bu tür davalarda, çekin önceki hamilin elinden rızası hilafına çıkarak yeni hamil tarafından kötü niyet veya ağır kusur ile iktisap edildiği iddiasını ispat külfeti davacıya ait olup anılan olgular tanık dahil her delille kanıtlanabilir.” Yargıtay HGK, 06.04.2021 T., 2017/159 E., 2021/417 K.,

verileceği, verilen süre içerisinde davanın açılmaması halinde, mahkemece verilen ödeme yasağı kararının kaldırılacağı düzenlenmiştir.³⁵⁷

“Uygun süre” kavramında ne anlaşılması gerektiğine ilişkin kanunda bir düzenleme yoktur. Burada zayi olan senet sayısı, görevli ve yetkili mahkeme gibi hususlar değerlendirilerek mahkemece bir süre belirlenir.

Verilen uygun süre içerisinde davanın açılması halinde önleyici tedbir kararı yargılama sonuçlanıncaya kadar devam edecektir.³⁵⁸ Verilen süre içerisinde dava açılmaz ise, önleyici tedbir kararı resen mahkemece kaldırılır. Önleyici tedbir kararının kaldırılması, genel hükümlere göre dava açılmayacağı anlamına gelmemektedir.³⁵⁹ İade davası açılması için verilen süre, hak düşürücü nitelikte değildir.³⁶⁰ Davacı uygun sürede davasını açmamış olsa da, zamanaşımı süresi içinde iade davası açabilir. Bedeli haksız elde edene de sebepsiz zenginleşme davası yöneltebilir.

5.4. İstirdat Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

İstirdat davasında görevli mahkemenin tespiti hususunda iptal davalarında yaptığımız açıklamalar geçerlidir. Görevli mahkeme HMK’nın 3,382,383’üncü maddeleri ile TTK’nın 4,5,757’inci maddeleri gereği tespit edilir. HMK 383. Madde de çekişmesiz yargı işleri düzenlenmiş olup, kıymetli evrakın iptali çekişmesiz yargı işidir ve aksine bir düzenleme olmadıkça sulh hukuk mahkemesi görevlidir.

TTK’nın 4. Maddesinde her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili çekişmesiz yargı işlerinin ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işleri olduğuna değindikten sonra, 5. Madde de ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu düzenlenmiştir. Kıymetli evrakın iptali ticari nitelikte çekişmesiz yargı işidir. Bu sebeple asliye ticaret mahkemesi görevlidir. Aynı sonuca TTK’nın 757. maddesinde ödemeden men kararında asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu sonucundan hareketle de varılabilir. Asliye Ticaret Mahkemesi bulunmayan yerlerde

³⁵⁷ “Çek iptali davaları, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup, yapılan yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdatı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması halinde, çek iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığına, açılmaması halinde ise çek iptali davasının reddi yönünde hüküm kurulmalıdır.” **Yargıtay 11. HD**, 2017/1464 E., 2018/7019 K.

³⁵⁸ “Öte yandan, istirdat davası açıldığına göre, TTK’ın 675 nci maddesinin karşıt anlamı karşısında, mahkemece, ödeme yasağının kaldırılmaması gerekirken, aksi yönde hüküm tesisi de doğru görülmemiştir.” **Yargıtay 11. H.D.**, 24.09.2007 T., 2006/8401 E., 2007/11594 K.

³⁵⁹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 1. Bası, 143

³⁶⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 57.

asliye hukuk mahkemesi, asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla görevlidir. İade davası ile iptal davası arasında da dolaylı bir bağ bulunduğundan, iade davasında da görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir.

İstirdat davasında yetkili mahkeme hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bir kısım yazarlar³⁶¹ yetkili mahkemenin HMK genel yetki kuralı gereği belirleneceğini savunurken, bir kısım yazarlar³⁶² ise TTK 661/2, TTK 757/1 ve TTK 758. Maddesi uyarınca ödeme veya hamilin yerleşim yeri mahkemesi olduğunu savunmaktadır.

5.5. İstirdat Davasında Taraflar

Senet üzerindeki zilyetliği, rızası hilafına elden çıkan kişi istirdat davası açabilir. Bu şekliyle davacı, senedi zayi eden hamildir. Asli ya da ferî zilyet, istirdat davası açabilir. Keşideci, zayi olan senet için istirdat davası açamaz.³⁶³

Senet üzerinde müşterek mülkiyet söz konusu ise maliklerden her biri ayrı dava açabilir. Ancak bu davada senedin tüm maliklere iadesi talep edilmeli ve bu yönde karar verilmelidir. İştirak halinde mülkiyette tüm maliklerin birlikte iade talebinde bulunması gerekir.

Davalı ise senedi kötü niyetle yahut ağır kusurla kazanan ve dava açıldığı esnada senet kendisinde olan yeni hamildir. İyiniyetli hamile karşı istirdat davası açamaz. İyi niyet senedin iktisabı anında olmalıdır.³⁶⁴ Hamil iktisap anında değil de sonradan, senedin başkasının elinden rızası hilafına elinden çıktığını öğrenmiş ise kişinin kazanımı korunur, bu durum sonucu etkilemez.³⁶⁵

³⁶¹ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 26. Baskı, 61; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 55; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 186; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 148; Caner Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 51; Esenkar, *Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali*, 64; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, 219.

³⁶² Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 73; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 134.

³⁶³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 54; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 193; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptal Davası*, 228.

³⁶⁴ “6102 sayılı TTK’nın 792. maddesi kapsamında çek istirdadı istemiyle açılacak davalarda husumet kuralı olarak çeki elinde bulunduran kimseye (hamile) yöneltilir. Başka bir anlatımla, çeki muntazam bir ciro zinciri ile elinde bulundurması nedeniyle şekli anlamda meşru hamil sıfatını haiz kimseler, kendilerine karşı, çekin iktisabında 6102 sayılı TTK’nın 792. maddesi anlamında kötü niyetli veya ağır kusurlu oldukları iddiasıyla açılacak davalarda davalı olarak yer alırlar.” **Yargıtay HGK**, 06.04.2021 T., 2017/159 E., 2021/417 K.; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 54.

³⁶⁵ Şahin, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, 208.

Dava senedi elinde bulunduran son hamillere karşı yöneltilecek olup, önceki hamillere başvuru imkanı bulunmamaktadır. Senedin zilyetliği kazanmayıp yalnızca saklamak amacı ile senedi elinde tutan hamile iade davası yöneltilemez.

Senedin yeni zilyetliği, birden çok kişiye ait ise davanın bu kişilerin tamamına yöneltilmesi gerekir.³⁶⁶ Dava bunlardan birine yahut birkaçına yöneltilmiş ise mahkemece davalı tarafa eksik tarafları davaya yöneltmek üzere süre verilir. Verilen süre içinde bu taraflar davaya dahil edilmez ise davanın usulden reddine karar verilir.

5.6. İspat Yükü

TMK 6. maddesi gereği aksine bir düzenleme olmadıkça herkes dayandığı vakıayı ispat ile yükümlüdür. Bu hüküm gereği istirdat davalarında davacı, senedin rızası hilafına elinden çıktığını ve senedi ele geçiren kişinin, kazanım anında kötü niyetli yahut ağır kusurlu olduğunu ispatlamalıdır.³⁶⁷ Davacı bu iddiasını tanık dahil her türlü delille ispatlayabilir.

5.7. Davanın Sonuçları

Davacının süresi içinde açtığı istirdat davasını kazanması durumunda, senede dair hak sahipliği ispatlanmış olacağından, senedi elinde bulunduran davalı, senedi davacıya vermekle yükümlüdür. Davacının meşru hamil olduğu ortaya çıkmakla, borçluya yahut senet bedelinin tevdiine karar verilmişse o yere başvurarak alacağı kavuşabilir.³⁶⁸ İade davasında davanın reddine karar verilirse, davacının meşru hamil olmadığı anlaşılabilecek ve mahkemece ödeme yasağı kararı kaldırılacaktır.

İstirdat davasında verilen karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Verilen karara karşı kesinlik sınırı dikkate alınarak istinaf ve temyiz yolu açıktır.

³⁶⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 55; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, 188.

³⁶⁷ “Davalı bankanın 6102 sayılı TTK’nın 790. maddesine göre hak sahipliğinin belirlenmiş olması karşısında, çeki istirdadına ilişkin talebin kabulü için davalı bankanın çeki iktisabında TTK’nın 792. maddesi anlamında kötü niyetli veya ağır kusurlu olduğunun ispatı gerekmekte olup bu hususta ispat yükü davacı üzerindedir. Zira TTK’nın 792. maddesi içeriği itibariyle önceki hamilin elinden herhangi bir şekilde çıkan çeki iktisap eden yeni hamilin, TMK’nın 3. maddesi anlamında iyi niyetli olduğunu kabul etmiştir. Burada ispat yükü üzerinde olan davacının, kötü niyete veya ağır kusura dair iddialarını her türlü delille ispat etmesi mümkündür. Bunun yanında kötü niyeti yahut ağır kusuru ispatlanması gereken kimse çeki hamil olarak elinde bulunduran ve işbu davada taraf olan davalı bankadır.” **Yargıtay HGK**. 06.04.2021 T., 2017/11-159 E., 2021/417 K.; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, 55.

³⁶⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 295.

SONUÇ

Türk Ticaret Kanunu 645. Maddesine göre; kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, içerdiği hakkın senetten ayrı olarak ileri sürülmesi mümkün olmadığı gibi, hakkın senetten ayrı devri de mümkün değildir. Hak ile senet arasındaki sıkı bir bağ vardır ki bu bağ, kıymetli evrakı diğer senet türlerinden ayırt etmektedir. Aynı zamanda hakkın senet olmadan talep edilememesi ve devredilememesi neticesini doğurmaktadır. Kıymetli evraktaki hak ile bu senedin meydana gelmesine neden olan temel borç ilişkisi birbirinden bağımsızdır. Bu mücerretlik ilkesi olarak tanımlanmaktadır. Temel borç ilişkisinin geçersiz olması kıymetli evraktaki hakkın geçersizliği anlamına gelmeyecek, hak başka bir ispat yükümlülüğü bulunmadan talep edilebilecektir. İspat açısından sağladığı bu kolaylık yanında, ticari ilişkilerin çabukluk ve güven gerektirmesi sebebiyle senedin geçerliliği sıkı şekil şartlarına bağlı tutulmuştur.

Kıymetli evrakta senet ile hak arasındaki sıkı bağlılığın her zaman ileri sürülebilmesi bazen haksızlık ve aksamalara yol açabilir. Oysaki ticari ilişkilerin yapısı buna uygun değildir. Özellikle senedin zayi olması halinde, bahsedilen durum karşımıza çıkabilmektedir. Senet zayi olduğunda, ibraz edilemeyeceğinden borçlu borcunu ödemekten kaçınacaktır. Aksi halde senedi ibraz eden başka kimselere de ödeme yapmak durumunda kalabilir. Zayi eden hamil de hak sahibi olduğunu, senedi ibraz edemediği için ispat edememektedir. Burada hem hak sahibi hamilin hakkını talep edebilmesini, hem de borçlunun kabul edilebilecek bir ödeme yapmasını sağlamak amacıyla “kıymetli evrakın zayi olması ve iptali” müessesesi düzenlenmiştir. Bu müessese tüm tarafların haklarını korumaya yöneliktir.

Kıymetli evrakın sıkı şekil şartlarının bulunuyor olması ve kamu güvenine mazhar senetlerden olması sebebiyle özel iptal usulü öngörülmüştür.

Kıymetli evrakın zayi olması, senedin kaybolma, yanma, yırtılma, gasp edilme veya çalınma gibi hak sahibinin elinden rızası hilafına çıkması yahut hak sahibinin elinde bulunmasına rağmen yıpranma, bozulma benzeri sebeplerle kullanılamayacak hale gelmesidir. Senedin hak sahibinin elinden rızası hilafına çıkması, sel deprem gibi

doğal bir olaydan kaynaklanabileceği gibi beşeri bir olaydan kaynaklı da olabilir. Senet elden çıkmamış ancak hasara uğramış ise zayi hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda, senedin mevcut haliyle esaslı unsurlarının tereddütsüz şekilde anlaşılıp anlaşılmadığı ve diğer senetlerden ayırt edilip edilmediğine bakılmalıdır. Esaslı unsurlar anlaşılıyor ve diğer senetlerden ayırt edilebiliyorsa zayi ve iptal hükümleri uygulanmayacaktır. Bu durumda hamil, keşideciden masraflarını peşin ödemek şartıyla yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilecektir.

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel hükümler TTK 651 ile 652. maddesinde düzenlenmiştir. TTK 651. maddesinde senet zayi olduğu yahut zıyâm ortaya çıktığı zamanda, hak sahibi olan kişinin iptal amacıyla mahkemeye başvurabileceği belirtilmiştir. TTK 652. maddesinde ise iptal kararı verilmesine müteakip, hak sahibinin yeni bir senet tanzimi talep edebileceği gibi hakkını senet olmadan da dermeyeran edebileceği düzenlemiştir. Madde 653'te ise çeşitli kıymetli senetleri ilişkin özel hükümlerin bulunduğu belirtilmiştir.

Senedin rıza hilafına elden çıkması halinde hamilin bir takım hakları vardır. Hamil önleyici tedbir talebinde bulunabilir, iptal davası ya da iade davası açabilir. Önleyici tedbir, senedin çalınma, kaybolma gibi diğer kişilerin zilyetliğine geçebileceği nispi zayi hallerinde istenebilir. Mutlak anlamda zayi halinde senedin artık başkalarının zilyetliğine girmesi mümkün olmadığından ödeme yasağı talep etmesinde hukuki yarar yoktur.

TTK 657. Maddesinde hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı düzenlenmiş olup, dilekçe ile başvuru üzerine ve ancak açılmış olan bir iptal davasında talep edilebileceği belirtilmiştir. Emre ve nama yazılı senetlerde ise açılmış bir iptal davası bulunması şartı yoktur. Önleyici tedbir HMK'da düzenlenen ihtiyati tedbir kurumuna benzemektedir ancak farklılıklar barındırmaktadır. Ödeme yasağında görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesi, yetkili mahkeme ise ödeme ya da hamilin yerleşim yeri mahkemesidir.

Ödeme yasağı kararının tebliğ edilip edilmeyeceği hususunda kanuni bir düzenleme bulunmamakla birlikte tebliğ edilmelidir. Ödeme yasağı kararının tebliği ile birlikte, borçlu artık kendisine senedi teslim eden kişiye ödeme yapmayacaktır. Ödeme yasağı kararına rağmen ödeme yaparsa, gerçek hamile tekrar ödeme yapmak

durumunda kalabilir. Ancak ödeme yaptığı kişi hak sahibi ise ve borçlu bunu ispatlayabiliyorsa ödeme yapmakla borcundan kurtulmuş olur.

Mahkemece ödeme yasağı kararı verilirken, istem sahibinin talep hakkı bulunup bulunmadığı, istem sahibinin meşru hamil olup olmadığı, senedin istem sahibinin rızası hilafına elinden çıkıp çıkmadığı irdelenir.

Ödeme yasağı kararına müteakip, senedin kimin elinde olduğu biliniyorsa o kişiye karşı senedin iadesi talebiyle dava açılır. Bu dava yalnızca senedin başkasının eline geçme ihtimalinin bulunduğu nispi zayi olma hallerinde açılır. Senedin zilyetliğinin başkalarına geçme durumu yok ise diğer bir deyişle senet mutlak anlamda zayi olmuş ise istirdat davası açma imkanı bulunmamaktadır. Zira, senedin yandığını iddia eden birinin açtığı istirdat davasının dinlenebilme olanağı yoktur. İstirdat davası yalnızca kötü niyetli yahut ağır kusurlu zilyede karşı açılır. Mahkemece verilen süre içinde, senedin iadesi istemi ile dava açılmazsa ödeme yasağı kararı kaldırılır.

Senedi zayi eden hamil, senedin kimin elinde olduğunu bilmiyorsa yahut zaten senedin başkasının eline geçme ihtimali yok ise diğer bir deyişle senet mutlak anlamda zayi olmuşsa senedin iptali için dava açacaktır. İptal kararı verilebilmesi için ilk şart senedin zayi olmasıdır. Senet objektif anlamda zayi olmuş olmalı, diğer bir deyişle zayi olma durumu herkese karşı ileri sürülebilmelidir. Senet zayi olmadan senette mündemiç hak sona ermiş yahut hiç doğmamış ise iptal kararı verilemez. Senetteki hakkın varlığının devam etmesi gerekir. İptal talep edenin hak sahibi olması, senet zilyetliğinin yeniden kazanılma imkanının bulunmaması ve senedin iptal edilmesi mümkün senetlerden olmasıdır. İptal kararının verilmesi ile birlikte senedin teşhis fonksiyonu ortadan kalkmaktadır.

İptal davalarında görevli mahkemenin hangi mahkeme olacağı hususunda 6335 sayılı kanun öncesi açılan davalarda tereddüt bulunmaktaydı. Sulh hukuk mahkemeleri ile Asliye Ticaret Mahkemeleri arasında görevsizlik kararları veriliyordu. 6335 Sayılı kanunla bu husustaki tereddüt giderilmiş, görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu kesin olarak kabul edilmiştir.

Çekişmesiz yargı işi olan iptal davasında ispat yükü, TMK 6. Maddesi gereği de iddia eden davacı üzerindedir. Davacı hak sahibi olarak senedin zilyedi olduğunu ve senet elinde iken zayi olduğunu ispatlamalıdır. İddiaların mahkeme tarafından kuvvetle muhtemel görülmesi gerekir. Kesin bir ispat beklemek iptal hükümlerinin

uygulanma olanağını tamamen ortadan kaldıracaktır. Davacı senedi ferdileştirmek diğer bir deyişle iptalini istediği senetlerin ayırt edici özellikleri hakkında mahkemeyi bilgilendirmek zorundadır. Mahkemece görevli ve yetkili olup olunmadığı, davacının dava talep hakkı olup olmadığı, senedin kıymetli evrak niteliği olup olmadığı ile var ise iptalinin mümkün olup olmadığı ile davacının hak sahipliği ve senedin zayi olup olmadığını hususları üzerinde duracaktır. Yapılan inceleme neticesinde davacının iddiaları kuvvetle muhtemel görülürse ilan aşamasına geçilecek ve ilanların neticesine göre senedin iptaline karar verilecektir.

Hamile yazılı senetlerin iptali TTK 661-669. Maddelerde düzenlenmiş olup iptale ilişkin genel açıklamalar burada geçerlidir. Hamile yazılı senetlerde, emre yazılı senetlerden farklı olarak iptal talep edilmeden tek başına önleyici tedbir isteminde bulunulamaz.

Nama yazılı senetlerin iptaline ilişkin 657. madde düzenlemesi bulunmaktadır. Bu maddeye göre nama yazılı senetlerin iptali hamile yazılı senetlerin iptaline tabidir. Ancak kanunun yasakladığı bir takım haller söz konusudur. Poliçe menfi emre kaydı konulmak yoluyla nama yazılı hale getirilse dahi, hamile yazılı senetler gibi değil, TTK madde 757 ve 765 gereği poliçenin iptaline ilişkin hükümlere göre iptal olunur. Yine bononun ve çekin iptalinde emre yazılı poliçe hükümleri uygulanır. Makbuz senedi ve varantın iptalinde ise TTK 849. maddeleri hükümleri uygulanır. Yine nama yazılı senetlerin iptalinde borçluya bir takım kolaylıklar tanınmıştır. Borçluya basitleştirilmiş iptal ve özel iptal usulü şeklinde iki kolaylık sağlanmıştır. Basitleştirilmiş iptal usulünde borçluya ilanların sayısını düşürmek veya sürelerini kısaltmak gibi bir yol öngörülmüştür. Özel iptal usulünde, alacaklının borç senedini zayi ettiğini ileri sürmesi durumunda mahkeme tarafından verilmiş bir iptal kararı olmadan, alacaklı, borcun ödendiğini ve sona erdiğini gösteren resen tanzim yahut usulünce onaylanmış belgeyi borçluya vermesi durumunda, borçlu senetteki hakkın sahibine ödeme yapmakla borçtan kurtulur.

Emre yazılı senetlerin iptaline ilişkin genel nitelikte düzenlemeler yoktur. Poliçenin iptaline ilişkin TTK 757-765 hükümleri, emre yazılı senetler hakkında uygulanır.

İptal kararının olumlu ve olumsuz olmak üzere iki sonucu bulunur. Olumsuz sonucu, senedin teşhis fonksiyonunun ortadan kalkmasıdır. Senedi elinde bulunduran

üçüncü kişi artık bu senede dayanarak hak talep edemeyecektir. Olumlu sonucu ise; iptal kararını alanın, senedin muhtevasında bulunan ve karar ile birlikte senetten ayrılan hakkın zilyedi ve hakkın sahibi olduğuna ilişkin karinedir. İptal kararı maddi hukuk bakımından bir sonuç doğurmaz. Senedin muhtevasındaki hakka, içeriğine, tasarruf yetkisine etkisi bulunmamaktadır. İptal kararı ile birlikte istem sahibi, alacak muaccel ise hakkı senet olmadan ileri sürebilme ya da alacağın vadesi gelmemiş ise yeni bir senet düzenlenmesini talep edebilme hakkına sahip olur.

KAYNAKLAR

- Akdeniz, Umut. *Kambiyo Senetlerinde Def'iler*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Aytaç, Zühtü. "Gelir Ortaklığı Senetlerinin Hukukî Statüsü". *Batider* 13/3 (1986), 3-4.
- Bahtiyar, Mehmet. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2013.
- Bahtiyar Mehmet. "Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi". *Batider* 20/1 (1999), 41-53.
- Bakırcı, Halil İbrahim. *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*. Ankara: Seçkin Hukuk, 2021.
- Bilgili, Fatih - Demirkapı Ertan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Bursa: Dora Yayınevi, 2018.
- Bozer, Ali - Göle, Celal. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A. Ş. Vakfı) Yayınları, 2018.
- Börü, Levent – Koçyiğit, İlker. "Kıymetli Evrakın İptaline İlişkin Çekişmesiz Yargı İşinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirme". *Batider* 28/1 (2012), 313-319.
- Coşkun, Mahmut. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016.
- Coşkun, Mahmut. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Hukuk, 2022.
- Coşkun, Mahmut. *Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019.
- Doğan, Pınar Bahar. "Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kıymetli Evrak Olarak Değerlendirilmesi Sorunu". *Terazi Hukuk Dergisi* 3/27 (2008), 37-42.
- Domaniç, Hayri. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975.
- Domaniç, Hayri. *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması/TTK Şerhi*. İstanbul: Eskin Matbaası, Temel Yayınları, 1990.
- Eriş, Gönen. *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014.
- Eriş, Gönen. *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*. Ankara: Seçkin Hukuk, 2016.
- Ertekin, Erol - Karataş, İzzet. *Uygulamada Ticari Senetler Hukuku*. Ankara: Feryal Matbaacılık, 1992.
- Ertekin, Erol - Karataş, İzzet. *Uygulamada Ticari Senetler*. Ankara: Turhan Kitabevi, 3. Bası, 1998.

- Esenkar, Burhanettin. *Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.
- Dündar, Hamit. “Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 3/26 (2008), 37-43.
- Göç Gürbüz. Diğdem, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*. İstanbul: Beta, 2017.
- Gültekin, Özkan. “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”. *Terazi Hukuk Dergisi* 2/10 (2007), 59-70.
- Gültekin, Özkan. *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*. Ankara: Seçkin Hukuk, 2020.
- Gültekin, Özkan. “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde ve Önleyici Tedbir Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorunu”. *TAA Dergisi* 0/15 (2013), 381 406.
- Gültekin, Özkan. *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.
- Gültekin, Özkan. “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”. *Terazi Hukuk Dergisi* 2/16 (2007), 31-38.
- Gültekin, Özkan. *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2006.
- Gültekin, Özkan. *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016.
- Gürbüz, Hulüsi. *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*. İstanbul: Arpaz Matbaacılık, 1984.
- Gürühan, Caner. *Çekin Zayi Olması ve İptali*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- İnan, Nurkut. *Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1969.
- Kandemir, Zeynep. *Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyari Unsurlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Karaahmetoğlu, Cihat Alp. *Kambiyo Senetlerinde Def'iler*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Karakaya, Umur. *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Karakaya Umur. *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Karahan, Sami vd. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Konya: Mimoza Yayınevi, 2014.
- Karayağın, Yaşar. *Ticaret Hukuku*. Ankara: Sevinç, 1970.
- Kayar, İsmail. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.
- Kendigelen, Abuzer - Kırca, İsmail. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2019.
- Kınacıoğlu, Naci. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1999.
- Kutlu, Cengiz. *Kambiyo Senetlerinin Devri*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

- Omağ, Merih Kemal. “Kıymetli Evrak Hukukunda Ziya/İptal”. *Fasikül Hukuk Dergisi* 10/100 (2018), 41-45.
- Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 26. Baskı, 2022.
- Öztan, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Bası, 1976.
- Öztürk Dirikkan, Hanife. *Kıymetli Evrakın Ziyası ve İptali*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1990.
- Öztürk, Dursun Faruk. *Mücerret Kıymetli Evrak*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Poray, Reha - Tekinalp, Ünal. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, 12. Baskı, 1995.
- Poray, Reha - Tekinalp, Ünal. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.
- Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Konya: Mimoza Yayınları, 1997.
- Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Seven, Vural. “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3’e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukukî Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi”. *TBB Dergisi* 20/70 (2007), 284-301.
- Sezer, Ahmet. “Kıymetli Evrakın Özellikleri”. *Terazi Hukuk Dergisi*, 2/5 (2007), 28-37.
- Sezer, Ahmet. *Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptal Davası*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Şahin, Funda. *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ülgen, Hüseyin vd. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2013.
- Ülgen, Hüseyin vd. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2014.
- Ülgen, Hüseyin vd. *Kıymetli Evrak Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 10. Baskı, 2015.
- Yaman, Adnan. *Kıymetli Evrakın Ziyası ve İptali*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Diğer Kaynaklar

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://www.jurix.com.tr/>

<https://intranet.uyap.gov.tr/>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

